

BACHELOR OF ARTS /SHASTRI PROGRAM(ABC Act. Section 6 (e) of 8)

DEPARTMENT OF DHARMASTRASRA

SE M	Co urs es	Disciplinary 82Credits		Interdisciplinary El - 12, + DSE 12 = 24 Credits		TOTAL CREDI TS
I	6	DSC-1 मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) प्रथमोऽध्यायः	Cr(4)	EL- 1 पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथमाध्यायस्य नवमीकण्डिकान्तम्	Cr(3)	13
		DSC-2 मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) द्वितीयोऽध्यायः	Cr(4)			
II	6	DSC-3 मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) तृतीयोऽध्यायः	Cr(4)	EL- 2 पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथमाध्यायस्य दशमीकण्डिकातः समाप्तिं यावत्	Cr(3)	11
		DSC-4 मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) चतुर्थोऽध्यायः	Cr(4)			
EXIT OPTION WITH CERTIFICATE IN (40 CREDITS)A- 16 credits, EL -6 credits, SB= 02= 24						
III	6	DSC-5 मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) पञ्चम-षष्ठाध्यायौ	Cr(4)	EL- 3 निर्णयसिन्धोः(प्रथमपरिच्छेदस्यआदितो एकादशीनिर्णयपर्यन्तम्)	Cr(3)	13
		DSC-6 मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) सप्तमोऽध्यायः	Cr(4)			
IV	6	DSC-7 मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) अष्टमोऽध्यायः	Cr(4)	EL- 4 निर्णयसिन्धोः(अरुणोदयस्वरूपविचारात् प्रथमपरिच्छेदसमाप्तिं यावत्)	Cr(3)	11
		DSC-8 मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) नवमोऽध्यायः	Cr(4)			
EXIT OPTION WITH DIPLOMA IN (80 CREDITS)A- 16 credits, EL -6 credits, SB=02 = 24 Credits						
V	6	DSC-9 मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) दशम-द्वादशाध्यायौ	Cr(4)			14
		DSC-10 बौधायनधर्मसूत्रस्य(प्रथमप्रश्नः)	Cr(4)			
		DSC-11	Cr(4)			

BoS meeting 2022-23 as per NEP-2020 & ABC

		गौतमधर्मसूत्रस्य (प्रथमप्रश्नादारभ्य द्वितीयप्रश्नस्य चतुर्थाध्यायः)				
VI		DSC-12 मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) एकादशोऽध्यायः	Cr(4)			14
		DSC-13 बौधायनधर्मसूत्रस्य (द्वितीयप्रश्नः)	Cr(4)			
		DSC-14 गौतमधर्मसूत्रस्य(द्वितीयप्रश्नस्य पञ्चमाध्यायादारभ्य ग्रन्थसमाप्तिं यावत्)	Cr(4)			
<p align="center">EXIT OPTION WITH BA/Shastri Basic Degree IN (120 CREDITS)A- 24 credits, SB=04 credits =28 credits (as per ABC regulations minimum Cr.140)</p>						
VII		DSC-15 धर्मशास्त्रस्येतिहासः	Cr(4)	DSE- A-Elec-1 कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम् (1-10 प्रकरणम्)	Cr(3)	18
		DSC-16 याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितो विवाहप्रकरणान्तम्	Cr(4)	DSE- A-Elec-2 आधुनिकहिन्दुविधेः(प्रथम-द्वितीयोऽध्यायौ)	Cr(3)	
		DSC-17 बौधायनधर्मसूत्रस्य(तृतीय-चतुर्थप्रश्नौ)	Cr(4)			
VIII		DSC-18 धर्मशास्त्रेतिहासः (प्रमुखधर्मसूत्राणां, स्मृतिकारणां, निबन्धकाराणां परिचयः)	Cr(4)	DSE- A-Elec-1 कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम्(11-21 प्रकरणम्)	Cr(3)	20
		DSC-19 याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) वर्णजातिविवेकप्रकरणादाचाराध्यायसमा प्तिं यावत्	Cr(4)	DSE- A-Elec 2 आधुनिकहिन्दुविधेः(तृतीय-चतुर्थ- पञ्चमाध्यायाः)	Cr(3)	
		Research / Project	Cr(6)			
<p align="center">AWARD OF BACHELOR OF ARTS HONOURS / SAMMANITA SHASTRI in a discipline (160 Credits)A- 26 credits, DSE 12 credits = 38 credits(as per ABC regulations minimum Cr.180)</p>						

ACHARYA PROGRAMME (ABC Act. Section 6 (e) of 8)

ACHARYAINDHARMASASTRA

DEPARTMENT OF DHARMASASTRA

MASTER'S DEGREE PROGRAMMES WILL BE OF ONE ACADEMIC YEAR (TWO SEMESTERS) for Four Years Honors Degree holders					
SEM	DISCIPLINE SPECIFIC CORE (DSC) L+T+P TOTAL CREDITS FOR 1 YEAR = 24		DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (DSE)/ TOTAL CREDITS FOR 1 YEAR = 06		CREDITS TOTAL CREDITS 1YEAR 30
I	A-1 याज्ञवल्क्यस्मृतेः व्यवहाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितः दिव्यप्रकरणान्तम्	Cr(4)	DSE- 1 माधवाचार्यप्रणीतकालमाधवस्य(आदि तोऽष्टमीतिथिनिरूपणं यावत्)	Cr(3)	15
	A-2 याज्ञवल्क्यस्मृतेः प्रायश्चित्ताध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितोऽध्यात्मप्रकरणं यावत्	Cr(4)			
	A-3 जीमूतवाहनकृतदायभागस्य(आदितोऽष्टमाध्यायपर्य न्तम्)	Cr(4)			
II	A-4 याज्ञवल्क्यस्मृतेः व्यवहाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) दायभागप्रकरणाद् व्यवहाराध्यायसमाप्तिं यावत्	Cr(4)	DSE- 3 माधवाचार्यप्रणीतकालमाधवस्य(नवमी तिथिनिरूपणाद् ग्रन्थसमाप्तिं यावत्)	Cr(3)	15
	A-5 याज्ञवल्क्यस्मृतेः प्रायश्चित्ताध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) प्रायश्चित्तप्रकरणात् ग्रन्थसमाप्तिं यावत्	Cr(4)			
	A-6 जीमूतवाहनकृतदायभागस्य(नवमाध्यायतो ग्रन्थसमाप्तिं यावत्)	Cr(4)			
AWARD OF M.A (ACHARYA) DEGREE WITH 200 CREDITS					

BoS meeting 2022-23 as per NEP-2020 & ABC

TWO YEAR PG COURSE FOR THREE YEARS UG DEGREE HOLDERS					
	DSC TOTAL CREDITS FOR 2 YEARS =54		DSE TOTAL CREDITS FOR 2 YEARS =18		CREDITS TOTAL CREDITS 2 YEARS 72
I	A-1 धर्मशास्त्रस्येतिहासः(प्रथमो भागः)	Cr(4)	DSE- 1 कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम् (1- 10 प्रकरणम्)	Cr(3)	18
			DSE- 2 आधुनिकहिन्दुविधेः(प्रथम- द्वितीयोऽध्यायौ)	Cr(3)	
	A-2 याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितो विवाहप्रकरणान्तम्	Cr(4)			
	A-3 मीमांसापरिभाषा(कृष्णयज्वनाकृता) सम्पूर्णा	Cr(4)			
II	A-5 धर्मशास्त्रेतिहासः (प्रमुखधर्मसूत्राणां, स्मृतिकाराणां, निबन्धकाराणां परिचयः)	Cr(4)	DSE- 3 कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम्(11- 21 प्रकरणम्)	Cr(3)	20
			DSE- 4 (3) आधुनिकहिन्दुविधेः(तृतीय-चतुर्थ- पञ्चमाध्यायाः)	Cr(3)	
	A-6 (4) याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) वर्णजातिविवेकप्रकरणादाचाराध्यायसमार्तिं यावत्	Cr(4)			
	Research/ Project	Cr(6)			
EXIT OPTION WITH PG DIPLOMA AWARD WITH 40 CREDITS					

BoS meeting 2022-23 as per NEP-2020 & ABC

III	A-9 याज्ञवल्क्यस्मृतेः व्यवहाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितः दिव्यप्रकरणान्तम्	Cr(4)	DSE- 5 माधवाचार्यप्रणीतकालमाधवस्य(आदि तोऽष्टमीतिथिनिरूपणं यावत्)	Cr(3)	19
	A-10 याज्ञवल्क्यस्मृतेः प्रायश्चित्ताध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितोऽध्यात्मप्रकरणं यावत्	Cr(4)			
	A-11 जीमूतवाहनकृतदायभागस्य(आदितोऽष्टमाध्यायपर्य न्तम्)	Cr(4)			
	A-12 दत्तकमीमांसा(नन्दपण्डितविरचिता)	Cr(4)			
IV	A-13 याज्ञवल्क्यस्मृतेः व्यवहाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) दायभागप्रकरणाद् व्यवहाराध्यायसमाप्तिं यावत्	Cr(4)	DSE- 7 माधवाचार्यप्रणीतकालमाधवस्य(नवमी तिथिनिरूपणाद् ग्रन्थसमाप्तिं यावत्)	Cr(3)	15
	A-14 याज्ञवल्क्यस्मृतेः प्रायश्चित्ताध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) प्रायश्चित्तप्रकरणात् ग्रन्थसमाप्तिं यावत्	Cr(4)			
	A-15 जीमूतवाहनकृतदायभागस्य(नवमाध्यायतो ग्रन्थसमाप्तिं यावत्)	Cr(4)			
AWARD OF M.A (ACHARYA) DEGREE WITH 80 CREDITS					

राष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, तिरुपतिः
National Sanskrit University
A Central University established by an Act of Parliament
(Formerly Rashtriya Sanskrit Vidyapeetha, Deemed to be University)
Tirupati - 517 507

धर्मशास्त्रविभागः

आचार्यः

**** SYLLABUS ****

Pattern of Marks

(Following pattern will be followed for each paper in each semester)

(External Assessment = 70 Marks for Written Examination)

10 objectives × 01 marks	=	10 Marks
2 (out of 4) × 05 marks	=	10 Marks
2 (out of 4) × 10 marks	=	20 Marks
2 (out of 4) × 15 marks	=	30 Marks
Total	=	70 Marks

(for Internal Assessment = 30 Marks)

Objectives type Questions (Class Test)	=	10 Marks
Paper presentation in Departmental Seminar	=	10 Marks
Assignment	=	10 Marks
Total	=	30 Marks

Grand Total = 70 Marks + 30 Marks = 100 Marks

ACHARYA PROGRAMME (ABC Act. Section 6 (e) of 8)

Acharya in Dharmasastra

DEPARTMENT OF DHARMASASTRA

DISCIPLINE SPECIFIC CORE (DSC) Programme

Acharya 1st year
Semester- I**Course Code :** DSC-1**Course Title :** याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितो विवाहप्रकरणान्तम्**Objectives of the Course:**

अनेन पत्रेण छात्राणां स्मार्तधर्म-संस्कार-ब्रह्मचर्याश्रमविहितशैक्षणिकाचार-गृहस्थाश्रमविहितसामाजिक-दायित्वकर्तव्यादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I	उपोद्घातप्रकरणादारभ्य ब्रह्मचारिप्रकरणस्य शौचनियमपर्यन्तम् । (आचाराध्यायस्य 1 to 18 श्लोकाः) ❖ षड्विधस्मार्तधर्मः ❖ धर्मस्य चतुर्दशस्थानानि ❖ धर्मस्य कारकज्ञापकहेतुः ❖ गर्भाधानादिसंस्काराः ❖ ब्राह्मणादीनामुपनयनकालः
UNIT-II-	ब्रह्मचारिप्रकरणस्य प्राजापत्यादितीर्थादारभ्य ब्रह्मचर्यावधिपर्यन्तम् । (आचाराध्यायस्य 19 to 36 श्लोकाः) ❖ प्राजापत्यादितीर्थः ❖ आचमनविधिः ❖ अभिवादनविधिः ❖ भैक्षचर्याप्रकारः ❖ गुर्वाचार्यादिलक्षणम्
UNIT-III-	ब्रह्मचारिप्रकरणस्य उपनयनकालस्य च परमावधिम् आरभ्य विवाहप्रकरणस्य कन्यादाने वरनियमपर्यन्तम्। (आचाराध्यायस्य 37 to 55 श्लोकाः) ❖ उपनयनकालः ❖ वेदग्रहणाध्ययनफलम् ❖ पञ्चमहायज्ञफलम् ❖ नैष्ठिकब्रह्मचारिधर्मः ❖ कन्यालक्षणानि
UNIT-IV-	विवाहप्रकरणस्य द्विजातीनां शूद्रदारग्रहणनिषेधादारभ्य शास्त्रीयदारसंग्रहफल- पर्यन्तम् ।(आचाराध्यायस्य 56 to 78 श्लोकाः) ❖ कन्यादाने वरनियमः

- ❖ ब्राह्मादिविवाहलक्षणं
- ❖ कन्यादातुक्रमः
- ❖ नियोगविधिः
- ❖ द्वितीयपरिणयने हेतवः
- ❖ स्त्रीधर्मः

UNIT-V- ऋतुकालसमयादारभ्य विवाहप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।
(आचाराध्यायस्य 79 to 89 श्लोकाः)

- ❖ शास्त्रीयदारसंग्रहस्य फलम्
- ❖ स्त्रीणां ऋतुकालावधिः
- ❖ स्त्रीगमने वर्ज्यदिनानि
- ❖ मृतभर्तृकनियमः
- ❖ प्रमितभार्यानियमः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (मिताक्षरासहिता)- चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी-2008 / नागप्रकाशन, दिल्ली-1985

पाठ्यक्रमेसहायकग्रन्थः

१. आचारमयूखः- नीलकण्ठभट्टकृतः, भगवन्तभास्करग्रन्थमाला, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली-1986

Acharya 1st year Semester- I

Course Code : DSC-2

Course Title : कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम्

Objectives of the Course :

विहितेन पत्रेण राजा कथं प्रशिक्षितो भवेत् तथा राष्ट्रस्य सम्यक् परिचालनाय किं किं कुर्यादिति
कौटलीयव्यवस्थासम्बन्धं च ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I कौटलीयार्थशास्त्रस्य विनयाधिकारिकादारभ्य वृद्धसंयोगपर्यन्तम् ।
(कौटलीयमर्थशास्त्रस्य 1st to 5th अध्यायाः)

- ❖ समग्रेऽर्थशास्त्रे प्रतिपादितविषयाणां ज्ञानम्
- ❖ विद्यासमुद्देशः
- ❖ त्रयीस्थापना
- ❖ वार्तादण्डनीतिस्थापना
- ❖ वृद्धसंयोगः

UNIT-II- कौटलीयार्थशास्त्रस्य अरिषड्वर्गत्यागादारभ्य मन्त्रिचयनोपायः तथा पुरोहितोत्पत्तिपर्यन्तम् ।
(कौटलीयमर्थशास्त्रस्य 6th to 9th अध्यायाः)

- ❖ अरिषड्वर्गत्यागः
- ❖ राजर्षिवृत्तम्
- ❖ अमात्योत्पत्तिः

❖ मन्त्रिचयनोपायः

❖ पुरोहितोत्पत्तिः

UNIT-III-

कौटलीयार्थशास्त्रस्य उपधाभिः अमात्यानां शौचाशौचज्ञानादारभ्य स्वविषये कृत्याकृत्यपक्ष- रक्षणपर्यन्तम् ।

(कौटलीयार्थशास्त्रस्य 10th to 13th अध्यायाः)

❖ अमात्यानां शौचाशौचज्ञानम्

❖ गूढपुरुषोत्पत्तिः

❖ गूढपुरुषप्रणिधिः

❖ स्वविषये कृत्याकृत्यपक्षरक्षणम्

UNIT-IV-

कौटलीयार्थशास्त्रस्य परविषये कृत्याकृत्यपक्षोपग्रहादारभ्य राजपुत्रवृत्तिपर्यन्तम् ।

(कौटलीयार्थशास्त्रस्य 14th to 18th अध्यायाः)

❖ परविषये कृत्याकृत्यपक्षरक्षणं

❖ मन्त्राधिकारः

❖ दूतप्रणिधिः

❖ राजपुत्ररक्षणम्

❖ राजपुत्रस्य अवरूढवृत्तिः

UNIT-V-

कौटलीयार्थशास्त्रस्य राजप्रणिधिविषयादारभ्य आत्मरक्षणपर्यन्तम् ।

(कौटलीयमर्थशास्त्रस्य 19th to 21st अध्यायाः)

❖ राजप्रणिधिः

❖ निशान्तप्रणिधिः(राजभवननिर्माणविधिः)

❖ आत्मरक्षितकम्(राज्ञः आत्मरक्षणम्)

निर्द्धारितग्रन्थः

१.कौटलीयार्थशास्त्रम् - ओ.पी. कङ्गले, मुम्बाइ, 1966 / प.कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, नारायणप्रेस्, पुरी, 1986

सहायकग्रन्थौ

१.शुक्रनीतिः- चौखम्बासंस्कृतसिरीज्, वाराणसी, 1968

२. Kautilya's political ideas and Institutions- R.K.Choudhury Varanasi 1971

**Acharya 1st year
Semester- I**

Course Code : DSC-3

Course Title : मीमांसापरिभाषा(कृष्णयज्वनाकृता) सम्पूर्णा

Objectives of the Course:

विहितेन पत्रेण छात्राणां वैदिकमीमांसायाः द्वारभूतानां पारिभाषिकशब्दानां च ज्ञानं भवति ।

UNIT – I

मङ्गलाचरणादुत्पत्त्यपूर्वकल्पनं यावत् ।

❖ धर्माधर्मनिरूपणम्

❖ ब्राह्मणवाक्यानां स्वरूपम्

- ❖ सगुणकर्मोत्पत्तिवाक्यम्
- ❖ प्रयोगविधेः स्वरूपम्
- ❖ उत्पत्त्यपूर्वम्

UNIT-II- यजिपदाश्रवणेऽपि यागविधानादारभ्य वाक्यनिरूपणं यावत् ।

- ❖ यजिपदाश्रवणेऽपि यागविधानम्
- ❖ अपूर्वविधेः स्वरूपम्
- ❖ नियमविधेः स्वरूपम्
- ❖ परिसंख्याविधेः स्वरूपम्
- ❖ वाक्यनिरूपणम्

UNIT-III- प्रकरणनिरूपणात्प्रतिपत्तिकर्मस्वरूपं यावत् ।

- ❖ प्रकरणनिरूपणम्
- ❖ श्रुतिप्राबल्यनिरूपणम्
- ❖ लिङ्गादिप्राबल्यविचारः
- ❖ सन्निपत्योपकारकाङ्गनिरूपणम्
- ❖ प्रतिपत्तेः स्वरूपम्

UNIT-IV- यागहोमशब्दविचाराद्भावनालक्षणं यावत् ।

- ❖ यागहोमशब्दार्थविचारः
- ❖ अर्थगुणकर्मणोः प्राधान्यविचारः
- ❖ अर्थकर्मणः त्रैविध्यम्
- ❖ आर्थीभावना
- ❖ शाब्दीभावना
- ❖ भावनालक्षणम्

UNIT-V- ज्योतिष्टोमादीनां नामत्वप्रतिपादनात् क्रमनिरूपणं यावत् ।

- ❖ ज्योतिष्टोमादीनां नामत्वप्रतिपादनम्
- ❖ विरुद्धत्रिकविचारः
- ❖ अर्थवादस्य स्वरूपम्
- ❖ परिसंख्याया दोषत्रयम्
- ❖ विकल्पे दोषाष्टकम्
- ❖ क्रमनिरूपणम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मीमांसापरिभाषा (कृष्णयज्वकृता) साहित्यभण्डार, मिरट्-1971/चौखम्बा ओरियेण्टालिया, वाराणसी -1989

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. अर्थसंग्रहः (लौगाक्षिभास्करकृतः) चौखम्बासंस्कृतसीरिज् आफ्सी वाराणसी -1972

**Acharya 1st year
Semester- I**

Course Code : DSC-4

Course Title : जीमूतवाहनकृतदायभागस्य(आदितोऽष्टमाध्यायपर्यन्तम्)

Objectives of the Course :

अनेन पत्रेण धनविभागमधिकृत्य भारतीय विचारविषये छात्राणां ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I दायभागग्रन्थस्य प्रथमोऽध्यायः ।

- ❖ दायभागलक्षणम्
- ❖ स्वत्वस्य हेतवः
- ❖ जन्मस्वत्ववादः
- ❖ विभागकालाः
- ❖ पितृधनविभागकालाः

UNIT-II- दायभागग्रन्थस्य द्वितीयोऽध्यायः ।

- ❖ पितामहधनविभागकालाः
- ❖ जीवति पितरि तत्कृतविभागप्रकारः
- ❖ मृते पितरि भातृकृतविभागप्रकारः
- ❖ मातृधनविभागप्रकारः
- ❖ पैतामहधने पितापुत्रयोर्भागः

UNIT-III- दायभागग्रन्थस्य तृतीयोऽध्यायः चतुर्थोऽध्यायश्च ।

- ❖ सवर्णभ्रातृणां विभागप्रकारः
- ❖ उद्धारव्यवस्थायाः वैशिष्ट्यम्
- ❖ स्त्रीधनस्य स्वरूपम्
- ❖ स्त्रीधनविभागः
- ❖ अप्रजस्त्रीधनाधिकारिणः

UNIT-IV- दायभागग्रन्थस्य पञ्चमाध्यायषष्ठाध्यायौ ।

- ❖ विभागानधिकारिणः
- ❖ विभाज्य-अविभाज्यधननिरूपणम्
- ❖ विद्याधनस्वरूपम्
- ❖ गौणपुत्राः
- ❖ अनुलोमजाः प्रतिलोमजाश्च

UNIT-V- दायभागग्रन्थस्य सप्तमाध्यायाष्टमाध्यायौ ।

- ❖ विद्याधनेऽविदुषामधिकारविचारः
- ❖ विभागान्तरजातस्य विभागः
- ❖ विभागान्तरागतविभागः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.दायभागः-मोतिलालवनारसीदास,वाराणसी-1981/ चौखम्बाकृष्णदासअकादमी,वाराणस-2013

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.दायभागसमीक्षा-प्रो. किशोरचन्द्रमहापात्रकृता , कन्सेप्टकम्प्युटर, पुरी- 1999

२.दायभागविमर्शः-प्रो. ललितकुमारसाहुकृतः, महालक्ष्मीकम्प्युटर, पुरी - 2010

Acharya 1st year
Semester- II

Course Code : DSC-5

Course Title : याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) वर्णजातिविवेकप्रकरणादाचाराध्यायसमाप्तिं

Objectives of the Course :

विहितेन पत्रेण छात्राणां वर्णजातिव्यवस्था-स्नातक-गृहस्थादिधर्म-भक्षाभक्ष-दान-श्राद्ध-शासनव्यवस्था-
विचारव्यवस्थादिविषयेषु ज्ञानं भवेत् ।

UNIT – I वर्णजातिविवेकप्रकरणादारभ्य स्नातकधर्मप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य 90 to 166 श्लोकाः)

- ❖ वर्णजातिविवेकप्रकरणम्
- ❖ गृहस्थधर्मप्रकरणम्
- ❖ स्नातकधर्माः
- ❖ उपाकर्मोत्सर्जनयोः कालः
- ❖ अनध्यायाः

UNIT-II- भक्ष्याभक्ष्यप्रकरणादारभ्य दानप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य 167 to 216 श्लोकाः)

- ❖ भक्ष्याभक्ष्यप्रकरणम्
- ❖ द्रव्यशुद्धिप्रकरणम्
- ❖ भूशुद्धिप्रकारः
- ❖ दानप्रकरणम्
- ❖ गोदानफलम्

UNIT-III- श्राद्धप्रकरणम् ।

(आचाराध्यायस्य 217 to 270 श्लोकाः)

- ❖ श्राद्धस्य स्वरूप कालश्च
- ❖ श्राद्धे वर्ज्या ब्राह्मणाः
- ❖ अग्नौकरणविधिः
- ❖ एकोद्दिष्टपार्वणश्राद्धयोर्भेदाः
- ❖ सपिण्डीकरणविधिः
- ❖ कामनापूर्वकं तिथिविशेषे नक्षत्रविशेषे च श्राद्धकर्तुः फलविशेषः

UNIT-IV- गणपतिकल्पप्रकरणादारभ्य राजधर्मप्रकरणस्य धनरक्षणप्रकारपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य 271 to 317 श्लोकाः)

- ❖ विनायकोपस्पृष्टस्य लक्षणम्
- ❖ स्नपनविधिः
- ❖ ग्रहशान्तिप्रकरणम्
- ❖ राजधर्माः
- ❖ राज्ञा मन्त्रिपुरोहितादीनां नियुक्तिप्रकारः

UNIT-V- राजधर्मप्रकरणस्य लेख्यकरणादारभ्य राजधर्मप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य 318 to 368 श्लोकाः)

- ❖ लेख्यप्रकरणम्
- ❖ प्रजापालनफलम्
- ❖ चतुर्विधोपायाः
- ❖ राज्याङ्गानि
- ❖ दण्डभेदाः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (मिताक्षरासहिता)नागप्रकाशन, दिल्ली-1985 / चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी-2008

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. आचारमयूखः- नीलकण्ठभट्टकृतः, भगवन्तभास्करग्रन्थमाला, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली- 1986

**Acharya 1st year
Semester- II**

Course Code : DSC-6

Course Title : निर्णयसिन्धोः(प्रथमपरिच्छेदः)

Objectives of the Course :

अनेन पत्रेण छात्राणां विविधानां कालविषये तदनुसारं दैवपित्रादिकर्म-व्रत-निषेधादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I मङ्गलाचरणादारभ्य मलमासे मृतानां श्राद्धविचारपर्यन्तम् ।

- ❖ अब्दस्य भेदानुपयोगञ्च
- ❖ अयनयोरुपयोगम्
- ❖ ऋतूनां भेदानुपयोगञ्च
- ❖ संक्रान्तीनां पुण्यकालम्
- ❖ मलमासस्य स्वरूपम् ।

UNIT-II- मलमासवर्ज्यातः प्रारभ्य स्त्रीव्रते विशेषं यावत् ।

- ❖ मलमासवर्ज्यावर्ज्यम्
- ❖ पक्षयोरुपयोगम्
- ❖ तिथेः स्वरूपम्
- ❖ युग्मवाक्यविचारम्
- ❖ स्त्रीव्रते विशेषम्

UNIT-III- व्रते प्रतिनिधिविचारादारभ्य एकादश्युपवासाधिकारिणं यावत् ।

- ❖ व्रते प्रतिनिधयः
- ❖ अरुणोदयस्य स्वरूपम्
- ❖ स्मार्तवैष्णवभेदेन एकादश्युपवासम्
- ❖ एकादश्या अष्टादशभेदान्

❖ एकादशयुपवासेऽधिकारिणो

UNIT-IV-

एकादश्यां श्राद्धविचारादारभ्य पिण्डपितृयज्ञविचारं यावत् ।

- ❖ एकादश्यां श्राद्धविचारः
- ❖ अष्टौ महाद्वादशीः
- ❖ इष्टेः कालान्
- ❖ विकृतीष्टिकालम्
- ❖ पिण्डपितृयज्ञविचारम्

UNIT-V-

ग्रहणनिर्णयादारभ्य समुद्रस्नानं यावत् ।

- ❖ ग्रस्तास्तचन्द्रग्रहणे विशेषम्
- ❖ ग्रहणे श्राद्धविधिम्
- ❖ ग्रहणे बालवृद्धातुराणां भोजननिषेधम्
- ❖ समुद्रस्नानविधिम्

निर्द्धारितग्रन्थः

१. निर्णयसिन्धुः- निर्णयसागरप्रेस, मुम्बाई - 1982/ प्रो. किशोरचन्द्रमहापात्रेण सम्पादितः, नारायणप्रेस, पुरी-1995

सहायकग्रन्थः

१. कालदीपः - प्र. कुलमणिमिश्रेण सम्पादितः - नारायणप्रेस, पुरी, 1982

**Acharya 1st year
Semester- II**

Course Code : DSC-7

Course Title : दत्तकमीमांसा(नन्दपण्डितविरचिता)

Objectives of the Course:

अनेन पत्रेण छात्राणां दत्तकविधिविषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT-I-

अपुत्रशब्दार्थादारभ्य कलौ नियोगनिषेधपर्यन्तम्।

- ❖ अपुत्रशब्दार्थः
- ❖ पुत्राकरणे प्रत्यवायः
- ❖ पुत्रानुज्ञया पुत्रान्तरपरिग्रहाधिकारः
- ❖ पुत्रस्य दाने परिग्रहे वा स्त्रिया अनधिकारः
- ❖ द्व्यामुष्यायणव्यवहारविरोधपरिहारः
- ❖ प्रतिनिधिकरणम्
- ❖ क्षेत्रजाद्येकादशविधपुत्रप्रतिनिधयः
- ❖ पुत्राभावे पत्न्यादीनामपि क्रियाधिकारः
- ❖ प्रयत्नत इत्यस्य विवरणमर्थश्च
- ❖ एकादशपुत्रश्रवणादपि कलौ निषेधवचनम्

- ❖ कृत्रिमस्यापि दत्तकपदस्याप्युपलक्षणता
- ❖ कलौ नियोगनिषेधः

UNIT-II-

सपिण्डेषु दत्तकविधिरित्यारभ्य गृहीतस्यान्यजातीयस्य ग्रासाच्छादनभागित्वं पर्यन्तम्।

- ❖ सपिण्डेषु दत्तकविधिः
- ❖ शूद्रस्य पुत्रप्रतिनिधित्वे विचारः
- ❖ दानपदार्थविचारः
- ❖ औरसादिद्वादशपुत्राणां लक्षणम्
- ❖ सजातौ दत्तको ग्राह्यः
- ❖ गोत्रलक्षणम्,
- ❖ त्रैवर्णिकानुलोमजानां स्वजातिषु पुत्रीकार्यः
- ❖ वर्णपदोपादानवर्णानां लक्षणम्
- ❖ नियमपरिसंख्ययोः स्वरूपस्य निर्वचनम्
- ❖ अन्य-जातीयसुतग्रहणे निषेधः
- ❖ गृहीतस्यान्यजातीयस्य ग्रासाच्छादनभागित्वम्

UNIT-III-

कीदृशं पुत्रीकार्यं इत्यारभ्य दत्तकादिषु संस्कारनिमित्तमेव पुत्रत्वपर्यन्तम्।

- ❖ कीदृशः पुत्रीकार्यः
- ❖ क्षेत्रबीजयोर्मध्ये बीजस्य प्राधान्यम्
- ❖ अन्यबीजसमुद्भवदत्तकस्य जातकर्मादिभिपुत्रत्वम्
- ❖ पुत्र-ग्रहणकालमर्यादाः
- ❖ कृतचूडस्य ग्रहणे दोषापनयनाय पुत्रेष्टिविधानम्
- ❖ पौनर्भवे परिग्रहविधिः
- ❖ दासपुत्रलक्षणम्
- ❖ परगोत्रीयदत्तके पुत्रसादृश्यकथनम्
- ❖ भ्रातृपितृव्यमातुलादीनां दत्तकत्वेन परिग्रहाभावः
- ❖ दत्तौरसयोः समभागव्यवस्था
- ❖ परिग्रहविधिनैव दत्तके पुत्रत्वसिद्धिः
- ❖ दत्तकादिषु संस्कारनिमित्तमेव पुत्रत्वमिति

UNIT-IV-

औरसदत्तकयोः समवाये धनग्रहणप्रकारादारभ्य दत्तकविषये विशेषपर्यन्तम्।

- ❖ औरसदत्तकयोः समवाये धनग्रहणप्रकारः
- ❖ कन्यावदत्तकस्योभयकुले सापिण्ड्यमस्त्वितिशङ्का तन्निरासश्च
- ❖ निरुक्तसपिण्डीकरणप्रकारस्य दत्तकतत्पुत्रयोरतिदेशः
- ❖ द्व्यामुष्यायणस्योभयकुले त्रिपुरुषं सापिण्ड्यम्
- ❖ दत्तक्रीतादिद्विविधद्व्यामुष्यायणयोरुभयगोत्रे विवाहो वर्ज्यः
- ❖ दत्तकेन प्रतिग्रहीतृशाखोक्तमेव कर्म कर्तव्यम्
- ❖ दत्तकविषये विशेषः

UNIT-V-

औरसपुत्र्यभावे क्षेत्रजाद्याः पुत्र्यः प्रतिनधयः इत्यारभ्य दत्तकदायविभागपर्यन्तम्।

- ❖ औरसपुत्र्यभावे क्षेत्रजाद्याः पुत्र्यः प्रतिनधयः
- ❖ कन्यादानादिविधौ औरसकन्याया एव मुख्यत्वम्
- ❖ ऋतावुपेयादित्यादि ऋतुगमनविधौ प्रजाशब्दवाच्ययोः स्त्रीपुंसयोरेव भाव्यत्वम्
- ❖ पुत्रिकाकरणविधिः
- ❖ पुत्रप्रतिनिधिवद्दुहितृप्रतिनिधित्वविचारः
- ❖ दुहितुर्दानविधेः प्रत्ययः
- ❖ क्रीतायाः पुत्रप्रतिनिधित्वे लिङ्गम्
- ❖ दत्तकाशौचनिर्णयः
- ❖ दत्तकपुत्रकर्तृकश्राद्धनिर्णयः
- ❖ दत्तकदायविभागः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.दत्तकमीमांसा –नन्दपण्डितकृता Banaras Hindu University, Varanasi-5, 1980

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थाः

- १.दत्तकचन्द्रिका-कुवेरपण्डितकृता
- २.दत्तकनिर्णयः श्रीनाथभट्टकृता
- ३.दत्तकविधिः- नीलकण्ठभट्टकृत-व्यवहारमयूखान्तर्गतः

**Acharya 1st year
Semester- II**

Course Code : DSC-8

Course Title : जीमूतवाहनकृतदायभागस्य(नवमाध्यायतो ग्रन्थसमाप्तिं यावत्)

Objectives of the Course:

अनेन पत्रेण छात्राणां विविधधनेषु विविधानामुत्तराधिकारविषये,विभागकाले च निहृतस्य धनस्य विभागविषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I

दायभागग्रन्थस्य नवमाध्यायदशमाध्यायौ ।

- ❖ एकपितृकाणां सवर्णानुलोमपरिणीतस्त्रीजातानां पुत्राणां विभागप्रकारः
- ❖ द्विजात्युत्पन्नशूद्रापुत्रस्य भागः
- ❖ पुत्रिकौरसयोर्विभागः

UNIT-II-

एकादशाध्यायस्य पत्यधिकारनिरूपणात् पितृधिकारनिरूपणं यावत्।

- ❖ अपुत्रस्य मृतस्य धने कदा पत्यधिकारः
- ❖ अपुत्रस्य मृतस्य धने कदा दुहितुः अधिकारः
- ❖ अपुत्रस्य मृतस्य धनं कदा पितरौ गृह्णीयाताम्

UNIT-III-

दायभागग्रन्थस्य मात्राधिकारनिरूपणात् भ्रातृपुत्रादीनामधिकारनिरूपणं यावत् ।

- ❖ अपुत्रस्य मृतस्य धनं कदा मातुरधिकारः
- ❖ अपुत्रमृतधने कदा भ्रातृधिकारम्
- ❖ अपुत्रमृतधने कदा भ्रातृपुत्राणामधिकारम्

- UNIT-IV-** दायभागग्रन्थस्य द्वादशत्रयोदशाध्यायौ ।
- ❖ विहितांशेन संसृष्टिधनविभागविषेषा
 - ❖ विभागकालेनिहृतस्य पश्चादागतस्य विभागप्रकारः

- UNIT-V-** चतुर्दशाध्यायात् ग्रन्थसमाप्तिं यावत् ।
- ❖ वृत्तविभागसन्देहे निर्णयप्रकारः
 - ❖ ग्रन्थकर्तृपरिचयः

निर्द्धारितग्रन्थः

१.दायभागः-मोतीलालवनारसीदास,वाराणसी-1981/चौखम्बा कृष्णदास अकादेमी,वाराणसी-2013

सहायकग्रन्थौ

- १.दायभागसमीक्षा-प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रकृता, कन्सेप्टकम्प्युटर, पुरी-1999
२.दायभागविमर्शः-प्रो.ललितकुमारसाहुकृतः, महालक्ष्मीकम्प्युटर, पुरी-2010

**Acharya 2nd year
Semester- III**

Course Code : DSC-9

Course Title : याज्ञवल्क्यस्मृतेः व्यवहाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितः दिव्यप्रकरणान्तम्

Objectives of the Course :

अनेन पत्रेण छात्राणां व्यवहारविषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I व्यवहाराध्यायस्य साधारणव्यवहारमातृकाप्रकरणादारभ्य असाधारणव्यवहारमातृकाप्रकरणं यावत् ।
(व्यवहाराध्यायस्य 1 to 36 श्लोकाः)

- ❖ व्यवहारलक्षणम्
- ❖ व्यवहारस्याष्टादशभेदाः
- ❖ पक्षाभाषाः
- ❖ उत्तरस्वरूपम्
- ❖ दुष्टलक्षणानि
- ❖ दण्डप्रकाराः

UNIT-II- व्यवहाराध्यायस्य ऋणादानप्रकरणम् ।
(व्यवहाराध्यायस्य 37 to 64 श्लोकाः)

- ❖ ऋणादानभेदाः
- ❖ वृद्धिभेदाः
- ❖ प्रतिभूः
- ❖ वृद्धिः
- ❖ आधिः

UNIT-III- व्यवहाराध्यायस्य उपनिधिप्रकरणादारभ्य साक्षिप्रकरणसमाप्तिं यावत्।
(व्यवहाराध्यायस्य 65 to 83 श्लोकाः)

- ❖ उपनिधिद्रव्यलक्षणम्

- ❖ साक्षिस्वरूपम्
- ❖ साक्षिभेदाः
- ❖ साक्षिश्रवणप्रकारः
- ❖ साक्षिनिह्ववे दण्डव्यवस्थाः

UNIT-IV- व्यवहाराध्यायस्य लेख्यप्रकरणादारभ्य दिव्यमातृकापर्यन्तम् ।
(व्यवहाराध्यायस्य 84 to 99 श्लोकाः)

- ❖ लेख्यभेदाः
- ❖ राजकीयपत्रम्
- ❖ पञ्चविधहीनाः
- ❖ दिव्यमातृका
- ❖ दिव्ये साधारणविधिः

UNIT-V- व्यवहाराध्यायस्य घटदिव्यादारभ्य दिव्यप्रकरणसमाप्तिं यावत् ।
(व्यवहाराध्यायस्य 100 to 113 श्लोकाः)

- ❖ घटदिव्यप्रयोगः
- ❖ अग्निदिव्यविधिः
- ❖ जलदिव्यविधिः
- ❖ विषदिव्यप्रकारः
- ❖ तण्डुलविधिः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (मिताक्षरासहिता) नागप्रकाशन, दिल्ली-1985/चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणासी-2008

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (मिताक्षराप्रमिताक्षरा-बालभट्टीसहिता)-राष्ट्रीयसंस्कृतविद्यापीठम्, तिरुपति -2007

२. व्यवहारमयूखः - नीलकण्ठभट्टकृतः, भगवन्तभास्करग्रन्थमाला, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली -1986

**Acharya 2nd year
Semester- III**

Course Code : DSC-10

Course Title : याज्ञवल्क्यस्मृतेः प्रायश्चित्ताध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितोऽध्यात्मप्रकरणं यावत्

Objectives of the Course :

विहितेन पत्रेण छात्राणां अशौच-निवृत्तिमूलकजीवन-आपत्कालिक-कर्मनिर्धारणविषये ज्ञानं भवेत् ।

UNIT -I प्रायश्चित्ताध्यायस्य आशौचप्रकरणम् ।
(प्रायश्चित्ताध्यायस्य 1 to 34 श्लोकाः)

- ❖ आशौचिनां कर्तव्यम्
- ❖ वर्णभेदेनाशौचकालः
- ❖ जननाशौशावाशौचयोः व्यवस्था
- ❖ आपदि सद्यः शौचव्यवस्था
- ❖ शुद्धिहेतवः

UNIT-II- आपद्धर्मप्रकरणादारभ्य यतिधर्मप्रकरणस्य शरारग्रहणप्रकारनिरूपणं यावत् ।

(प्रायश्चित्ताध्यायस्य 35to 83 श्लोकाः)

- ❖ आपद्धर्मः
- ❖ वानप्रस्थाश्रमप्रवेशकालः
- ❖ सन्यासाश्रमप्रवेशकालः
- ❖ संसारस्य स्वरूपम्
- ❖ शरीरग्रहणप्रकारः

UNIT-III- यतिधर्मप्रकरणस्य कायस्वरूपादारभ्य कर्मानुरूपशरीरग्रहणं यावत् ।

(प्रायश्चित्ताध्यायस्य 84 to 136 श्लोकाः)

- ❖ कायस्वरूपकथनम्
- ❖ शरीरेऽस्थिसंख्या
- ❖ उपासनाप्रकारः
- ❖ गीतज्ञस्य फलान्तरम्
- ❖ कर्मानुरूपशरीरग्रहणम्

UNIT-IV- यतिधर्मप्रकरणस्य सत्त्वादिगुणपरिपाकादारभ्य गुणस्वरूपं यावत् ।

(प्रायश्चित्ताध्यायस्य 137 to 180 श्लोकाः)

- ❖ शत्त्वादिगुणपरिपाकः
- ❖ आत्मनो जगत्सृष्टिप्रकारः
- ❖ संसारस्य स्वरूपम्
- ❖ क्षेत्रज्ञस्वरूपम्
- ❖ गुणस्वरूपम्

UNIT-V- यतिधर्मप्रकरणस्य स्वर्गमार्गनिरूपणादारभ्य यतिधर्मप्रकरणसमाप्तिं यावत् ।

(प्रायश्चित्ताध्यायस्य 181to 205 श्लोकाः)

- ❖ स्वर्गमार्गनिरूपणम्
- ❖ धर्मप्रवर्तकाः
- ❖ वेदादीनामादित्वनिरूपणम्
- ❖ उपासनाप्रकारनिरूपणम्
- ❖ धारणात्मकयोगाभ्यासप्रयोजनम्

पाठ्यक्रमेनिर्द्धारितग्रन्थः

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः (मिताक्षरासहिता) नागप्रकाशन, दिल्ली-1985 / चौखम्बासंस्कृतसंस्थान,वाराणसी-2008

पाठ्यक्रमेसहायकग्रन्थौ

१.प्रायश्चित्तविवेकः- शूलपाणिनिकृतः -प.कुलमणिमिश्रसम्पादितः,नारायणप्रेस्,पुरी-1979

२.प्रायश्चित्तमयूखः,नीलकण्ठभट्टकृतः,भगवन्तभास्करग्रन्थमाला,चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली-1986

Acharya 2nd year
Semester- III

Course Code : DSC-11

Course Title : माधवाचार्यप्रणीतकालमाधवस्य(आदितोऽष्टमीतिथिनिरूपणं यावत्)

Objectives of the Course :

उपदिष्टेन पत्रेण धर्मशास्त्रवाङ्मये कालमाधवग्रन्थस्य प्रयोजनियताविषये, कालस्य महत्त्वविषये, विविधानां कालाङ्गानां तदनुकूलव्रतानाञ्च विषये छात्राणां ज्ञानं भवेत् ।

- UNIT – I** कालमाधवग्रन्थस्य उपद्विधातप्रकरणम् ।
- ❖ विरोधाधिकरणम्
 - ❖ प्राणाधिकरणम्
 - ❖ पञ्चविंशतितत्त्वानि
 - ❖ नित्यकालः
 - ❖ जन्यकालः
- UNIT-II-** संवत्सरप्रकरणादारभ्य मासनिर्णयसमाप्तिं यावत् ।
- ❖ सम्बत्सरस्य प्राधान्यम्
 - ❖ अयनयोः स्वरूपम्
 - ❖ ऋतूनां भेदानुपयोगाश्च
 - ❖ मलमासस्य स्वरूपम्
 - ❖ मलमासे वर्ज्यावर्ज्यम्
- UNIT-III-** पक्षनिर्णयादारभ्य अयाचितव्रतनिर्णयं यावत् ।
- ❖ पक्षस्य स्वरूपम्
 - ❖ तिथिनां स्वरूपं भेदाश्च
 - ❖ एकभक्तव्रतम्
 - ❖ नक्तव्रतस्य स्वरूपम्
 - ❖ अयाचितव्रतस्य स्वरूपम्
- UNIT-IV-** प्रतिपदानव्रतनिर्णयादारभ्य चतुर्थीनिर्णयं यावत् ।
- ❖ प्रतिपदि क्रियमाणानि दानव्रतानि
 - ❖ एकोद्दिष्टस्य स्वरूपम्
 - ❖ पार्वणश्राद्धस्य स्वरूपम्
 - ❖ द्वितीया-तृतीया-निर्णयोः
 - ❖ चतुर्थीनिर्णयः
- UNIT-V-** पञ्चमीनिर्णयादारभ्य अष्टमीनिर्णयं यावत् ।
- ❖ पञ्चमीनिर्णयः
 - ❖ षष्ठीनिर्णयः
 - ❖ सप्तमीनिर्णयः
 - ❖ अष्टमीनिर्णयः
 - ❖ जयन्तीनिर्णयः

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

१. कालमाधवः-माधवाचार्यप्रणीतः लक्ष्मीवेङ्कटेश्वरप्रेस्, मुम्बाई-1916/ चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी-2005

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.कालसार:- राधारमणपुस्तकालय , कटक, ओडिशा -1930

२.समयमयूखः नीलकण्ठभट्टकृतः ,गुजराती प्रिण्टिंग प्रेस् , मुम्बई -1918

**Acharya 2nd year
Semester- III**

Course Code : DSC-12

Course Title : आधुनिकहिन्दुविधिः

Objectives of the Course :

विहितेन पत्रेण छात्राणां आधुनिकविधिशास्त्रविषयकं ज्ञानं भवति ।

UNIT – I आधुनिकहिन्दुविधिग्रन्थस्य प्रथमाध्यायादारभ्य द्वितीयोऽध्यायस्य हिन्दुविवाहस्याभिसन्धयं यावत् ।

- ❖ आधुनिकहिन्दुविधेरुत्पत्तिं क्रमविकासञ्च
- ❖ आधुनिकहिन्दुविधेः स्वरूपम्
- ❖ स्वाधीनतापूर्वकालिकविधयः
- ❖ आधुनिकहिन्दुविधेः शाखाः
- ❖ हिन्दुविधौ नारीणां स्थानम्
- ❖ हिन्दुविवाहविधिः
- ❖ विवाहस्य स्वरूपं भेदाश्च
- ❖ हिन्दुविवाहविधेर्धाराः
- ❖ हिन्दुविवाहस्याभिसन्धयः

UNIT-II- आधुनिकहिन्दुविधिग्रन्थस्य हिन्दुविवाहोत्सवादारभ्य स्थायिनिर्वहणभरणपोषणं यावत् ।

- ❖ हिन्दुविवाहार्थमुत्सवादिः
- ❖ हिन्दुविवाहकस्य पञ्जिकरणम्
- ❖ न्यायिकपृथक्करणम्
- ❖ विवाहविच्छेदः
- ❖ विवाहविच्छेदकार्यक्रमक्षेत्रे विकल्पव्यवस्था
- ❖ परस्परसम्मत्या विवाहविच्छेदः
- ❖ बहुविवाहे दण्डव्यवस्था
- ❖ आवेदनपत्राणां स्थानान्तरणक्षमता
- ❖ स्थायिनिर्वाहकभरणपोषणम्

UNIT-III- आधुनिकहिन्दुविधिग्रन्थस्य सन्तानानामभिरक्षणादारभ्य सगोत्र-सपिण्डानां मध्ये उत्तराधिकारक्रमं यावत् ।

- ❖ सन्तानानामभिरक्षणम्
- ❖ सम्पत्तिविनियोगः

- ❖ प्राचीनाधुनिकविवाहविध्योः सन्तुलनम्
- ❖ हिन्दूत्तराधिकारविधिः
- ❖ हिन्दूत्तराधिकारविधेर्धाराः
- ❖ हिन्दूत्तराधिकारविधेः प्राधान्यम्
- ❖ प्रथमश्रेणीदायादाः
- ❖ द्वितीयश्रेणीदायादाः
- ❖ सगोत्र-सपिण्डानां मध्ये उत्तराधिकारक्रमः

UNIT-IV-

आधुनिकहिन्दुविधिग्रन्थस्य पुरुषकलनादारभ्य दत्तकपञ्जीकरणप्राविधनं यावत् ।

- ❖ पुरुषकलना
- ❖ हिन्दुनारीणामुत्तराधिकारक्रमः
- ❖ गर्भस्थशिशोः स्वत्वम्
- ❖ धनग्रहणेऽयोग्याः
- ❖ विभागनियमाः
- ❖ प्राचीनाधुनिकोत्तराधिकारविध्योः पार्थक्यम्
- ❖ हिन्दुदत्तकविधेर्धाराः
- ❖ दत्तकग्रहणनियमाः
- ❖ हिन्दुदत्तकग्रहणस्यान्यतराः संविदः
- ❖ दत्तकपञ्जीकरणप्राविधनम्

UNIT-V-

आधुनिकहिन्दुविधिग्रन्थस्य भार्याया भरणपोषणादारभ्य हिन्दुदेवोत्तरविधिं यावत् ।

- ❖ भार्याया भरणपोषणम्
- ❖ विधवापुत्रवध्वा भरणपोषणम्
- ❖ आश्रितानां भरणपोषणम्
- ❖ प्राचीनाधुनिकदत्तकविधोः सन्तुलनम्
- ❖ हिन्दुदेवोत्तरविधिः

निर्द्धारितग्रन्थः

1. आधुनिकहिन्दुविधिः- प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रप्रणीतः, भाइना प्रिण्टिं वार्कस्, पुरी-2015

सहायकग्रन्थौ

- 1.Modern Hindu Law by Dr. Prasa Diwan, Allahabad Law Agency, Allahabad - 1993
- 2.Mulla Principles of Hindu Law by S.T. Desai, N.M. Tripathi, Bombay -1990

Acharya 2nd year
Semester- IV

Course Code : DSC-13

Course Title : याज्ञवल्क्यस्मृतेः व्यवहाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) दायभागप्रकरणाद् व्यवहाराध्यायसमाप्तिं यावत्

Objectives of the Course:

अनेन पत्रेण दायविभाग-सीमाविवाद-स्वामिपालविवाद-अस्वामिविक्रय-दत्ताप्रदानिक-संविद्व्यतिक्रम-
वेतनादान-द्यूतसमाह्वय-वाक्पारुष्य-दण्डपारुष्य-साहस-विक्रीयासंप्रदान-संभूयसमुत्थान-स्तेय-स्त्रीसंग्रहण-
प्रकीर्ण इति विषये छात्राणां ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I

दायविभागप्रकरणम् ।

(व्यवहाराध्यायस्य 114 to 149 श्लोकाः)

- ❖ स्वत्वस्य स्वरूपम्
- ❖ पितृधनविभागकालः
- ❖ सवर्णभ्रातृणां धनविभागप्रकारः
- ❖ अविभाज्यधनानि
- ❖ अप्रजःस्त्रीधनाधिकारिणः

UNIT-II-

सीमाविवादादारभ्य क्रीतानुशयप्रकरणं यावत् ।

(व्यवहाराध्यायस्य 150 to 181 श्लोकाः)

- ❖ सीमाविवादे निर्णयः
- ❖ स्वामिपालविवादे गोपस्य कर्तव्यम्
- ❖ अस्वामिविक्रयविवादपदम्
- ❖ दत्ताप्रदानिकख्यं विवादपदम्
- ❖ क्रीतानुशयाख्यं विवादपदम्

UNIT-III-

अभ्युपेत्याशुश्रूषाप्रकरणादारभ्य दण्डपारुष्यप्रकरणं यावत् ।

(व्यवहाराध्यायस्य 182 to 229 श्लोकाः)

- ❖ अभ्युपेत्याशुश्रूषाख्यं विवादपदम्
- ❖ संविद्व्यतिक्रमाख्यं विवादपदम्
- ❖ वेतनादानाख्यं विवादपदम्
- ❖ द्यूतसमाह्वयविवादपदम्
- ❖ वाक्पारुष्यविवादपदम्
- ❖ दण्डपारुष्यविवादपदं दण्डाश्च

UNIT-IV-

साहसप्रकरणादारभ्य स्तेयप्रकरणं यावत् ।

(व्यवहाराध्यायस्य 230to 282 श्लोकाः)

- ❖ साहसविवादपदम्
- ❖ नाणकपरीक्षणम्
- ❖ विक्रीयासंप्रदानाख्यं विवादपदम्
- ❖ संभूयसमुत्थानाख्यं विवादपदम्
- ❖ स्तेयविवादपदम्

UNIT-V- स्त्रीसंग्रहणप्रकरणादारभ्य व्यवहाराध्यायसमाप्तिं यावत् ।

(व्यवहाराध्यायस्य 283 to 307 श्लोकाः)

- ❖ स्त्रीसंग्रहणविवादपदम्
- ❖ कन्यादूषणे दण्डाः
- ❖ साधारणस्त्रीगमने दण्डाः
- ❖ प्रकीर्णकप्रकरणम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः-(मिताक्षरासहिता)नागप्रकाशन,दिल्ली-1985/चौखम्बासंस्कृतसंस्थान,वाराणसी-2008

पाठ्यक्रमेसहायकग्रन्थौ

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः-मिताक्षराप्रमिताक्षरा-बालंभट्टीसहिता, राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठ,तिरुपति:-2007

२. व्यवहारमयूखः नीलकण्ठभट्टकृतः, भगवन्तभास्करग्रन्थमाला, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली -1986

**Acharya 2nd year
Semester- IV**

Course Code : DSC-14

Course Title : याज्ञवल्क्यस्मृतेः प्रायश्चित्ताध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) प्रायश्चित्तप्रकरणात् ग्रन्थसमाप्तिं यावत्

Objectives of the Course:

विहितेन पत्रेण छात्राणाम् आत्मिकसंशोधनात्मकाचारविषयकमूल्यबोधस्य च जागरणं भवेत् ।

UNIT – I प्रायश्चित्तप्रकरणस्य कर्मविपाकादारभ्य गुरुतल्पपापे प्रायश्चित्तं यावत् ।

(प्रायश्चित्ताध्यायस्य 206 to 233 श्लोकाः)

- ❖ कर्मविपाकरूपणम्
- ❖ प्रायश्चित्ताधिकारिनिरूपणम्
- ❖ प्रायश्चित्ताकरणे दोषः
- ❖ महापातकिनः
- ❖ ब्रह्महत्यासमानि पापानि
- ❖ सुरापानसमानि पापानि
- ❖ सुवर्णस्तेयसमानि पापानि
- ❖ गुरुतल्पगमनसमानि पापानि
- ❖ गुरुतल्पपापे प्रायश्चित्तम्

UNIT-II- प्रायश्चित्तप्रकरणस्य उपपातकादारभ्य संसर्गप्रायश्चित्तं यावत् ।

(प्रायश्चित्ताध्यायस्य 234 to 262 श्लोकाः)

- ❖ उपपातकानि
- ❖ जातिभ्रंशकरणानि पापानि
- ❖ संकरीकरणीयानि पापानि
- ❖ अपात्रीकरणीयानि पापानि
- ❖ ब्रह्मवधप्रायश्चित्तम्
- ❖ सुरापानप्रायश्चित्तम्
- ❖ सुवर्णस्तेयप्रायश्चित्तम्

- ❖ गुरुतल्पगमनप्रायश्चित्तम्
- ❖ ब्रह्महत्यादिमहापातकिसंसर्गिप्रायश्चित्तम्

UNIT-III- प्रायश्चित्तप्रकरणस्य गोवधप्रायश्चित्तादारभ्य अभिशस्तप्रायश्चित्तं यावत् ।

(प्रायश्चित्ताध्यायस्य 263 to 287 श्लोकाः)

- ❖ गोवधप्रायश्चित्तम्
- ❖ उपपातकानां प्रायश्चित्तम्
- ❖ स्त्रीवधप्रायश्चित्तम्
- ❖ मार्जारादिवधे प्रायश्चित्तम्
- ❖ स्वप्ने रेतःपाते प्रायश्चित्तम्
- ❖ अभिशस्तप्रायश्चित्तम्

UNIT-IV- प्रायश्चित्तप्रकरणस्य अयाज्ययाजने प्रायश्चित्तादारभ्य प्रकीर्णकप्रकरणस्य रहस्यप्रायश्चित्तं यावत् ।

(प्रायश्चित्ताध्यायस्य 288 to 311 श्लोकाः)

- ❖ अयाज्ययाजने प्रायश्चित्तम्
- ❖ असत्प्रतिग्रहे प्रायश्चित्तम्
- ❖ अभक्ष्यभक्षणे प्रायश्चित्तम्
- ❖ प्रायश्चित्तविषये देशकालादि विचारः
- ❖ प्रकीर्णकप्रायश्चित्तम्
- ❖ रहस्यप्रायश्चित्तम्

UNIT-V- प्रकीर्णकप्रकरणस्य यमनियमादारभ्य प्रायश्चित्ताध्यायसमाप्तिं यावत् ।

(प्रायश्चित्ताध्यायस्य 312 to 334 श्लोकाः)

- ❖ यमनियमाः
- ❖ कृच्छ्रव्रतस्य स्वरूपम्
- ❖ चान्द्रायणव्रतस्य स्वरूपम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (मिताक्षरासहिता) नागप्रकाशन, दिल्ली-1985/चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणासी-2008

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः - मिताक्षराप्रमिताक्षरा-बालंभट्टीसहिता, राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठ, तिरुपति :- 2007

२. व्यवहारमयूखः नीलकण्ठभट्टकृतः, भगवन्तभास्करग्रन्थमाला, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली -1986

**Acharya 2nd year
Semester- IV**

Course Code : DSC-15

Course Title : माधवाचार्यप्रणीतकालमाधवस्य (नवमीतिथिनिरूपणाद् ग्रन्थसमाप्तिं यावत्)

Objectives of the Course :

विहितेन पत्रेण व्रताङ्गकालानां विषये, शुद्धाशुद्धकालविषये, कालविषयमधिकृत्य आचार्याणां विप्रतिपत्तिविषये च ज्ञानं भवति ।

UNIT – I नवमीनिर्णयादारभ्य एकादश्युपवासतिथिनिरूपणं यावत् ।

- ❖ नवमीतिथिनिर्णयः
- ❖ रामनवमीव्रतस्य कालनिर्णयम्
- ❖ दशमीतिथिनिर्णयः
- ❖ एकादश्यां नित्यत्वं काम्यत्वञ्च विचारः
- ❖ स्मार्त्तवैष्णवभेदेन एकादशयुपवासः
- ❖ एकादशयुपवासतिथिनिरूपणम्

UNIT-II- एकादशीव्रतेऽधिकारिनिरूपणादारभ्य त्रयोदशीनिर्णयं यावत् ।

- ❖ एकादशयुपवासेऽधिकारिणः
- ❖ एकादश्या काम्योपवासक्रमः
- ❖ एकादश्यां व्रतानुष्ठानसक्रमः
- ❖ एकादशीतिथिमहत्त्वम्
- ❖ द्वादशीतिथिनिर्णयः
- ❖ त्रयादशीतिथिनिर्णयः

UNIT-III- चतुर्दशीनिर्णयः ।

- ❖ शिवरात्रिशब्दस्याहीनन्यायेनरुढत्व प्रतिपादनम्
- ❖ शिवरात्रिशब्दस्य प्रोक्षणीन्यायेनयोगत्व प्रतिपादनम्
- ❖ शिवरात्रिशब्दस्य लाक्षणिकत्व प्रतिपादनम्
- ❖ शिवरात्रिशब्दस्य निर्मन्थ्यन्यायेन योगरुढत्व प्रतिपादनम्
- ❖ शिवरात्रिव्रतस्य स्वरूपम् अनन्तव्रतस्य स्वरूपम्

UNIT-IV- पञ्चदशीनिर्णयादारभ्य नक्षत्रयोगकरणनिर्णयं यावत् ।

- ❖ पञ्चदश्याः स्वरूपम्
- ❖ अमावास्याशब्दस्य बहुधा व्युत्पत्तिः
- ❖ प्रकृतीष्टेः कालः
- ❖ विकृतीष्टे कालः
- ❖ नक्षत्रव्रते कालविशेषः

UNIT-V- संक्रान्तिनिर्णयादारभ्य ग्रन्थसमाप्तिं यावत् ।

- ❖ संक्रान्तिभेदाः
- ❖ संक्रान्तिपुण्यकालाः
- ❖ चन्द्रग्रहणसूर्यग्रहणयोः स्वरूपम्
- ❖ ग्रहणे भोजननिषेधव्यवस्था

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.कालमाधवः-माधवाचार्यप्रणीतः लक्ष्मीवेङ्कटेश्वरप्रेस,मुम्बाई-1916/चौखम्बासंस्कृतभवन,वाराणसी-2005

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.कालसारः- राधारमणपुस्तकालय , कटक, ओडिशा -1930

२.समयमयूरः नीलकण्ठभट्टकृतः ,गुजराती प्रिण्टिंग प्रेस , मुम्बाई -1918

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Acharya Model Question Paper
Semester- I

DSC- 1

याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितो विवाहप्रकरणान्तम्

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 70]

-
- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 10 x 1 = 10
1. के कं धर्मान् वक्तुं प्रार्थयामासुः ?
 2. विद्यास्थानानि कानि ?
 3. योगीन्द्रो याज्ञवल्क्यः कुत्रासीत् ?
 4. चतुर्वर्णाः के ?
 5. गुरोः धर्मः कः ?
 6. मिताक्षराव्याख्या केन प्रणीता ?
 7. अविप्लुतब्रह्मचर्यो काम् उद्धेत् ?
 8. कतिप्रकारः विवाहः ?
 9. नामकरणकालः कः ?
 10. महाव्याहृतयः का ?
- II. कयोश्चिद् द्वयोर्लघूत्तरं लिखत । 2 x 5 = 10
1. शौचाचारधर्मान् लिखत ।
 2. ब्राह्मादितीर्थानि आचमनप्रकारं च स्पष्टयत ।
 3. प्राणायामसावित्रीजपप्रकारं समिताक्षरा लिखत ।
 4. अध्याप्याः के समिताक्षरा लिखत ।
- III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् । 2 x 10 = 20
1. कन्यादातृक्रमं कन्यादाननियमांश्च लिखत ।
 2. भैक्षचर्याप्रकारः, भोजनप्रकारश्च ।
 3. “अरोगगिणीं भ्रातृमतीमसमानार्षगोत्रजाम्” मिताक्षरया सह विवृणुत ।
 4. “पञ्चमात्सप्तमादूर्ध्वं मातृतः पितृतस्तथा” मिताक्षरया सह विवृणुत ।
- IV. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् । 2 x 15 = 30
1. ब्रह्मचारिधर्मप्रकरणोक्तान् विषयान् प्रतिपादयत ।
 2. गर्भाधानालुपनयनान्तानां संस्काराणां कालान् प्रतिपादयत ।
 3. विवाहभेदान् सलक्षणं प्रतिपादयत ।
 4. षड्विधस्मार्तधर्मान् संक्षेपेण विवेचयत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Acharya Model Question Paper
Semester- I
DSC-2

कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम्

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 70]

-
- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 10 x 1 = 10
1. औशनस-बार्हस्पत्ययोर्मते का विद्या ?
 2. आन्वीक्षिकी नाम का ?
 3. त्रयी-वार्ता-दण्डनीतिषु प्रतिपाद्यं किम् ?
 4. किमर्थमान्वीक्षिकी सर्वविद्यानां प्रदीपः ?
 5. त्रयी कथमौपकारिकाः ?
 6. गृहस्थधर्मः कः ?
 7. ब्रह्मचारिणो धर्मः कः ?
 8. वानप्रस्थस्य धर्मः कः ?
 9. परिव्राजकस्य धर्मः कः ?
 10. सर्ववर्णानां साधारणधर्मः कः ?
- II. कयोश्चिद् द्वयोर्लघूत्तरं लिखत । 2 x 5 = 10
1. वार्तादण्डनीत्योः स्थापनां यथाग्रन्थं कुरुत ।
 2. वृद्धसंयोगाध्यायसारं लिखत ।
 3. अरिषड्वर्गत्यागमधिकृत्य लिखत ।
 4. राजर्षिवृत्तं यथाग्रन्थं सम्पादयत ।
- III. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घोत्तरं लिखत । 2 x 10 = 20
1. उपधाधिः अमात्यानां शोधनक्रमं लिखत ।
 2. गूढपुरुषोत्पत्तिप्रकरणं व्याख्यात ।
 3. स्वविषये कृत्याकृत्यपक्षरक्षणं कथमिति विवृणुत ।
 4. परविषये कृत्याकृत्यपक्षोपग्रहः कथमिति लिखत ।
- IV. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घतरोत्तरं प्रबंधरूपेण लिखत । 2 x 15 = 30
1. गूढपुरुषप्रणिधिः ।
 2. मन्त्राधिकारः ।
 3. राजपुत्ररक्षणम् ।
 4. राजप्रणिधिः ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Acharya Model Question Paper
Semester- I

DSC- 4

जीमूतवाहनकृतदायभागस्य (आदितोऽष्टमाध्यायपर्यन्तम्)

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 70]

-
- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 10 x 1 = 10
1. दायशब्दे ददातेः किं स्थानम् ?
 2. दायशब्दः कुत्र निरूढः ?
 3. दायविभागस्य विभक्तावचवत्वानंगीकारे को हेतुः ?
 4. को नाम दायविभागः ?
 5. ग्रन्थकर्त्रपेक्षया किं स्वत्वकारणं पितृधने ?
 6. किमर्थं पितृनिच्छया तद्धनविभागे पितरि जीवति न अधिकारः ?
 7. देवलः पितृधने पुत्राणां कदा अस्वाम्यमाह ?
 8. पितुः स्वत्वनिवृत्तिहेतवः के ?
 9. याज्ञवल्क्यवचनेन मण्यादीनां कः प्रभुः ?
 10. पोष्यवर्गभरणं पीडनं च कस्य फलस्य साधनम् ?
- II. कयोश्चिद् द्वयोर्लघूत्तरं लिखत । 2 x 5 = 10
1. विभागानन्तरागतविभागः ।
 2. विद्याधनम् ।
 3. विभाज्यानि ।
 4. विभागानन्तरजातस्य विभागः ।
- III. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घोत्तरं लिखत । 2 x 10 = 20
1. अविभाज्यानि ।
 2. स्वत्वम् ।
 3. पितृधनविभागकालः ।
 4. पितामहधनविभागकालः ।
- IV. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घतरोत्तरं प्रबंधरूपेण लिखत । 2 x 15 = 30
1. स्त्रीधनस्वरूपम् ।
 2. सप्रजस्त्रीधनविभागः ।
 3. अप्रजस्त्रीधनविभागः ।
 4. ज्येष्ठोद्धारः ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Acharya Model Question Paper
Semester- II

Dsc-5

याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य वर्णजातिविवेकप्रकरणादाचाराध्यायसमाप्तियावत्

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 70]

-
- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 10 x 1 = 10
1. ब्राह्मणात् क्षत्रियायामुत्पन्नः पुत्रः कः ?
 2. वैश्यात् शूद्रायां जातः कः ?
 3. के अनुलोमजाः ?
 4. के महामखाः ?
 5. का सुवासिनी ?
 6. ब्राह्मणस्य कानि कर्माणि ?
 7. कः कुशूलधान्यः ?
 8. उपाकर्म कदा भवति ?
 9. मारुतेन के शुध्यन्ति ?
 10. मध्यमसाहसः कतिदण्डात्मकः ?
- II. कयोश्चिद् द्वयोर्लघूत्तरं लिखत । 2 x 5 = 10
1. महामखाः ।
 2. एकोद्दिष्टम् ।
 3. उभयतोमुखी गौ ।
 4. राज्याङ्गानि ।
- III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् । 2 x 10 = 20
1. अप्रतिलोमजातीः मिताक्षरादिशा विवृणुत ।
 2. अभक्षाणि प्रतिपादयत ।
 3. भूशुद्धिप्रकारं विलिख्य नित्यशुद्धान् विवृणुत ।
 4. राज्याङ्गानि प्रतिपाद्य राज्ञो व्यवहारदर्शनविधिं प्रतिपादयत ।
- IV. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् । 2 x 15 = 30
1. गृहस्थधर्मान् संक्षेपेण प्रतिपादयत ।
 2. अनध्यायान् प्रतिपादयत ।
 3. श्राद्धस्य स्वरूपं कालञ्च प्रतिपाद्य श्राद्धभेदान् निरूपयत ।
 4. राजधर्मान् प्रतिपादयत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Acharya Model Question Paper
Semester- II
DSC-6

निर्णयसिन्धोः(प्रथमपरिच्छेदः)

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 70]

-
- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 10 x 1 = 10
1. हेमाद्रिमतेऽब्दः कतिविधः ?
 2. कति संक्रान्तयः ?
 3. षडशीतिसंक्रान्तयः काः ?
 4. विष्णुपदसंक्रान्तिषु कः पुण्यकालः ?
 5. सिंहसंक्रान्तौ किं दानं कर्तव्यम् ?
 6. निशीथे संक्रमणे कदा पुण्यकालः ?
 7. विवाहादौ कीदृशो मासो ग्राह्यः ?
 8. का शुद्धातिथिः ?
 9. नक्तव्रतस्य कः मुख्यकर्मकालः ?
 10. एकादश्यां भोजने किं प्रायश्चित्तम् ?
- II. कयोश्चिद् द्वयोः टिप्पणी देया । 2 x 5 = 10
1. पक्षः
 2. नक्तम्
 3. एकभक्तम्
 4. विनायकव्रतम्
- III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् । 2 x 10 = 20
1. मासभेदान् प्रतिपाद्य तेषमुपयोगं लिखत ।
 2. क्षयमासस्य स्वरूपमुपयोगञ्च विवृणुत ।
 3. युग्मवाक्यमुल्लिख्य व्याख्यात ।
 4. एकादश्या अष्टादशभेदान् प्रदर्शयत ।
- IV. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् । 2 x 15 = 30
1. कालस्य षोढाभेदान् निर्दिश्याब्दानामुपयोगं कमलाकरदिशा प्रतिपादयत ।
 2. संक्रान्तिभेदान् प्रदर्श्य तत्र पुण्यकालान् निर्दिशत ।
 3. मलमासस्य स्वरूपं विलिख्य तत्र वर्ज्यावर्ज्यं विचारयत ।
 4. इष्टेः कालान् निरूपयत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Acharya Model Question Paper
Semester- II
DSC-8

जीमूतवाहनकृतदायभागस्य (नवमाध्यायतो ग्रन्थसमाप्तिं यावत्)

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 70]

-
- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 10 x 1 = 10
1. अक्रमोढासुतः कः ?
 2. वृषलीशब्दस्य कोऽर्थः ?
 3. ब्रह्मदायशब्दस्य कोऽर्थः ?
 4. कति दायदवान्धवाः ?
 5. अपुत्रस्य मृतस्य धने सर्वप्रथमं कस्याधिकारः ?
 6. संसृष्टशब्दस्य कोऽर्थः ?
 7. सब्रह्मचारीति शब्देन को बोध्यते ?
 8. वानप्रस्थस्य धनं को नयति ?
 9. का भुजिष्या ?
 10. यौतकधने पुत्रस्याधिकारोऽस्ति न वा ?
- II. कयोश्चिद् द्वयोर्लघूत्तरं लिखत । 2 x 5 = 10
1. अनुलोमजाः ।
 2. क्षेत्रजः ।
 3. विपर्यस्तपुत्रा ।
 4. एकतीर्थी ।
- III. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घोत्तरं लिखत । 2 x 10 = 20
1. द्वादशविधेषु पुत्रेषु पुत्रिकापुत्रस्य स्वरूपं भेदांश्च प्रतिपादयत ।
 2. अपुत्रमृतधने भ्रात्राधिकारं साधु प्रपञ्चयत ।
 3. विभागसन्देहे तन्निराकरणोपायान् विवृणुत ।
 4. वानप्रस्थयतिब्रह्मचारिणां धनेऽधिकारिणो निरूपयत ।
- IV. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घतरोत्तरं प्रबंधरूपेण लिखत । 2 x 15 = 30
1. एकपितृकाणां सवर्णानुलोमपरिणीतस्त्रीजातानां पुत्राणां विभागप्रकारं निर्दिशत ।
 2. अपुत्रधनाधिकारिणो यथाग्रन्थं निर्दिशत ।
 3. संसृष्टधनविभागप्रकारं यथाग्रन्थं विवृणुत ।
 4. दायभागग्रन्थस्य वैशिष्ट्यं प्रतिपादयत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Acharya Model Question Paper
Semester- III
DSC- 9

याज्ञवल्क्यस्मृतेर्व्यवहाराध्यायस्य(मिताक्षरासहितस्य)आदितः दिव्यप्रकरणान्तम्

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 70]

-
- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 10 x 1 = 10
1. को नाम व्यवहारः ?
 2. स्मृत्योर्विरोधे कस्मात् न्यायः देयः ?
 3. अर्थशास्त्रात् किं शास्त्रं बलवत् ?
 4. दर्शने प्रत्यये दाने किं वीधीयते ?
 5. कानि दिव्यानि ?
 6. के सभ्याः भवितुमर्हति ?
 7. मिथ्याभियोगिने को दण्डः ?
 8. कदा सद्य एव विवादयेत् ?
 9. पक्षाभासेषु निराबाधो नाम कः ?
 10. उत्तरस्य चातुर्विध्यं लिखत ?
- II. कयोश्चिद् द्वयोर्लघूत्तरं लिखत । 2 x 5 = 10
1. सभारलक्षणम् ।
 2. अस्वामिविक्रयः ।
 3. उपनिधिः ।
 4. आततायिनः ।
- III. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घोत्तरं लिखत । 2 x 10 = 20
1. कूटसाक्षिणां दण्डविधिं मिताक्षरया विवृणुत ।
 2. आधिमाधिकृत्य निबंधमारचयत ।
 3. विषदिव्यविधानं यथाशास्त्रम् विवृणुत ।
 4. दुष्टलक्षणम् मिताक्षरया विवृणुत ।
- IV. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घतरोत्तरं लिखत । 2 x 15 = 30
1. दिव्यमातृका अधिकृत्य यथाग्रन्थं प्रबंधमारचयत ।
 2. व्यावहारलक्षणमुल्लिख्य पादचतुष्टयं प्रतिपादयत ।
 3. ऋणादानप्रकरणोक्तान् नियमान् विवृणुत ।
 4. लेख्यप्रकरणसारं यथाग्रन्थं लिखत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Acharya Model Question Paper
Semester- III

DSC-10

याज्ञवल्क्यस्मृतेः प्रायश्चित्ताध्यायस्य आदितोऽध्यात्मप्रकरणं यावत्

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 70]

-
- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 10 x 1 = 10
1. प्रायश्चित्तं नाम किम् ?
 2. अशौचपदस्य दानाद्ययोग्यत्वार्थस्वीकारे का हानिः ?
 3. ऊनद्विवर्षमृतं किं कुर्यात् ?
 4. मृतस्योदकदानकालः मन्त्रश्च कः ?
 5. केषां मृतानां कामोदकं दद्यात् ?
 6. के उदकदानं न कुर्युः ?
 7. के नाशौचोदकभाजनाः ?
 8. नारायणबलिः किमर्थं क्रियते ?
 9. पित्रादिमरणे किमर्थं न रोदितव्यम् ?
 10. प्रोषितजन्ममरणे कतिदिनमशौचम् ?
- II. कयोश्चिद् द्वयोर्लघूत्तरं लिखत । 2 x 5 = 10
1. गर्भस्त्रावाशौचं मिताक्षरोक्तं विलिखत ।
 2. विष्णुपुराणोक्तं नारायणबलिस्वरूपं लिखत ।
 3. “वैतानौपासनाः कार्याः क्रियाश्चश्रुति चोदनात्” मिताक्षरया विवृणुत ।
 4. “अन्तराजन्ममरणे शोषाहोभिर्विशुध्यति” विवृणुत ।
- III. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घोत्तरं लिखत । 2 x 10 = 20
1. विज्ञानेश्वरोक्तमाशौचलक्षणं विशदयत ।
 2. सपिण्डानां मरणाशौचं व्यवस्थापयत ।
 3. आत्मनः शरीरग्रहणप्रकारमुपवर्णयत ।
 4. यतिपात्राणि तत्शुद्धिप्रकारश्च प्रतिपादयत ।
- IV. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घतरोत्तरं प्रबंधरूपेण लिखत । 2 x 15 = 30
1. “आत्मनस्तु जगत्सर्वं जगतश्चात्मसंभवः” यथाशास्त्रं विवृणुत ।
 2. परिव्राजकधर्मान् संगृह्यत ।
 3. आपद्धर्मान् लिखत ।
 4. वानप्रस्थधर्मान् संगृहणीत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Acharya Model Question Paper
Semester- IV
DSC- 13

याज्ञवल्क्यस्मृतेः व्यवहाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) दायभागप्रकरणाद् व्यवहाराध्यायसमाप्तिं यावत्

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 70]

-
- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 10 x 1 = 10
1. दायशब्दस्य कोऽर्थः ?
 2. किं नाम स्वत्वम् ?
 3. दायः कतिविधः ?
 4. कति वित्तागमा धर्म्या ?
 5. ज्येष्ठस्य कियानुद्धारः ?
 6. यागशब्देन किं बोध्यते ?
 7. कतिविधः पुत्रः ?
 8. दत्तकः कस्मै पिण्डं ददाति ?
 9. शुश्रूषकः कतिविधः ?
 10. सेतुः कतिविधः ?
- II. कयोश्चिद् द्वयोर्लघूत्तरं लिखत । 2 x 5 = 10
1. संविभागः ।
 2. निरंशकाः ।
 3. शुल्कम् ।
 4. नाणकपरीक्षा ।
- III. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घोत्तरं लिखत । 2 x 10 = 20
1. जन्मना स्वत्वमिति मिताक्षरादिशा साधयत ।
 2. विद्याधनस्य स्वरूपं प्रतिपादयत ।
 3. संसृष्टधनविभागप्रकारं यथाग्रन्थं विवृणुत ।
 4. सीमाभेदान् ग्रन्थोक्तदिशा प्रदर्शयत ।
- IV. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घतरोत्तरं लिखत । 2 x 15 = 30
1. स्वत्वस्य स्वरूपमुल्लिख्य तद्धेतून् सोदाहरणं प्रदर्शयत ।
 2. अविभाज्यधनानि मिताक्षरादिशा प्रतिपादयत ।
 3. स्त्रीधनभेदान् तदधिकारिणश्च निरूपयत ।
 4. स्तेयसाहसयोर्भेदं निरूप्य तत्र दण्डव्यवस्थां विमृशत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Acharya Model Question Paper
Semester- IV
DSC- 14

याज्ञवल्क्यस्मृतेः प्रायश्चित्ताध्यायस्य प्रायश्चित्तप्रकरणात् ग्रन्थसमाप्तिं यावत्

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 70]

-
- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 10 x 1 = 10
1. ब्रह्महा कां योनिं प्राप्नोति ?
 2. कुनखी भूत्वा को जायते ?
 3. कोऽतिरिक्ताङ्गो भवति ?
 4. यानं हत्वा किं भूत्वा जायते ?
 5. दीपहर्ता किं भवति परजन्मनि ?
 6. के महापातकिनः ?
 7. सुवर्णशब्दस्य कोऽर्थः ?
 8. प्रयोजकः कतिविधः ?
 9. मार्जारवधे किं प्रायश्चित्तम् ?
 10. चान्द्रायणं कतिविधम् ?
- II. कयोश्चिद् द्वयोर्लघूत्तरं लिखत । 2 x 5 = 10
1. नरकाः ।
 2. अतिपातकम् ।
 3. शिशुचान्द्रायणम् ।
 4. यवमध्यचान्द्रायणम् ।
- III. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घोत्तरं लिखत । 2 x 10 = 20
1. प्रायश्चित्तमकुर्वाणः कां गतिं प्राप्नुवन्ति ।
 2. सुरापानसमानि पापानि कानि विवृणुत ।
 3. स्त्रीवधप्रायश्चित्तं निर्णयत ।
 4. अवकीर्णप्रायश्चित्तं यथाग्रन्थं निरूपयत ।
- IV. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घतरोत्तरं प्रबंधरूपेण लिखत । 2 x 15 = 30
1. महापातकानि निर्दिश्य ब्रह्मवधप्रायश्चित्तं विवृणुत ।
 2. कर्मविपाकान् निरूपयत ।
 3. गोवधप्रायश्चित्तं याज्ञवल्क्योक्तदिशा प्रतिपादयत ।
 4. कृच्छ्रव्रतभेदान् सलक्षणं प्रतिपादयत ।

DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE (DSE) Programme

Acharya 1st year
Semester- I

Course Code : DSE-1

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) द्वितीयोऽध्यायः

Objectives of the Course:

अनेन पत्रेण छात्राणां शैक्षणिक-आचारविषयकमूल्यबोधस्य ज्ञानं भवेत्। अपि च गर्भाधानादारभ्य उपनयनं यावत् सवेषां संस्काराणां कालः प्रतिपादितः। एवमेव प्रकारेण मनुस्मृतेः द्वितीयाध्यायस्य न केवलं प्राधन्यं विद्यते अपितु अद्यतन समाजे तस्य प्रासङ्गिकतापि अस्ति ।

UNIT – I

धर्मसामान्यलक्षणात् आरभ्य उपनयनसंस्कारपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य 1 to 48 श्लोकाः)

- ❖ धर्मसामान्यलक्षणम्
- ❖ धर्मप्रमाणानि
- ❖ ब्रह्मावर्तादिदेशः
- ❖ गर्भाधानादिसंस्काराणां कालः
- ❖ व्रात्यलक्षणम्

UNIT-II-

ब्राह्मणादीनां भिक्षाचरणात् आरभ्य सन्ध्याहीनस्य शूद्रत्वप्रतिपादनपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य 49 to 103 श्लोकाः)

- ❖ ब्राह्मणादीनां भिक्षाचरणम्
- ❖ काम्यभोजनफलम्
- ❖ स्त्रीणां वैवाहिकविधिः
- ❖ इन्द्रियसंयमविधिः
- ❖ सन्ध्यामहत्त्वम्

UNIT-III-

वेदपाठाशक्तौ सावित्रीमात्रजपात् आरभ्य मुखनिन्दापर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य 104 to 158 श्लोकाः)

- ❖ नित्यकर्मादौ नाऽनध्यायः
- ❖ कीदृशः शिष्योऽध्याप्यः
- ❖ गुरोरभिवादननियमः
- ❖ आचार्यादिलक्षणम्
- ❖ महल्लक्षणम्

UNIT-IV-

शिष्याय मधुरवाणीप्रयोक्तव्यात् आरभ्य स्त्रीस्वभावकथनपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य 159 to 214 श्लोकाः)

- ❖ मधुवाचः प्रयोजनम्
- ❖ परद्रोहादिनिषेधः
- ❖ वेदाभ्यासस्य श्रेष्ठत्वम्
- ❖ गुर्वाज्ञाकारित्वविधानम्
- ❖ स्त्रीस्वभावः

UNIT-V-

मात्रादिभिरेकान्तवासनिषेधात् आरभ्य द्वितीयोऽध्यायस्य समाप्तिपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य 215 to 249 श्लोकाः)

- ❖ गुरुशुश्रूषाफलम्
- ❖ सन्ध्योपासनमावश्यकम्

- ❖ त्रिवर्गमहत्त्वम्
- ❖ मातापित्राचार्यमहत्त्वम्
- ❖ धर्मोपधर्मभेदः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - 2008

२. हिन्दुसंस्कार(डॉ. राजबली पाण्डेय)- चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी-1985

**Acharya 1st year
Semester- II**

Course Code : DSE-2

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) चतुर्थोऽध्यायः

Objectives of the Course:

विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां सामाजिकमूल्यबोधविषये, गृहस्थाश्रम-स्नातकधर्म- सामाजिक-
दायित्वशीलताविषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I ब्रह्मचर्यगार्हस्थ्यकालादारभ्य अधार्मिकग्रामवास-एकाकिगमननिषेधपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य 1 to 60 श्लोकाः)

- ❖ ब्रह्मचर्यगार्हस्थ्यकालौ
- ❖ जीवनोपायः
- ❖ सन्तोषस्य प्रशंसा
- ❖ स्नातकव्रतानि
- ❖ शास्त्राभ्यासफलम्

UNIT-II- शूद्रराज्यवासादिनिषेधादारभ्य सामध्वनौ सति वेदान्तरं नाधीयीतपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य 61 to 123 श्लोकाः)

- ❖ शूद्रराज्यवासादिनिषेधः
- ❖ दीर्घसन्ध्योपासनफलम्
- ❖ उपाकर्म
- ❖ अनध्यायः

UNIT-III- वेदत्रयदेवताकथनादारभ्य शिष्यादिशासनपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य 124 to 175 श्लोकाः)

- ❖ वेदत्रयदेवताकथनम्
- ❖ शत्रुचोरपरस्त्रीसेवानिषेधः
- ❖ आत्माऽवमाननिषेधः
- ❖ परवशकर्मत्यागः
- ❖ शनैरधर्मफलोत्पत्तिः

UNIT-IV- धर्मविरोध्यर्थकामत्यागादारभ्य शूद्रपक्त्वान्निषेधपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य 176 to 223 श्लोकाः)

- ❖ धर्मविरोध्यर्थकामत्यागः
- ❖ पाणिपादचपलनिषेधः
- ❖ विवादिनिषेधः

- ❖ छलेन लिङ्गिवेषधारणे फलम्
 - ❖ यमान् नियमांश्च सेवेत
- UNIT-V-** कदर्यश्रोत्रियवार्धुषिकान्ननिषेधादारभ्य चतुर्थोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।
(चतुर्थाऽध्यायस्य 224 to 260 श्लोकाः)
- ❖ कदर्यश्रोत्रियवार्धुषिकान्ननिषेधः
 - ❖ श्रद्धादानफलम्
 - ❖ विद्यादानप्रशंसा
 - ❖ धर्मप्रशंसा
 - ❖ ब्रह्मात्मचिन्तनम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - 2008

२. श्राद्धकल्पः (श्रीदत्तोपाध्यायः) – सं.अशोकचाटार्जी शास्त्री, वाराणसेयसंस्कृतविश्वविद्यालयः-1971

**Acharya 2nd year
Semester- III**

Course Code : DSE-3

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) सप्तमोऽध्यायः

Objectives of the Course :

विहितस्य पत्रस्याध्ययने छात्राणां कस्यचन राज्यस्य शासनविषये ज्ञानं भवेत्।

- UNIT – I** राजधर्मादारभ्य इन्द्रियजयपर्यन्तम् ।
(सप्तमाध्यायस्य 1 to 44 श्लोकाः)
- ❖ राजोत्पत्ति प्रशंसा च
 - ❖ दण्डोत्पत्तिः
 - ❖ दण्डप्रशंसा
 - ❖ दण्डमहत्त्वम्
 - ❖ इन्द्रियजयः

- UNIT-II-** कामज-क्रोधजादिव्यसनत्यागादारभ्य सम्मुखमरणे स्वर्गप्राप्तिपर्यन्तम् ।
(सप्तमाध्यायस्य 45 to 89 श्लोकाः)
- ❖ कामक्रोधजव्यसनत्यागः
 - ❖ दूतलक्षणम्
 - ❖ अक्षयनिधिरक्षणम्
 - ❖ पात्रदानफलम्
 - ❖ समुखमरणे स्वर्गः

- UNIT-III-** कूटास्त्रादिनिषेधादारभ्य श्रोत्रियवृत्तिकल्पनापर्यन्तम् ।
(सप्तमाऽध्यायस्य 90 to 136 श्लोकाः)
- ❖ संग्रामे कूटास्त्रादिनिषेधः
 - ❖ अलब्धं लब्धुमिच्छेत्
 - ❖ राजकर्तव्यम्
 - ❖ करग्रहणव्यवस्था
 - ❖ श्रोत्रियवृत्तिकल्पनम्

UNIT-IV- शाकादिव्यवहारिणः स्वल्पकरादारभ्य शत्रुसेविमित्रादीनां सावधानपर्यन्तम् ।

(सप्तमोऽध्यायस्य 137 to 186 श्लोकाः)

- ❖ शाकादिव्यवहारिणः स्वल्पकरः
- ❖ प्रजापालनश्रेष्ठत्वम्
- ❖ सभाकालः
- ❖ षड्गुणाः
- ❖ शत्रुसेविमित्रादौ सावधानम्

UNIT-V- व्यूहकरणादारभ्य सप्तमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(सप्तमोऽध्यायस्य 187 to 226 श्लोकाः)

- ❖ व्यूहकरणम्
- ❖ मित्रप्रशंसा
- ❖ शत्रुगुणाः
- ❖ आत्मरक्षणमहत्त्वम्
- ❖ परराष्ट्रनीतिः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः)- चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी – 2008

**Acharya 2nd year
Semester- IV**

Course Code : DSE-4

Course Title : मनुस्मृतेः (कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) एकादशोऽध्यायः

Objectives of the Course :

विहितेन पत्रेण छात्राणां पापपुण्यविषयकमूल्यबोधस्य जागरणं तथा विविधानां पापानां तज्जन्यप्रायश्चित्तानां विषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I स्नातकस्य प्रकारादारभ्य प्रायश्चित्तमवश्यं कर्तव्यपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य 1 to 53 श्लोकाः)

- ❖ स्नातकस्य प्रकाराः
- ❖ कुटुम्बाभरणे दोषः
- ❖ देवब्राह्मणस्वहरणे फलम्
- ❖ प्रायश्चित्तिसंसर्गनिषेधः
- ❖ प्रायश्चित्तस्य अनिर्वार्यता

UNIT-II- पञ्च महापातकादारभ्य गोवधाद्युपपातकप्रायश्चित्तपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य 54 to 117 श्लोकाः)

- ❖ पञ्च महापातकानि
- ❖ उपपातकानि
- ❖ ब्रह्मवधप्रायश्चित्तम्
- ❖ सुरापानप्रायश्चित्तम्
- ❖ गोवधाद्युपपातकप्रायश्चित्तम्

UNIT-III- अवकीर्णप्रायश्चित्तादारभ्य अगम्यागमनप्रायश्चित्तपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य 118 to 172 श्लोकाः)

- ❖ अवकीर्णप्रायश्चित्तम्
- ❖ जातिभ्रंशकरप्रायश्चित्तम्
- ❖ सङ्करीकरणप्रायश्चित्तम्
- ❖ अभक्ष्यभक्ष्यणप्रायश्चित्तम्
- ❖ अगम्यागमनप्रायश्चित्तम्

UNIT-IV- वडवारजस्वलादिगमने प्रायश्चित्तादारभ्य प्राजापत्यादिद्वतनिर्णयपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य 173 to 221 श्लोकाः)

- ❖ वडवारजस्वलादिगमने प्रायश्चित्तम्
- ❖ चण्डालीगमने प्रायश्चित्तम्
- ❖ पतितसंसर्गप्रायश्चित्तम्
- ❖ वेदोदितकर्मादित्यागे प्रायश्चित्तम्
- ❖ प्राजापत्यादिद्वतनिर्णयः

UNIT-V- व्रताङ्गानां उपदेशादारभ्य एकादशोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य 222 to 265 श्लोकाः)

- ❖ व्रताङ्गानि
- ❖ पापवृत्तिनिन्दा
- ❖ तपःप्रशंसा
- ❖ वेदाभ्यासप्रशंसा
- ❖ रहस्यप्रायश्चित्तम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः)- चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी – 2008

National Sanskrit University, Tirupati

Department of DHARMASHASTRA

Acharya Model Question Paper

Semester- I

DSE- 1

मनुस्मृतेः (कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) द्वितीयोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 70]

- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 10 x 1 = 10
1. का श्रुतिः। का स्मृतिः ?
 2. कः सदाचारः ?
 3. बैजिकं गार्भिकं च पापं कैरपगच्छति ?
 4. निष्क्रमणान्नप्राशनयोः कालः कः ?
 5. चूडाकर्मकालः कः ?
 6. द्विजानां केशान्तसंस्कारकालः कः ?
 7. स्त्रीणां वैदिकसंस्कारः कः ?
 8. यत्र गुरोः निन्दा परिवादो वा भवति तत्र किं कार्यम् ?
 9. ब्रह्मचारिभेदाः के ?
 10. कः साधुभिः बहिष्कार्यः ?
- II. कयोश्चिद् द्वयोर्लघूत्तरं लिखत । 2 x 5 = 10
1. गुरुदारेषु शिष्यस्य वृत्तिः कथं भवेत्।
 2. गुरुपुत्रेषु शिष्यस्य वृत्तिः कथं भवेत्।
 3. धर्मप्रणयानि मुक्तवल्या सह विवृणुत।
 4. जातकर्म-नामकरणसंस्कारयोर्विषये यथाग्रन्थं लिखत।
- III. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घोत्तरं लिखत । 2 x 10 = 20
1. इन्द्रियसंयममधिकृत्य यथाशास्त्रम् लिखत।
 2. विप्रादीनां मेखलादिसाधनान्यधिकृत्य मन्वर्थमुक्तवल्या सह विवृणुत।
 3. ब्रह्मावर्तादिदेशान् स्पष्टयत।
 4. ओंकारं मान्यस्थानानि चाधिकृत्य लिखत।
- IV. कयोश्चिद् द्वयोर्दीर्घतरोत्तरं प्रबंधरूपेण लिखत । 2 x 15 = 30
1. आचमनधर्मान् विलिखत।
 2. ब्रह्मचर्यनियमान् संगृहणीत।
 3. भोजनधर्मान् विवृणुत।
 4. अभिवादनधर्मान् विवृणुत।

NATIONAL SANSKRIT UNIVERSITY, TIRUPATI

DEPARTMENT OF DHARMASTRAS

SHASTRI SYLLABUS

शास्त्री - धर्मशास्त्रविभागः

2nd Elective for Sastri Sammanitha & B.A. Honours

Choice Based Credit System (SHASTRI) Syllabus

Pattern of marks

(Following pattern will be followed for each paper in each semester)

External Assessment = 75 Marks for written Examination

1.Objective Questions (5 out of 5) - 5×1	= 5 Marks
2.Brief Note Questions(4 out of 5) - 4×5	= 20 Marks
3.Analytical Questions(3 out of 5) - 3×10	= 30 Marks
4.Essay Type Questions(1 out of 2)-1×20	= 20 Marks
	Total = 75 Marks
Internal Assessment: (Assignments, Class Test Etc.)	= 25 Marks
Grand Total	= 100 Marks

SASTRI Vocational Course(Value Based Programme)

The pattern of Examination will be as detailed below:

5 × 2 marks	= 10 marks (Objective type)
5 × 4 marks	= 20 marks (Internal Choice)
2 × 10 marks	= 20 marks (out of 5 questions)
Total	= 50 marks

Practical/Assignment B = 50 marks

Grand Total = 50 Marks + 50 Marks = 100 Marks

SHASTRI PROGRAM (ABC Act. Section 6 (e) of 8)

Shastri in Dharmasastra

DEPARTMENT OF DHARMASTRA

Disciplinary Programme
Shastri 1st year Semester-I
Course Code : DSC-1
Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टीकासहितायाः) प्रथमोऽध्यायः
Objectives of the Course :
➤ विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां सृष्टिसम्बद्धभारतीयावधारणायाः, भारतीय कालभेदस्य, प्राणिनां विविधभेदस्य, आचारस्य च महत्त्वविषये ज्ञानं भवेत्।
UNIT- 1 जगदुत्पत्तिवर्णनादारभ्य कामक्रोधादिसृष्टिपर्यन्तम् । (प्रथमाध्यायस्य १ to २५ श्लोकाः)
<ul style="list-style-type: none"> • जगदुत्पत्तिवर्णनम् • ब्रह्मणोत्पत्तिः • ब्रह्मणः स्वरूपम् • देवगणादिसृष्टिः • कोमक्रोधादिसृष्टिः
UNIT- 2 सधर्माधर्मविवेकादारभ्य उद्धिज्जानां गणनापर्यन्तम्। (प्रथमाध्यायस्य २६ to ४६ श्लोकाः)
<ul style="list-style-type: none"> • धर्माधर्मविवेकः • ब्रह्मणादिवर्णसृष्टिः • स्त्रीपुरुषसृष्टिः • पशुपक्ष्यादिसृष्टिः • कृमिकीटाद्युत्पत्तिः
UNIT- 3 वनस्पतिवृक्षयोः स्वरूपादारभ्य दैवाहोरात्रकथनं यावत् । (प्रथमाध्यायस्य ४७ to ६८ श्लोकाः)
<ul style="list-style-type: none"> • वनस्पतिवृक्षयोः स्वरूपम्

- गुच्छगुल्मादीनां स्वरूपम्
- महाप्रलयस्वरूपम्
- मन्वन्तरवर्णनम्
- दैवाहोरात्रकथनम्

UNIT- 4 चतुर्युगप्रमाणादारभ्य ब्राह्मणस्य श्रेष्ठत्वं यावत्।

(प्रथमाध्यायस्य ६९ to ९६ श्लोकाः)

- चतुर्युगप्रमाणम्
- दैवयुगप्रमाणम्
- ब्रह्माहोरात्रप्रमाणम्
- मन्वन्तरप्रमाणम्
- प्रतियुगं धर्मवैलक्षण्यम्

UNIT- 5 ब्रह्मणेषु ब्रह्मवेदिनः श्रेष्ठादारभ्य ग्रन्थार्थानुक्रमणिकापर्यन्तम् ।

(प्रथमाध्यायस्य ९७ to ११९ श्लोकाः)

- ब्रह्मवेदिनां श्रेष्ठत्वम्
- विप्रमहत्त्वम्
- आचारस्य प्राधान्यम्
- आचारभ्रष्टताफलम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन,वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी – २००८

२.वनस्पति विज्ञान – श्रीराम मेहरा एण्ड कम्पनी, आगरा, १९६२

**Shastri 1st year
Semester-I**

Course Code : DSC-2

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) द्वितीयोऽध्यायः

Objectives of the Course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां शैक्षणिक-आचारविषयकमूल्यबोधस्य ज्ञानं भवेत्। अपि च गर्भाधानादारभ्य उपनयनं यावत् सर्वेषां संस्काराणां कालः प्रतिपादितः। एवमेव प्रकारेण मनुस्मृतेः द्वितीयाध्यायस्य न केवलं प्राधान्यं अपि तु अद्यतन समाजे तस्य प्रासङ्गिकतापि अस्ति।

UNIT- 1 धर्मसामान्यलक्षणात् आरभ्य उपनयनसंस्कारपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य १ to ४८ श्लोकाः)

- धर्मसामान्यलक्षणम्
- धर्मप्रमाणानि
- ब्रह्मावर्तादिदेशः
- गर्भाधानादिसंस्काराणां कालः
- व्रत्यलक्षणम्

UNIT-2 ब्रह्मणादीनां भिक्षाचरणात् आरभ्य सन्ध्याहीनस्य शूद्रत्वप्रतिपादनपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य ४९ to १०३ श्लोकाः)

- ब्रह्मणादीनां भिक्षाचरणम्
- काम्यभोजनफलम्
- स्त्रीणां वैवाहिकविधिः
- इन्द्रियसंयमविधिः
- सन्ध्यामहत्त्वम्

UNIT- 3 वेदपाठाशक्तौ सावित्रीमात्रजपात् आरभ्य मुखनिन्दापर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य १०४ to १५८ श्लोकाः)

- नित्यकर्मादौ नाऽनध्यायः
- कीदृशः शिष्योऽध्याप्यः
- गुरोरभिवादननियमः
- आचार्यादिलक्षणम्
- महल्लक्षणम्

UNIT- 4 शिष्याय मधुरवाणीप्रयोक्तव्यात् आरभ्य स्त्रीस्वभावकथनपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य १५९ to २१४ श्लोकाः)

- मधुवाचः प्रयोजनम्
- परद्रोहादिनिषेधः
- वेदाभ्यासस्य श्रेष्ठत्वम्
- गुर्वाज्ञाकारित्वविधानम्
- स्त्रीस्वभावः

UNIT-5 मात्रादिभिरेकान्तवासनिषेधात् आरभ्य द्वितीयोऽध्यायस्य समाप्तिपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य २१५ to २४९ श्लोकाः)

- गुरुशुश्रूषाफलम्
- सन्ध्योपासनमावश्यकम्
- त्रिवर्गमहत्त्वम्
- मातापित्राचार्यमहत्त्वम्
- धर्मोपधर्मभेदः

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

१.मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन,वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी – २००८

२.हिन्दुसंस्कार(डा.राजबली पाण्डेय)- चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी-१९८५

Shastri 1st year

Semester-II

Course Code : DSC-3

Course Title: मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) तृतीयोऽध्यायः

Objectives of the Course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां गृहस्थाश्रमप्रवेशकालः, विवाहभेदाः, ऋतुकालविधिः, गृहस्थाश्रम-सामाजिकमूल्यबोध विषये, दायित्वविषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 ब्रह्मचर्यावधितः आरभ्य दम्पत्योःसंतोषस्य फलं यावत् ।

(तृतीयाध्यायस्य १ to ६० श्लोकाः)

- गृहस्थाश्रमप्रवेशकालः
- अष्टौ धर्म्यस्त्रीविवाहाः
- दारोपगमने नियमः
- नारीपूजनाऽपूजनफलम्
- दाम्पत्योः सन्तोषस्य फलम्

UNIT- 2 स्त्रियोऽलंकरणादिदानादानतः राजस्रातकयोः पूजासंकोचार्थं यावत् ।

(तृतीयोऽध्यायस्य ६१ to १२० श्लोकाः)

- स्त्रियोऽलङ्करणाऽनलङ्कारणयोः फलम्
- पञ्चमहायज्ञानुष्ठानम्
- हीमाद्वृष्ट्याद्युत्पत्तिः
- गृहस्थाश्रमस्य श्रेष्ठता
- अतिथिलक्षणम्

UNIT- 3 स्त्रीणां बलिहरणादारभ्य सोमविक्रयादिभोजनदानेऽनिष्टफलं यावत् ।

(तृतीयोऽध्यायस्य १२१ to १८० श्लोकाः)

- बलिहरणविधिः
- पार्वणादौ श्रोत्रियप्रशंसा
- ब्राह्मण परीक्षणम्

- श्राद्धे निषिद्धब्रह्मणाः

UNIT- 4 पंक्तिपावनविषयादारभ्य होमदानादिकर्मसु चण्डालादिदर्शनदोषकथनं यावत् ।(तृतीयोऽध्यायस्य १८१ to २४० श्लोकाः)

- पंक्तिपावना ब्रह्मणाः
- ब्राह्मण निमन्त्रणम्
- पित्रादीनामुत्तपत्तिक्रमः
- श्राद्धदेशाः
- पार्वणपद्धतिः

UNIT- 5 श्राद्धभोजनेश्वदृष्ट्यादिनिषेधादारभ्य तृतीयोऽध्यायसमाप्तिं यावत् ।
(तृतीयोऽध्यायस्य २४१ to २८६ श्लोकाः)

- श्राद्धभोजने श्वदृष्ट्यादिनिषेधः
- एकोद्दिष्टादिविधिः
- कृष्णपक्षे श्राद्धे प्रशस्ताःतिथयः
- रात्रिश्राद्धनिषेधः
- तर्पणफलम्

Outcomes of the course :

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन,वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी – २००८

2.Modern Hindu Law- by Dr.Prasa Diwan, Alahabad Law Agency, Alahabad, 1993

**Shastri 1st year
Semester-II**

Course Code : DSC-4

Course Title: मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) चतुर्थोऽध्यायः

Objectives of the Course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां सामाजिकमूल्यबोधविषये, गृहस्थाश्रम-स्नातकधर्म-सामाजिक-दायित्वशीलताविषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 ब्रह्मचर्यगार्हस्थ्यकालादारभ्य अधार्मिकग्रामवास-एकाकिगमननिषेधपर्यन्तम्।

(चतुर्थोऽध्यायस्य १ to ६० श्लोकाः)

- ब्रह्मचर्यगार्हस्थ्यकालौ
- जीवनोपायः
- सन्तोषस्य प्रशंसा

- स्नातकव्रतानि
- शास्त्राभ्यासफलम्

UNIT- 2 शूद्रराज्यवासादिनिषेधादारभ्य सामध्वनौ सति वेदान्तरं नाधीयीतपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य ६१ to १२३ श्लोकाः)

- शूद्रराज्यवासादिनिषेधः
- दीर्घसन्ध्योपासनफलम्
- उपाकर्म
- अनध्यायः

UNIT- 3 वेदत्रयदेवताकथनादारभ्य शिष्यादिशासनपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य १२४ to १७५ श्लोकाः)

- वेदत्रयदेवताकथनम्
- शत्रुचोरपरस्त्रीसेवानिषेधः
- आत्माऽवमाननिषेधः
- परवशकर्मत्यागः

शनैरधर्मफलोत्पत्तिः

UNIT- 4 धर्मविरोध्यर्थकामत्यागादारभ्य शूद्रपक्वान्ननिषेधपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य १७६ to २२३ श्लोकाः)

- धर्मविरोध्यर्थकामत्यागः
- पाणिपादचपलनिषेधः
- विवादानिषेधः
- छलेन लिङ्गिवेषधारणे फलम्
- यमान् नियमांश्च सेवेत

UNIT- 5 कदर्यश्रोत्रियवार्धुषिकान्ननिषेधादारभ्य चतुर्थोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य २२४ to २६० श्लोकाः)

- कदर्यश्रोत्रियवार्धुषिकान्ननिषेधः
- श्रद्धादानफलम्
- विद्यादानप्रशंसा
- धर्मप्रशंसा
- ब्रह्मात्मचिन्तनम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

२.श्राद्धकल्पः (श्रीदत्तोपाध्यायः) – सं.अशोकचाटार्जी शास्त्री, वाराणसेयसंस्कृतविश्वविद्यालयः-
१९७१

Shastri 2nd year
Semester-III

Course Code : DSC-5

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) पञ्चम-षष्ठाध्यायौ

Objectives of the Course :

- विहितपत्रेण भोजनविषयक मूल्यबोधस्य, शुद्धिविषयकमूल्यबोधस्य, आध्यात्मिकविकासाय विविधानां तपसां विषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 पञ्चमोऽध्यायस्य प्रथमश्लोकादारभ्य गुरोर्मरणाशौचपर्यन्तम् ।

(पञ्चमोऽध्यायस्य १ to ६५ श्लोकाः)

- मृत्युप्रापकाः
- मत्स्यभक्षणनिन्दा
- वेदविहिता हिंसा अहिंसा
- प्राणिवधबन्धनपरिहारफलम्
- मांसवर्जनफलम्

UNIT- 2 गर्भस्रावे रजस्वालाशुद्धितः चर्मवंशपात्रशाकफलमूलशुद्धिपर्यन्तम् ।

(पञ्चमाऽध्यायस्य ६६ to ११९ श्लोकाः)

- गर्भस्रावे शुद्धिः रजस्वलाशुद्धिश्च
- विदेशस्थस्याशौचम्
- ब्राह्मणक्षत्रियविट्शूद्राणामाशौचावधयः
- ज्ञानादीनि शुद्धिसाधनानि
- द्रव्यशुद्धिः

UNIT- 3 कम्बलपटवस्त्रादिशुद्धिश्लोकादारभ्य पञ्चमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(पञ्चमाऽध्यायस्य १२० to १६९ श्लोकाः)

- कम्बलपटवस्त्रादिशुद्धिः
- भूमिशुद्धिः
- आचमनविधिः
- व्याभिचारफलम्
- गृहस्थस्य कालावधिः

UNIT- 4 षष्ठाध्यायप्रारम्भादारभ्य भिक्ष्यापात्राणि पर्यन्तम् ।

(षष्ठाऽध्यायस्य १ to ५४ श्लोकाः)

- वानप्रस्थधर्माः
- परिव्रजकधर्माः
- मुक्तलक्षणम्
- परिव्रजकाचारः
- भिक्ष्यापात्राणि

UNIT- 5 एककाले भिक्षाचरणादारभ्य षष्ठाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(षष्ठाऽध्यायस्य ५५ to ९७ श्लोकाः)

- भिक्षाकालः
- इन्द्रियनिग्रहः
- प्राणायामप्रशंसा
- देहस्वरूपम्
- गृहस्थस्य श्रेष्ठत्वम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन,वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

Shastri 2nd year

Semester-III

Course Code : DSC-6

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टीकासहितायाः) सप्तमोऽध्यायः

Objectives of the course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां कस्यचन राज्यस्य शासनविषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 राजधर्मादारभ्य इन्द्रियजयपर्यन्तम् ।

(सप्तमाध्यायस्य १ to ४४ श्लोकाः)

- राजोत्पत्ति प्रशंसा च
- दण्डोत्पत्तिः
- दण्डप्रशंसा
- दण्डमहत्त्वम्
- इन्द्रियजयः

UNIT- 2 कामज-क्रोधजादिव्यसनत्यागादारभ्य सम्मुखमरणे स्वर्गप्राप्तिपर्यन्तम् ।

(सप्तमाध्यायस्य ४५ to ८९ श्लोकाः)

- कामक्रोधजव्यसनत्यागः
- दूतलक्षणम्
- अक्षयनिधिरक्षणम्
- पात्रदानफलम्
- समुखमरणे स्वर्गः

UNIT- 3 कूटास्त्रादिनिषेधादरभ्य श्रोत्रियवृत्तिकल्पनापर्यन्तम् ।

(सप्तमाध्यायस्य ९० to १३६ श्लोकाः)

- संग्रामे कूटास्त्रादिनिषेधः
- अलब्धं लब्धुमिच्छेत्
- राजकर्तव्यम्
- करग्रहणव्यवस्था
- श्रोत्रियवृत्तिकल्पनम्

UNIT- 4 शाकादिव्यवहारिणः स्वल्पकरादारभ्य शत्रुसेविमित्रादीनां सावधानपर्यन्तम् ।

(सप्तमोऽध्यायस्य १३७ to १८६ श्लोकाः)

- शाकादिव्यवहारिणः स्वल्पकरः
- प्रजापालनश्रेष्ठत्वम्
- सभाकालः
- षड्गुणाः
- शत्रुसेविमित्रादौ सावधानम्

UNIT- 5 व्यूहकरणादारभ्य सप्तमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(सप्तमाध्यायस्य १८७ to २२६ श्लोकाः)

- व्यूहकरणम्
- मित्रप्रशंसा
- शत्रुगुणाः
- आत्मरक्षणमहत्त्वम्
- परराष्ट्रनीतिः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन,वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः(अचाराचाराध्यायः)- चौखम्बासंस्कृतसंस्थान,वाराणसी - २००८

Shastri 2nd year
Semester-IV

Course Code : DSC-7

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) अष्टमोऽध्यायः

Objectives of the course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां विचारविभागीयविविधानां तत्त्वानां विषये प्राचीनभारतीयदण्ड-व्यवस्थाविषये च ज्ञानं भवति।

UNIT- 1 राज्ञः व्यवहारदर्शनादारभ्य ब्रह्मणादिसाक्षिप्रश्नपर्यन्तम् ।

(अष्टमाऽध्यायस्य १ to ८८ श्लोकाः)

- व्यवहारदर्शनम्
- अधर्मेण जये सभासदां दोषः
- धर्ममहत्त्वम्
- जातिदेशधर्माऽविरोधेन धर्मस्थापनं
- साक्षिभिः सत्यं वक्तव्यम्

UNIT- 2 असत्यकथने दोषादारभ्य प्रातिभाव्यादिनिषेधपर्यन्तम् ।

(अष्टमाऽध्यायस्य ८९ to १६९ श्लोकाः)

- असत्यकथने दोषः
- सत्यप्रशंसा
- वृथाशपथे दोषः
- अधर्मदण्डनिन्दा
- प्रतिभाव्यादिनिषेधः

UNIT- 3 अग्राह्यमर्थं न गृह्णीयादारभ्य साक्ष्यदानविधिपर्यन्तम् ।

(अष्टमाऽध्यायस्य १७० to २५६ श्लोकाः)

- अग्राह्यमर्थं न गृह्णीयात्
- धर्मेण कार्यकरणे फलम्
- निक्षेपः
- अस्वामिविक्रयः
- सम्भूयसमुत्थानं
- क्रीतानुशयः
- स्वामिपालविवादः
- सीमाविवादः
- साक्ष्यदानविधिः

UNIT- 4 अन्यथाकथने दण्डादारभ्य आततायिहनने दोषाभावपर्यन्तम् ।

(अष्टमाऽध्यायस्य २५७ to ३५१ श्लोकाः)

- अन्यथा कथने दण्डः
- गृहादिहरणे दण्डः
- वाक्पारुष्यदण्डः
- दण्डपारुष्यम्
- स्तेयसाहसलक्षणम्
- आततायिहनने दोषाभावः

UNIT- 5 परदाराभिमर्शने दण्डादारभ्य अष्टमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(अष्टमाऽध्यायस्य ३५२ to ४२० श्लोकाः)

- परदाराभिमर्शने दण्डः
- कन्यादूषणे दण्डः
- ब्राह्मणस्य न वधदण्डः
- तुलादिपरीक्षा
- सम्यग्व्यवहारदर्शनफलम्

पाठ्यक्रमे निद्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभावन, वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

Shastri 2nd year
Semester-IV

Course Code : DSC-8

Course Title : मनुस्मृतेः (कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) नवमोऽध्यायः

Objectives of the course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां विचारविभागीयविविधैः उपकरणैः सह धनविभाग-विषयकं ज्ञानं भवति।

UNIT- 1 स्त्रीपुं धर्मादारभ्य स्त्रीवृत्तिं प्रकल्प्य प्रवसेत् पर्यन्तम् ।

(नवमाऽध्यायस्य १ to ७४ श्लोकाः)

- स्त्रीरक्षा
- नारीदूषणानि
- भार्यामहत्त्वम्
- नियोगप्रकरणम्

UNIT- 2 प्रोषितभर्तृकानियमादारभ्य अनेकमातृकविभागपर्यन्तम् ।

(नवमाऽध्यायस्य ७५ to १५४ श्लोकाः)

- प्रोषितभर्तृकानियमाः
- स्वयंवरकालः
- ज्येष्ठप्रशंसा
- दायभागः

अनेकमातृकविभागः

UNIT- 3 अमूढशूद्रापुत्रस्य भागनिषेधादारभ्य अनपत्यधने मातुरधिकारपर्यन्तम् ।

(नवमाऽध्यायस्य १५५ to २१७ श्लोकाः)

- अमूढशूद्रापुत्रस्य भागनिषेधः
- पुत्रभेदाः
- अनंशाः
- अनपत्यधने मातुरधिकारः

UNIT- 4 ऋणधनयोः समं विभागादारभ्य मिथ्याचिकित्सने दण्डपर्यन्तम् ।

(नवमाऽध्यायस्य २१८ to २८४ श्लोकाः)

- ऋणधनयोः समं विभागः
- द्यूतसमाह्वयः
- ब्राह्मणपीडने दण्डः
- राज्ञः कोशहारकादयो दण्ड्याः
- मिथ्याचिकित्सने दण्डः

UNIT- 5 प्रतिमादिभेदनादारभ्य नवमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(नवमाऽध्यायस्य २८५ to ३३६ श्लोकाः)

- प्रतिमादिभेदने दण्डः
- अभिचारकर्मणि
- राज्ञो युगत्वकथनम्
- ब्राह्मणप्रशंसा
- वैश्य-शूद्रधर्माः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृत भवन, वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

Shastri 3rd year
Semester-V

Course Code : DSC-9

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) दशम-द्वादशाध्यायौ

Objectives of the course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां कर्मविषयकस्य मूल्यबोधस्य जागरणं तथा विविधकर्माणां तज्जन्यविपाकानां मोक्षप्राप्त्युपायविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 दशमाऽध्यायप्रारम्भात् वर्णसङ्करश्चैष्ठ्यपर्यन्तम् ।

(दशमाऽध्यायस्य १ to ६९ श्लोकाः)

- वर्णानां ब्राह्मणः प्रभुः
- ब्रात्याः
- वर्णसंकराणां कर्माणि
- साधारणधर्माः
- संस्कारेषु अर्हता

UNIT- 2 बीजक्षेत्रयोर्बलाबलादारभ्य दशमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(दशमाऽध्यायस्य ७० to १३१ श्लोकाः)

- बीजक्षेत्रयोर्बलाबले
- ब्राह्मणस्य षट् कर्माणि
- विक्रये वर्ज्यानि
- धर्म्याः सप्त वित्तागमाः
- दश जीवनहेतवः

UNIT- 3 शुभाशुभकर्मफलादारभ्य गुणत्रयात् त्रिविधागतिपर्यन्तम् ।

(द्वादशाध्यायस्य १ to ४० श्लोकाः)

- शुभाशुभकर्मफलम्
- त्रिविधं मानसं कर्म
- जीवात्मपरिचयः
- देहिनः प्रत्यावर्तनम्
- सत्त्वादिलक्षणम्

UNIT- 4 त्रिविधगतिप्रकारादारभ्य वैदिकं कर्म द्विविधं इतिपर्यन्तम् ।

(द्वादशाध्यायस्य ४१ to ८९ श्लोकाः)

- त्रिविधगतिप्रकाराः
- पापेन कुत्सिता गतिः
- विहिताऽकरणफलविपाकः

- शास्त्रनिषिद्धाचरणफलम्
- प्रकृष्टं मोक्षसाधनम्

UNIT- 5 प्रवृत्तनिवृत्तकर्मफलादारभ्य द्वादशोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(द्वादशाऽध्यायस्य ९० to १२६ श्लोकाः)

- प्रवृत्तनिवृत्तकर्मफलम्
- वेदप्रशंसा
- धर्मविदो महत्त्वम्
- आत्ममहत्त्वम्
- परमात्मनो नामान्तरकथनम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभावन, वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

**Shastri 3rd year
Semester-V**

Course Code : DSC-10

Course Title : बौधायनधर्मसूत्रस्य(प्रथमप्रश्नः)

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां शिष्टलक्षणम्-संस्कार-ब्रह्मचर्याश्रमविहितशैक्षणिकाचार-शुद्धि-आशौचनियमा-सम्पत्तेः उत्तराधिकार-भूमेः शुद्धि-पुत्रभेद-विवाहभेद-अनध्यायादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- I प्रथम-द्वितीयाध्यायौ

- शिष्टलक्षणम्
- परिषदीयसदस्य
- ब्रह्मचर्यस्य अवधिः
- उपनयनसंस्कारः
- ब्रह्मचारिधर्मः
- उपदेशयोग्य शिष्यः

UNIT- II तृतीय-चतुर्थ-पञ्चमाऽध्यायानां पुष्प-फलयोः शुद्धतापर्यन्तम्

- स्नातकधर्मः
- शुद्धेः साधनम्
- आचमनविधिः
- नित्यशुद्धद्रव्याणि

UNIT- III पञ्चमाऽध्यायस्य शुद्धद्रव्यतः आरभ्य अध्यायसमाप्तिं यावत्

<p>UNIT- IV</p> <p>UNIT- V</p>	<ul style="list-style-type: none"> • शुद्धे: उपायाः • आशौचनियमाः • उदकदानविधिः • सम्पत्तेः उत्तराधिकारः • पेयापेयदुग्धानि <p>षष्ठ-सप्तम-अष्टमाध्यायाः</p> <ul style="list-style-type: none"> • पवित्रतायाः महत्त्वम् • भूमेः शुद्धिः • यज्ञस्य सामान्यनियमाः • सवर्णपुत्रः <p>नवम-दशम-एकादशाध्यायाः</p> <ul style="list-style-type: none"> • पुत्रभेदाः • वर्णभेदे कर्मभेदः • स्त्रीवधे दण्डः • विवाहभेदाः • अनध्यायः <p>पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः</p> <p>1.बौधायनधर्मसूत्रम्- चौखम्बासंस्कृतसीरिज् आफिस् वाराणसी- 1972</p>
<p>Shastri 3rd year</p> <p>Semester-V</p> <p>Course Code : DSC-11</p> <p>Course Title : गौतमधर्मसूत्रस्य (प्रथमप्रश्नादारभ्य द्वितीयप्रश्नस्य चतुर्थाध्यायः)</p> <p>Objectives of the course :</p> <p>➤ अनेन पत्रेण छात्राणां धर्मप्रमाणानि-ब्रह्मचारीधर्म-गृहस्थधर्म-चत्वारिंशत्संस्कार-अष्टौ आत्मगुणा-वर्णाश्रमधर्म-दण्डव्यवस्थादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।</p>	
<p>UNIT- I</p>	<p>प्रथमप्रश्नस्य प्रथमाध्यायात् तृतीयाध्यायपर्यन्तम्</p> <ul style="list-style-type: none"> • धर्मलक्षणम् • धर्मप्रमाणानि • वर्णानामुपनयनकालः • ब्रह्मचारीधर्माः • वानप्रस्थधर्माः

UNIT- II प्रथमप्रश्नस्य चतुर्थाध्यायात् षष्ठाध्यायपर्यन्तम्

- गृहस्थधर्माः
- विवाहभेदाः
- पञ्च महायज्ञाः
- मधुपर्कविधिः
- अभिवादनविधिः

UNIT- III प्रथमप्रश्नस्य सप्तमाध्यायात् नवमाध्यायपर्यन्तम्

- आपदि वैश्यवृत्या जीवतो ब्राह्मणस्यापण्यानि
- बहुश्रुतलक्षणम्
- चत्वारिंशत्संस्काराः
- अष्टौ आत्मगुणाः
- स्नातकधर्मः

UNIT- IV द्वितीयप्रश्नस्य प्रथमाध्यायात् द्वितीयाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- ब्राह्मणधर्मः
- योद्धृधर्मः
- वैश्यधर्मः
- शूद्रधर्मः
- वर्णाश्रमधर्माः

UNIT- V द्वितीयप्रश्नस्य तृतीयाध्यायात् चतुर्थाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- वाक्पारुष्यम्
- दण्डपारुष्यम्
- दण्डप्रयोगप्रकारः
- वृद्धिव्यवस्था
- साक्षिणः कर्तव्यानि

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1. गौतमधर्मसूत्रम्- निर्णयसागरप्रेस, मुम्बाइ 1949/ प.कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, नारायणप्रेस पुरी 1991

सहायकग्रन्थः

1. आपस्तम्बधर्मसूत्रम्- चौखम्बासंस्कृतसीरिज् आफ्सी वाराणसी- 1972

Shastri 3rd year
Semester-VI

Course Code : DSC-12

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) एकादशोऽध्यायः

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां पापपुण्यविषयकमूल्यबोधस्य जागरणं तथा विवधानां पापानां तज्जन्यप्रायश्चित्तानां विषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 स्नातकस्य प्रकारादारभ्य प्रायश्चित्तमवश्यं कर्तव्यपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य १ to ५३ श्लोकाः)

- स्नातकस्य प्रकाराः
- कुटुम्बाभरणे दोषः
- देवब्राह्मणस्वहरणे फलम्
- प्रायश्चित्तिसंसर्गनिषेधः
- प्रायश्चित्तस्य अनिर्वार्यता

UNIT- 2 पञ्च महापातकादारभ्य गोवधाद्युपपातकप्रायश्चित्तपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य ५४ to ११७ श्लोकाः)

- पञ्च महापातकानि
- उपपातकानि
- ब्रह्मवधप्रायश्चित्तम्
- सुरापानप्रायश्चित्तम्
- गोवधाद्युपपातकप्रायश्चित्तम्

UNIT- 3 अवकीर्णप्रायश्चित्तादारभ्य अगम्यागमनप्रायश्चित्तपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य ११८ to १७२ श्लोकाः)

- अवकीर्णप्रायश्चित्तम्
- जातिभ्रंशकरप्रायश्चित्तम्
- सङ्करीकरणप्रायश्चित्तम्
- अभक्ष्यभक्ष्यणप्रायश्चित्तम्
- अगम्यागमनप्रायश्चित्तम्

UNIT- 4 वडवारजस्वलादिगमने प्रायश्चित्तादारभ्य प्राजापत्यादिव्रतनिर्णयपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य १७३ to २२१ श्लोकाः)

- वडवारजस्वलादिगमने प्रायश्चित्तम्
- चण्डालीगमने प्रायश्चित्तम्
- पतितसंसर्गप्रायश्चित्तम्
- वेदोदितकर्मादित्यागे प्रायश्चित्तम्

- प्राजापत्यादिव्रतनिर्णयः

UNIT- 5 व्रताङ्गानां उपदेशादारभ्य एकादशोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य २२२ to २६५ श्लोकाः)

- व्रताङ्गानि
- पापवृत्तिनिन्दा
- तपःप्रशंसा
- वेदाभ्यासप्रशंसा
- रहस्यप्रायश्चित्तम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृताभवन, वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

Shastri 3rd year
Semester-VI

Course Code : DSC-13

Course Title : बौधायनधर्मसूत्रस्य (द्वितीयप्रश्नः)

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां भूणहत्याप्रायश्चित्त-सम्पत्तेः विभाजन-स्त्रीधर्म-विधवाविवाह-पञ्चमहायज्ञ-परिव्राजकधर्मादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 द्वितीयप्रश्नस्य प्रथमाध्यायः

- प्रायश्चित्तविधिः
- भूणहत्याप्रायश्चित्तम्
- महापातकानि
- उपपातकानि
- कृच्छ्रव्रतम्

UNIT- 2 द्वितीयप्रश्नस्य द्वितीयाध्यायः

- सम्पत्तेः विभाजनम्
- पुत्रभेदाः
- कन्यायाः धनम्
- स्त्रीधर्मः
- विधवाविवाहः
- आपद्धर्मः

UNIT- 3 द्वितीयप्रश्नस्य तृतीय-चतुर्थाध्यायौ

- स्नाननयिमाः, स्थानञ्च
- अन्नदानम्
- धनदानविधिः
- कर्तव्याकर्तव्य
- सन्ध्योपासनम्
- प्राणायामः

UNIT- 4 द्वितीयप्रश्नस्यपञ्चम-षष्ठ-सप्तमाध्यायाः

- शरीरशुद्धिः
- तर्पणविधिः
- पञ्च महायज्ञाः
- वानप्रस्थधर्मः
- परिव्राजकधर्मः
- आत्मयज्ञः
- भोजनविधिः

UNIT- 5 द्वितीयप्रश्नस्य अष्टम-नवम-दशमाध्यायाः

- श्राद्धस्य महत्त्वम्
- ऋणस्य त्रिविधत्वम्
- पुत्रोत्पत्तेः महत्त्वम्
- संन्यासेः नियमाः
- संन्यासेः भोजनविधिः
- प्रणवमहिमा

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.बौधायनधर्मसूत्रम्- चौखम्बासंस्कृतसीरिज् आफ्सी वाराणसी- १९७२

Shastri 3rd year
Semester-VI

Course Code : DSC-14

Course Title : गौतमधर्मसूत्रस्य(द्वितीयप्रश्नस्य पञ्चमाध्यायादारभ्य ग्रन्थसमाप्तिं यावत्)

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां आशौचव्यवस्था-श्राद्धव्यवस्था-अनध्याय-भक्ष्याभक्ष्यविचार-पञ्चमहापातकादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 द्वितीयप्रश्नस्य पञ्चमाध्यायात् सप्तमाध्यायसमाप्तिं यावत्

- वर्णानामाशौचव्यवस्था
- जननमरणाशौचव्यवस्था

- श्राद्धस्वरूपम्
- श्राद्धेऽभोज्यान्नाः
- अनध्यायाः

UNIT- 2 द्वितीयप्रश्नस्य अष्टमाध्यायात् तृतीयप्रश्नस्य प्रथमाध्याय समाप्तिपर्यन्तम्

- भक्ष्याभक्ष्यविचारः
- स्त्रीधर्माः
- प्रायश्चित्तस्वरूपम्
- प्रायश्चित्तभेदाः
- पावमानानि

UNIT- 3 तृतीयप्रश्नस्य द्वितीयाध्यायात् चतुर्थाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- पञ्च महापातकानि
- उपपातकानि
- ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तम्
- क्षत्रियहत्याप्रायश्चित्तम्
- वैश्यहत्याप्रायश्चित्तम्

UNIT- 4 तृतीयप्रश्नस्य पञ्चमाध्यायात् सप्तमाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- सुरापानप्रायश्चित्तम्
- सुरापानसमानि पापानि
- गुरुतल्पगमनप्रायश्चित्तम्
- रहस्यप्रायश्चित्तम्
- अवकीर्णीप्रायश्चित्तम्

UNIT- 5 तृतीयप्रश्नस्य अष्टमाध्यायात् ग्रन्थसमाप्तिपर्यन्तम्

- कृच्छ्रव्रतम्
- चान्द्रायणव्रतम्
- विभागकालनरूपणम्
- विभागप्रकारः
- पितृधनविभागप्रकारः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. गौतमधर्मसूत्रम्- निर्णयसागरप्रेस्, मुम्बाइ १९४९/ प.कुलमणमिश्रिसम्पादितम्, नारायणप्रेस् पुरी १९९१

सहायकग्रन्थः

१. आपस्तम्बधर्मसूत्रम्- चौखम्बासंस्कृतसीरिज् आफ्सी वाराणसी- १९७२

Shastri 4th year
Semester-VII

Course Code : DSC-15

Course Title : धर्मशास्त्रस्येतिहासः

Objectives of the course :

➤ अनेन पत्रेण छात्राणां धर्मशास्त्रवाङ्मयस्य विषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 पुरुषार्थेषु धर्मस्योपादेयतादारभ्य धर्मलक्षणानि पर्यन्तम्

- पुरुषार्थेषु धर्मस्योपादेयता
- धर्मस्य निर्वचनम्
- धर्मशब्दार्थः
- धर्मभेदाः
- धर्मलक्षणानि

UNIT- 2 धर्मप्रमाणादारभ्य धर्मस्य उपादानपर्यन्तम्

- धर्म प्रमाणानि
- धर्मस्य परिधिः
- धर्मस्य विभागः
- धर्मशास्त्रस्य स्वरूपम्
- धर्मस्योपादानानि

UNIT- 3 धर्मशास्त्रस्य सामान्यपरिचयादारभ्य धर्मशास्त्रस्य महत्त्वपर्यन्तम्

- धर्मशास्त्रस्य सामान्यपरिचयः
- शास्त्रान्तरापेक्षया धर्मशास्त्रस्य प्राधान्यम्
- धर्मशास्त्रस्य शास्त्रत्वम्
- धर्मशास्त्रस्योत्पत्तिम्
- धर्मशास्त्रस्य महत्त्वम्

UNIT- 4 धर्मशास्त्रस्योद्भववादादारभ्य धर्मशास्त्रसाहित्यस्य श्रेणीविभागपर्यन्तम्

- धर्मशास्त्रस्योद्भवः
- शिक्षा-कल्पयोः
- व्याकरण-निरुक्तयोः
- छन्द-ज्योतिषयोः
- धर्मशास्त्रस्य श्रेणीविभागः

UNIT- 5 धर्मशास्त्रवाङ्मयपरिचयादारभ्य धर्मशास्त्राणां रचनाकालपर्यन्तम्

- धर्मशास्त्रवाङ्मयस्य परिचयः
- सूत्रसाहित्यम्
- स्मृतिसाहित्यम्

- निबन्धसाहित्यम्
- धर्मशास्त्राणां रचनाकालः

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

१. धर्मशास्त्र का इतिहास – डा. पाण्डुरङ्ग वामन काणे, अनुवादक अर्जुन चौवे काश्यप, उत्तरप्रदेश हिन्दी संस्थान, लखनउ, १९६३

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थाः

१. धर्मशास्त्रस्येतिहासः – प्रो. जयकृष्णमिश्रः, चौखम्बा संस्कृतसीरिज अफिस, वाराणसी।

२. धर्मशास्त्रस्येतिहासः – प्रो. खगेश्वरमिश्रः, पुरी

३. धर्मशास्त्रेतिहासदर्पणः- डॉ. देवीपदरथः, पुरी, २०१५

४. History of Dharmasastra – Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, 1968

**Shastri 4th year
Semester-VII**

Course Code : DSC-16

Course Title : याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितो विवाहप्रकरणान्तम्

Objectives of the Course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां स्मार्तधर्म-संस्कार-ब्रह्मचर्याश्रमविहितशैक्षणिकाचार-गृहस्थाश्रमविहित-सामाजिक-दायित्वकर्तव्यादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 उपोद्धातप्रकरणादारभ्य ब्रह्मचारिप्रकरणस्य शौचनियमपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य १ to १८ श्लोकाः)

- षड्विधस्मार्तधर्मः
- धर्मस्य चतुर्दशस्थानानि
- धर्मस्य कारकज्ञापकहेतुः
- गर्भाधानादिसंस्काराः
- ब्रह्मणादीनामुपनयनकालः

UNIT- 2 ब्रह्मचारिप्रकरणस्य प्राजापत्यादितीर्थादारभ्य ब्रह्मचर्यावधिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य १९ to ३६ श्लोकाः)

- प्राजापत्यादितीर्थः
- आचमनविधिः
- अभिवादनविधिः
- भैक्षचर्याप्रकारः
- गुर्वाचार्यादिलक्षणम्

UNIT- 3 ब्रह्मचारिप्रकरणस्य उपनयनकालस्य च परमावधिम् आरभ्य विवाहप्रकरणस्य कन्यादाने वरनियमपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य ३७ to ५५ श्लोकाः)

- उपनयनकालः
- वेदग्रहणाध्ययनफलम्
- पञ्चमहायज्ञफलम्
- नैष्ठिकब्रह्मचारिधर्मः
- कन्यालक्षणानि

UNIT- 4 विवाहप्रकरणस्य द्विजातीनां शूद्रदारग्रहणनिषेधादारभ्य शास्त्रीयदारसंग्रहफल-पर्यन्तम् ।(आचाराध्यायस्य ५६ to ७८ श्लोकाः)

- कन्यादाने वरनियमः
- ब्रह्मादिविवाहलक्षणं
- कन्यादातृक्रमः
- नियोगविधिः
- द्वितीयपरिणयने हेतवः
- स्त्रीधर्मः

UNIT- 5 ऋतुकालसमयादारभ्य विवाहप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य ७९ to ८९ श्लोकाः)

- स्त्रीणाम् ऋतुकालावधिः
- स्त्रीगमने वर्ज्यदिनानि
- मृतभर्तृकनियमः
- प्रमितभार्यानियमः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः(मिताक्षरासहिता)-चौखम्बासंस्कृतसंस्थान,वाराणसी,२००८/

नागप्रकाशन, दिल्ली, १९८५

पाठ्यक्रमेसहायकग्रन्थः

१.आचारमयूखः- नीलकण्ठभट्टकृतः,भगवन्तभास्करग्रन्थमाला, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान , दिल्ली-१९८६

Shastri 4th year
Semester-VII

Course Code : DSC-17

Course Title : बौधायनधर्मसूत्रस्य(तृतीय-चतुर्थप्रश्नौ)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां बानप्रस्थभेद-वैखानसनियम-चान्द्रायणव्रत-विविधप्रायश्चित्तानि-विविधकृच्छ्रव्रतादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- I तृतीयप्रश्ने प्रथमाध्यायतः पञ्चमाध्यायपर्यन्तम्

- वृत्तिः
- बानप्रस्थस्य भेदाः
- वैखानसनियमाः
- ब्रह्मचारेः प्रायश्चित्तविधिः
- अघमर्षणसूत्रस्य प्रयोगः

UNIT- II तृतीयप्रश्ने षष्ठाध्यायतः अष्टमाध्यायपर्यन्तम्

- यवस्य प्रशस्तिः
- कुष्माण्डमन्त्रप्रयोगः
- व्रते निषिद्धकर्माणि
- चान्द्रायणव्रतम्

UNIT- III तृतीयप्रश्ने नवमाध्यायतः चतुर्थप्रश्ने प्रथमाध्यायपर्यन्तम्

- अनश्रपारायणविधिः
- प्रायश्चित्तस्य विवादः
- कन्याहरणम्
- भूणघ्नी स्त्री
- योगस्य महत्त्वम्
- ओंकारस्य महत्त्वम्

UNIT- IV चतुर्थप्रश्ने द्वितीय-तृतीय-चतुर्थाध्यायाः

- विविधप्रायश्चित्तानि
- अघमर्षणसूक्तस्य महत्त्वम्
- रहस्यप्रायश्चित्तम्
- पापनाशकमन्त्राः
- प्रमादस्य प्रायश्चित्तम्

UNIT- V चतुर्थप्रश्नस्य पञ्चमाध्यायतः ग्रन्थसमाप्तिं यावत्

- विविधानि कृच्छ्रव्रतानि
- चान्द्रायणव्रतम्
- जपेन पापशुद्धिः

- जपः दानञ्च
- गणहोमविधिः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1. बौधायनधर्मसूत्रम्- चौखम्बासंस्कृतसीरिज् आफिस् वाराणसी- 1972

Shastri 4th year
Semester-VIII

Course Code : DSC-18

Course Title : धर्मशास्त्रेतिहासः (प्रमुखधर्मसूत्राणां, स्मृतिकारणां, निबन्धकाराणां परिचयः)

Objectives of the Course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां प्रमुख सूत्र-स्मृति-भाष्यनिबन्धकाराणां देशकालकृतयः विषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- I धर्मसूत्रेषु गौतमादारभ्य देवलपर्यन्तम्

- गौतमः
- बौधायनः
- आपस्तम्बः
- वसिष्ठः
- देवलः

UNIT- II स्मृतिकारेषु मनु-याज्ञवल्क्यादारभ्य अङ्गिरपर्यन्तम्

- मनुः
- याज्ञवल्क्यः
- पराशरः
- नारदः
- अङ्गिराः

UNIT- III स्मृतिकारेषु शङ्खादारभ्य शातातपपर्यन्तम्

- शङ्खः
- कात्यायनः
- हारीतः
- काश्यपः
- शातातपः

UNIT- IV**भाष्यनिबन्धकारेषु विज्ञानेश्वरादारभ्य शूलपाणिपर्यन्तम्**

- विज्ञानेश्वरः
- नन्दपण्डितः
- मित्रमिश्रः
- अपरार्कः
- शूलपाणिः

UNIT- V**भाष्यनिबन्धकारेषु कुल्लुकभट्टादारभ्य जीमूतवाहनपर्यन्तम्**

- कुल्लुकभट्टः
- माधवाचार्यः
- कमलाकरभट्टः
- नीलकण्ठभट्टः
- जीमूतवाहनः

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

1. धर्मशास्त्र का इतिहास – डा. पाण्डुरङ्ग वामन काणे, अनुवादक अर्जुन चौवे काश्यप, उत्तरप्रदेश हिन्दी संस्थान, लखनउ, 1963

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थाः

1. धर्मशास्त्रस्येतिहासः – प्रो. जयकृष्णमिश्रः, चौखम्बा संस्कृतसिरीज अफिस, वाराणसी।

2. धर्मशास्त्रस्येतिहासः – प्रो. खगेश्वरमिश्रः, पुरी

3. धर्मशास्त्रेतिहासदर्पणः – डॉ. देवीपदरथः, पुरी, 2015

4. History of Dharmasastra – Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, 1968

Shastri 4th year
Semester-VIII

Course Code : DSC-19

Course Title : याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) वर्णजातिविवेकप्रकरणादाचाराध्यायसमाप्तिं यावत्

Objectives of the Course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां वर्णजातिव्यवस्था-स्नातक-गृहस्थादिधर्म-भक्षाभक्ष-दान-श्राद्ध-शासनव्यवस्था-विचारव्यवस्थादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 वर्णजातिविवेकप्रकरणादारभ्य स्नातकधर्मप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य ९० to १६६ श्लोकाः)

- वर्णजातिविवेकप्रकरणम्
- गृहस्थधर्मप्रकरणम्
- स्नातकधर्माः
- उपाकर्मोत्सर्जनयोः कालः
- अनध्यायाः

UNIT- 2 भक्ष्याभक्ष्यप्रकरणादारभ्य दानप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य १६७ to २१६ श्लोकाः)

- भक्ष्याभक्ष्यप्रकरणम्
- द्रव्यशुद्धिप्रकरणम्
- भूशुद्धिप्रकारम्
- दानप्रकरणम्
- गोदानफलम्

UNIT- 3 श्राद्धप्रकरणम् ।

(आचाराध्यायस्य २१७ to २७० श्लोकाः)

- श्राद्धस्य स्वरूपं कालञ्च
- श्राद्धे वर्ज्याः ब्रह्मणाः
- अग्नौकरणविधिः
- एकोद्दिष्टपार्वणश्राद्धयोर्भेदः
- सपिण्डीकरणविधिः
- कामनापूर्वकं तिथिविशेषे नक्षत्रविशेषे च श्राद्धकर्तुः फलविशेषः

UNIT- 4 गणपतिकल्पप्रकरणादारभ्य राजधर्मप्रकरणस्य धनरक्षणप्रकारपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य २७१ to ३१७ श्लोकाः)

- विनायकोपस्पृष्टस्य लक्षणम्
- स्नपनविधिः
- ग्रहशान्तिप्रकरणम्

- राजधर्माः
- राज्ञा मन्त्रिपुरोहितादीनां नियुक्तिप्रकारः

UNIT- 5 राजधर्मप्रकरणस्य लेख्यकरणादारभ्य राजधर्मप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य ३१८ to ३६८ श्लोकाः)

- लेख्यप्रकरणम्
- प्रजापालनफलम्
- चतुर्विधोपायाः
- राज्याङ्गानि
- दण्डभेदाः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (मिताक्षरासहिता)नागप्रकाशन, दिल्ली-१९८५ /चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी- २००८

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. आचारमयूखः- नीलकण्ठभट्टकृतः, भगवन्तभास्करग्रन्थमाला, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान , दिल्ली - १९८६

Interdisciplinary

Programme

**Shastri 1st year
Semester- I**

Course Code : GE-1

Course Title : पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथमाध्यायस्य नवमीकण्डिकान्तम्

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां पाकयज्ञ-संस्कारादीनां विषये कर्मकाण्डीयज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 पारस्करगृह्यसूत्रस्य कुशकण्डिकानिरूपणादारभ्य अवसथ्याधानप्रयोग-
पर्यन्तम् ।(पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथम-द्वितीय कण्डिकाः)

कुशकण्डिकानिरूपणम्

आवसथ्याधाननिरूपणम्

पुण्याहवाचनप्रयोगः

नान्दीश्राद्धम्

आधाने अशौचम्

UNIT- 2 मधुपर्कविधिः

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य तृतीयकण्डिकाः)

अर्धनिरूपणम्

अर्हणप्रकारः

यजमानः पादौ प्रक्षालणविधिः

यजमानप्रदत्तमर्घ्यजलम्

UNIT- 3 पाकयज्ञभेदाः

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य चतुर्थकण्डिकाः)

पाकयज्ञभेदाः

अग्निस्थापनम्

विवाहकालः

कन्यादानम्

विवाहविधिः

UNIT- 4 विवाहविधेः आरभ्य शिलारोहणपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य पञ्चम-षष्ठ-सप्तम कण्डिकाः)

विवाह-होम

लाजा-होम

अशमारोहणम्

UNIT- 5 सप्तपदीप्रक्रमादारभ्य नवमकण्डिकासमाप्तिपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य अष्टम-नवम कण्डिकाः)

सप्तपदी

वाग्दानविधिः

कन्यादानम्

औपासनहोमः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. पारस्करगृह्यसूत्रम् -प्र. कुलमणिमिश्रसम्पादितम् ,श्रीनारायणप्रेस,पुरी -१९८२

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.आपस्तम्बधर्मसूत्रम् -चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी - १९६९

२.आश्वलायनगृह्यसूत्रम् -चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी – २००३

Shastri 1st year

Semester- II

Course Code : GE- 2

Course Title : पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथमाध्यायस्य दशमीकण्डिकातः समाप्तिं यावत्

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां नित्यनैमित्तिकहोम-नामकरणादिसंस्काराणां विधिविषयकं ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 पारस्करगृह्यसूत्रस्य नैमित्तिकहोमादारभ्य ऋतुशान्तिप्रयोगपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य १० -११ कण्डिकाः)

वधूप्रवेशे नैमित्तिकानि कर्माणि

चतुर्थिकर्म

गर्भाधानम्

ऋतुशान्ति

UNIT- 2 पक्षादिकर्मणः आरभ्य सीमन्तोन्नयनप्रयोगपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य १२,१३,१४,१५ कण्डिकाः)

पक्षादिकर्म

गर्भाधारणोपायाः

पुंसवनम्

सीमोन्तोन्नयनम्

UNIT- 3 सोष्यन्तीकर्माणः आरभ्य सूतिकास्नानपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य १६ कण्डिकाः)

सोष्यन्तीकर्म

जातकर्म

मूलशान्तिः

दत्तकपुत्रपरिग्रहविधिः

UNIT- 4 नामकरणादारभ्य प्रवासादागतस्य पुत्रादिदर्शनविधिपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य १७, १८ कण्डिकाः)

नामकरणम्

बहिर्निष्क्रमणम्

कर्णवेधः

प्रवासादागतस्य पुत्रादिदर्शनविधिः

UNIT- 5 अन्नप्राशनादारभ्य प्रथमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य १९ कण्डिकाः)

अन्नप्राशनम्

अन्नप्राशनप्रयोगः

वर्धापनविधिः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. पारस्करगृह्यसूत्रम् - कुलमणिमिश्रसम्पादितम् ,श्रीनारायणप्रेस,पुरी-१९८२

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.आपस्तम्बधर्मसूत्रम् - चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी, १९६९

२.आश्वलायनगृह्यसूत्रम् -चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी, २००३

Shastri 2nd year
Semester- III

Course Code : GE-3

Course Title : निर्णयसिन्धोः(प्रथमपरिच्छेदस्य आदितो एकादशीनिर्णयपर्यन्तम्)

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां विविधानां कालविषये तदनुसारं दैवपित्रादिकर्म-व्रत-निषेधादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I मङ्गलचरणादारभ्य संक्रान्तिनिर्णयपर्यन्तम्

- अब्दभेदाः
- अयननिर्णयः
- ऋतुनिर्णयः
- मासनिर्णयः
- संक्रान्तिनिर्णयः

UNIT-II- प्रथमपरिच्छेदस्य मासभेदादारभ्य मलमासे व्रतविशेषपर्यन्तम्

- मलमासनिर्णयः
- क्षयमासस्वरूपम्
- मलमासे कार्याकार्यनिरूपणम्
- मलमासे मृतानां श्राद्धविचारः
- मलमासे व्रतविशेषः

UNIT-III- पक्षनिर्णयादारभ्य एकभक्तनिरूपणपर्यन्तम्

- पक्षनिर्णयः
- तिथिनिर्णयः
- युग्मवाक्यम्
- नक्तम्
- एकभक्तम्

UNIT-IV- नक्तव्रतकालादारभ्य व्रतादिसन्निपातेनिर्णयपर्यन्तम् ~

- नक्तव्रतकालः
- व्रतारम्भकालः
- प्रतिमास्वरूपविचारः
- स्त्रीव्रते विशेषः

- व्रतादिसन्निपाते निर्णयः

UNIT-V- प्रतिपन्निर्णयादारभ्य एकादशीनिर्णयपर्यन्तम्~

- प्रतिपदादिनिर्णयः
- द्वितीयानिर्णयः
- चतुर्थीनिर्णयः
- षष्ठीनिर्णयः
- एकादशीनिर्णयः

निर्द्धारितग्रन्थः

१. निर्णयसिन्धुः- निर्णयसागरप्रेस, मुम्बाइ - १९८२/

प्रो. किशोरचन्द्रमहापात्रेण सम्पादितः, नारायणप्रेस, पुरी-१९९५

सहायकग्रन्थः

१. कालदीपः - प्र. कुलमणिमिश्रेण सम्पादितः - नारायणप्रेस, पुरी-१९८२

Shastri 2nd year
Semester- IV

Course Code : GE-4

Course Title : निर्णयसिन्धुः (अरुणोदयस्वरूप-विचारात् प्रथमपरिच्छेदसमाप्तिं यावत्)

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां विविधानां कालविषये तदनुसारं दैवपित्रादिकर्म-व्रत-निषेधादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्। तथैव इष्टिविषये ग्रहणविषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT - I अरुणोदयस्वरूपविचारादारभ्य एकादश्यां श्राद्धविचारपर्यन्तम्

- अरुणोदयस्वरूपविचारः
- वैष्णवस्वरूपम्
- एकादश्याः अष्टादशभेदाः
- एकादश्युपवासाधिकारिणः
- एकादश्यां श्राद्धविचारः

UNIT-II- द्वादशीनिर्णयादारभ्य पौर्णमास्यामावास्यानिर्णयपर्यन्तम्

- द्वादशीनिर्णयः
- त्रयोदशीनिर्णयः
- चतुर्दशीनिर्णयः

- पौर्णमासीनिर्णयः
- अमावास्यानिर्णयः

UNIT-III- इष्टिकालनिर्णयादारभ्य पिण्डपितृयज्ञविचारपर्यन्तम्

- इष्टिकालनिर्णयः
- प्रकृतिविकृतीष्टिनिर्णयः
- शेषपर्वणीष्टीविशेषविचारः
- आधाननक्षत्रविचारः
- पिण्डपितृयज्ञविचारः

UNIT-IV- ग्रहणनिर्णयादारभ्य ग्रहणे रामगोपालादिदीक्षाविचारपर्यन्तम्

- ग्रहणनिर्णयः
- ग्रहणे स्नानविचारः
- ग्रहणे दानविचारः
- ग्रहणे श्राद्धविचारः
- ग्रहणे रामगोपालादिदीक्षाविचारः

UNIT-V- ग्रहणशान्तिविचारादारभ्य समुद्रस्नानविधिविचारपर्यन्तम्

- ग्रहणशान्ति
- कुरुक्षेत्रप्रतिग्रहे प्रायश्चित्तम्
- ग्रहणदर्शने मतान्तरखण्डनम्
- समुद्रस्नानविधिः

निर्द्धारितग्रन्थः

१.निर्णयसिन्धुः- निर्णयसागरप्रेस,मुम्बाइ - १९८२/

प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रेणसम्पादितः,नारायणप्रेस,पुरी-१९९५

सहायकग्रन्थः

१.कालदीपः -प्र.कुलमणिमिश्रेण सम्पादितः - नारायणप्रेस, पुरी-१९८२

Shastri 3rd year
Semester- V

Course Code : OE-1

Course Title : धर्मशास्त्रस्येतिहासः

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां प्रमुख सूत्र-स्मृति-भाष्यनिबन्धकाराणां देशकालकृतयः विषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- I धर्मसूत्रेषु गौतमादारभ्य देवलपर्यन्तम्

- गौतमः
- बौधायनः
- आपस्तम्बः
- वसिष्ठः
- देवलः

UNIT- II स्मृतिकारेषु मनु-याज्ञवल्क्यादारभ्य अङ्गिरपर्यन्तम्

- मनुः
- याज्ञवल्क्यः
- पराशरः
- नारदः
- अङ्गिराः

UNIT- III स्मृतिकारेषु शङ्खादारभ्य शातातपपर्यन्तम्

- शङ्खः
- कात्यायनः
- हारीतः
- काश्यपः
- शातातपः

UNIT- IV भाष्यनिबन्धकारेषु विज्ञानेश्वरादारभ्य शूलपाणिपर्यन्तम्

- विज्ञानेश्वरः
- नन्दपण्डितः
- मित्रमिश्रः
- अपरार्कः
- शूलपाणिः

UNIT- V भाष्यनिबन्धकारेषु कुल्लुकभट्टादारभ्य जीमूतवाहनपर्यन्तम्

- कुल्लुकभट्टः
- माधवाचार्यः
- कमलाकरभट्टः

- नीलकण्ठभट्टः
- जीमूतवाहनः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1.धर्मशास्त्र का इतिहास –डा.पाण्डुरङ्ग वामन काणे, अनुवादक अर्जुन चौवे काश्यप, उत्तरप्रदेश हिन्दी संस्थान, लखनउ, 1963

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थाः

- 1.धर्मशास्त्रस्येतिहासः- प्रो. जयकृष्णमिश्रः, चौखम्बा संस्कृतसिरीज अफिस, वाराणसी।
- 2.धर्मशास्त्रस्येतिहासः – प्रो. खगेश्वरमिश्रः, पुरी
- 3.धर्मशास्त्रेतिहासदर्पणः- डॉ. देवीपदरथः, पुरी, 2015

4. History of Dharmasastra –Bhandarkar Oriental Research Institute,Poona, 1968

Shastri 3rd year
Semester- V

Course Code : OE-2

Course Title : षोडशसंस्काराः

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां प्रमुख षोडशसंस्काराणां कालविषये, क्रियामाण कर्माणां विषयेषु च ज्ञानं भवेत्।

Unit- 1

- संस्कारशब्दार्थाः
- संस्कारभेदाः
- संस्काराणां कालाः

Unit- 2 प्राग्जन्मसंस्काराः

- गर्भाधानम्
- पुंसवनम्
- सीमन्तोन्नयनम्

Unit-3 शैशवसंस्काराः

- जातकर्मसंस्काराः
- नामकरणसंस्काराः
- निष्क्रमणसंस्काराः

- अन्नप्राशनसंस्काराः
- चूडाकरणसंस्काराः
- कर्णवेधसंस्काराः

Unit-4 : शैक्षणिकसंस्काराः

- अक्षरारम्भसंस्काराः
- उपनयनसंस्काराः
- वेदारम्भसंस्काराः
- केशान्तसंस्काराः
- समावर्तनसंस्काराः

Unit-5

- विवाहसंस्काराः
- अन्त्येष्टिसंस्काराः

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

1. संस्काराणां पर्यालोचनम्,

Shastri 3rd year
Semester- VI

Course Code : OE-3

Course Title : राजधर्मविमर्शः

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां विविधानां राजधर्मविषयकानां ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1 उपक्रमः

- धर्मस्वरूपम्
- धर्मभेदः
- धर्मप्रमाणानि
- स्मार्तधर्मेषु राजधर्मस्यान्तर्भावः
- राजधर्मस्याधारभूतग्रन्थाः

Unit – 2 राजधर्मः

- राज्ञः कर्तव्यानि
- राज्ञः दैनन्दिनकृत्यम्

- राज्ञः आत्मरक्षणोपायाः
- राज्ञः व्यवहारदर्शनविधिः

Unit – 3 सप्ताङ्गानि

- राजा
- अमात्यः
- राष्ट्रम्
- दुर्गम्
- कोशः
- बलम्
- सुहृत्

Unit – 4 षाड्गुण्यम्

- सन्धिः
- विग्रहः
- यानम्
- आसनम्
- द्वैधीभावः
- संश्रयः

Unit – 5 उपायाः

- साम
- भेदः
- दानम्
- दण्डः
- उपेक्षा

निर्द्धारितग्रन्थः

1. राजधर्मविमर्शः,

सहायकग्रन्थौ

1. कौटलीयार्थशास्त्रम्- प. कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, नारायणप्रेस, पुरी, 1986

2. शुक्रनीतिः- चौखम्बासंस्कृतसिरीज्, वाराणससी, 1986

Shastri 3rd year
Semester- VI

Course Code : OE-4

Course Title : जैमिनीन्यायमालाविस्तरस्य विंशत्यधिकरणानि

Objectives of the course :

- उपदिष्टेन पत्रेण विविधानां शास्त्रीयसमस्यानां मीमांसादृष्ट्या विचारनिर्णयादिविषये ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1 वेदप्रामाण्याधिकरणम्, विधेः स्वतः प्रामाण्याधिकरणम्, स्मृत्यधिकरणं च।

- वेदप्रामाण्याधिकरणम्
- विधेः स्वतः प्रामाण्याधिकरणम्
- अर्थवादप्रामाण्याधिकरणम्
- स्मृत्यधिकरणम्

Unit – 2 श्रुतेः प्राबल्याधिकरणम्, आचारप्रामाण्याधिकरणम्, होलाकाधिकरणम्, आकृत्यधिकरणम् च।

- श्रुतेः प्राबल्याधिकरणम्
- आचारप्रामाण्याधिकरणम्
- होलाकाधिकरणम्
- आकृत्यधिकरणम्

Unit – 3 उद्भिदधिकरणम्, चित्राधिकरणम्, अग्निहोत्राधिकरणम्, वाजपेयाधिकरणम् च।

- उद्भिदधिकरणम्
- चित्राधिकरणम्
- अग्निहोत्राधिकरणम्
- वाजपेयाधिकरणम्

Unit – 4 प्रोक्षण्यधिकरणम्, वैश्वदेवाधिकरणम्, ज्योतिराधिकरणम्, यावज्जिवाधिकरणम्

- प्रोक्षण्यधिकरणम्
- वैश्वदेवाधिकरणम्
- ज्योतिराधिकरणम्
- यावज्जिवाधिकरणम्

Unit – 5 ग्रहैकत्वाधिकरणम्, श्येनाधिकरणम्, वैश्वानराधिकरणम्, निषादस्थपत्यधिकरणम्

- ग्रहैकत्वाधिकरणम्
- श्येनाधिकरणम्
- वैश्वानराधिकरणम्
- निषादस्थपत्यधिकरणम्

निर्द्धारितग्रन्थः

१. जैमिनीन्यायमालाविस्तरः, सरस्वतीमुद्रणालयः, कलिकाता- 1883

सहायकग्रन्थौ

१. जैमिनीन्यायमालाविस्तरः, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, वाराणसी- 1989

२. जैमिनीन्यायमालाविस्तरः, प्रो. किशोरचन्द्रमहापात्रः, कन्सेप्टकम्प्यूटर, पुरी- 2010

Shastri 4th year

Semester- VII

Course Code : DSE-1

Course Title : कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम् (1-10 प्रकरणम्)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण राजा कथं प्रशिक्षितो भवेत् तथा राष्ट्रस्य सम्यक् परिचालनाय किं किं कुर्यादिति कौटलीयव्यवस्थासम्बन्धं च ज्ञानं भवेत्।

UNIT-I कौटलीयार्थशास्त्रस्य विनयाधिकरणादारभ्य त्रयीस्थापनापर्यन्तम्

- समग्रेऽर्थशास्त्रे प्रतिपादितविषयाणां ज्ञानम्
- विद्यासमुद्देशः
- अन्वीक्षिकीस्थापना
- त्रयीस्थापना
- वर्णाश्रमधर्मः

UNIT-II- कौटलीयार्थशास्त्रस्य वार्त्तादण्डनीतिस्थापनादारभ्य वृद्धसंयोगपर्यन्तम्

- वार्त्तास्थापना
- दण्डनीतिस्थापना
- ब्रह्मचर्याश्रमः
- गृहस्थाश्रमः
- वृद्धसंयोगः

UNIT-III- कौटलीयार्थशास्त्रस्य इन्द्रियजयादारभ्य राजर्षिवृत्तपर्यन्तम्

- काम-क्रोधत्यागः
- लोभ-मानत्यागः
- मद-हर्षत्यागः
- योगक्षेमसाधनम्
- राजर्षिवृत्तम्

UNIT-IV- कौटलीयार्थशास्त्रस्य अमात्योत्पत्त्यादारभ्य मन्त्रिपुरोहितोत्पत्तिपर्यन्तम्

- भारद्वाज-विशालाक्षमतानुसारेण अमात्योत्पत्तिः

- पराशर-पिशुनमतानुसारेण अमात्योत्पत्तिः
- कौणपदन्त-वातव्याधिमतानुसारेण अमात्योत्पत्तिः
- बहुदन्तीपुत्र-कौटिल्यमतानुसारेण अमात्योत्पत्तिः
- मन्त्रीपुरोहितोत्पत्तिः

UNIT-V- कौटिलीयार्थशास्त्रस्य अमात्यानां शौचाशौचज्ञानादारभ्य दशमाध्याय

समाप्तिपर्यन्तम्

- अमात्यानां शौचाशौचज्ञानम्
- धर्मोपधा
- अर्थोपधा
- कामोपधा
- भयोपधा

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1)कौटिलीयार्थशास्त्रम्- प.कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, नारायणप्रेस, पुरी, 1986

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1)शुक्रनीतिः- चौखम्बासंस्कृतसिरीज्, वाराणससी, 1986

2)Kautilya's political ideas and institution – R.K. Choudhury, Varanasi 1971

Shastri 4th year
Semester- VII

Course Code : DSE-2

Course Title : आधुनिकहिन्दुविधेः(प्रथम-द्वितीयोऽध्यायौ)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां आधुनिकहिन्दुविवाहविधेः विषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 आधुनिकहिन्दुविधेरुत्पत्तिक्रमविकासादारभ्य स्वाधीनतापरवर्तिकालिकविधीन् यावत् ।

- आधुनिकहिन्दुविधेरुत्पत्तिं क्रमविकासञ्च
- हिन्दुशब्दस्य व्युत्पत्तिः
- आधुनिकहिन्दुविधेः स्वरूपम्
- हिन्दुविधेः स्रोतासिं

- आधुनिकहिन्दुविधेः प्रचलनकालः
- स्वाधीनतापूर्वकालिकविधयः
- स्वाधीनतापरवर्तिकालिकविधयः

UNIT- 2 आधुनिकहिन्दुविधेः शाखाभ्यः आरभ्य विवाहोत्सवं यावत् ।

- आधुनिकहिन्दुविधेः शाखाः
- हिन्दुविधौ नारीणां स्थानम्
- हिन्दुविवाहविधिः
- विवाहस्योद्देश्यम्
- विवाहस्य स्वरूपं भेदाश्च
- कन्यादातृक्रमः
- विवाहोत्सवः

UNIT- 3 हिन्दुविवाहविधेर्धाराभ्यः आरभ्य असिद्धयोग्यविवाहं यावत् ।

- हिन्दुविवाहविधेर्धाराः
- हिन्दुविवाहस्याभिसन्धयः
- हिन्दुविवाहार्थमुत्सवादिः
- हिन्दुविवाहस्य पञ्चिकरणम्
- दाम्पत्याधिकारस्य प्रत्यास्थापनम्
- न्यायिकपृथक्करणम्
- असिद्धविवाहाः
- असिद्धयोग्यविवाहाः

UNIT- 4 विवाहविच्छेदादारभ्य आवेदनपत्राणां स्थानान्तरणक्षमतां यावत् ।

- विवाहविच्छेदः
- विवाहविच्छेदकार्यक्रमक्षेत्रे विकल्पव्यवस्था
- परस्परसम्मत्या विवाहविच्छेदः
- विच्छन्नविवाहाः कदा पुनर्विवाहे समर्थाः
- असिद्धयोग्यविवाहजनितसन्तानानां वैधता
- बहुविवाहे दण्डव्यवस्था
- विवाहस्य केषाञ्चिन्नियमानामुल्लङ्घने दण्डव्यवस्था

- आवेदनपत्राणां स्थानान्तरणक्षमता

UNIT- 5 लेख्यसाक्ष्यादिप्रमाणादारभ्य प्राचीनाधुनिकविवाहविध्योः सन्तुलनम् यावत् ।

- लेख्यसाक्ष्यादिप्रमाणानि
- कार्यप्रणाल्यां साध्यसिद्धिः
- कार्यानुष्ठानवेलायां भरणपोषणव्यवस्था
- स्थायिनिर्वाहिकाभरणपोषणम्
- सन्तानानामभिरक्षणम्
- सम्पत्तिविनियोगः
- आदेश-साध्यसिद्ध्योः प्रवर्तनम्
- प्राचीनाधुनिकविवाहविध्योः सन्तुलनम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. आधुनिकहिन्दुविधिः- प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रप्रणीतः, भाइना प्रिण्टिंग वार्कस् , पुरी-२०१५

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1.Modern Hindu Law by Dr. Prasa Diwan, Allahabad Law Agency, Allahabad - 1993

2.Mulla Principles of Hindu Law by S.T. Desai, N.M. Tripathi, Bombay -1990

Shastri 4th year
Semester- VIII

Course Code : DSE-3

Course Title : कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम्(11-21 प्रकरणम्)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण राजा कथं प्रशिक्षितो भवेत् तथा राष्ट्रस्य सम्यक् परिचालनाय किं किं कुर्यादिति कौटलीयव्यवस्थासम्बन्धं च ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I कौटलीयमर्थशास्त्रस्य एकादशोध्यायादारभ्य द्वादशाध्यायसमाप्तपर्यन्तम्

- कापटिकगुढपुरुषः
- उदास्थितगुढपुरुषः
- गृहपतिकगुढपुरुषः
- वैदेहक-तापसगुढपुरुषः
- गुढपुरुषप्रणिधिः

UNIT-II- कौटलीयार्थशास्त्रस्यरु त्रयोदशाध्यायादारभ्य

चतुर्दशाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- स्वविषये कृत्याकृत्यपक्षरक्षणम्
- परविषये कृत्याकृत्यपक्षोपग्रहः
- क्रुद्धवर्गः
- भीतवर्गः
- लुब्धमानिवर्गौ

UNIT-III- कौटलीयार्थशास्त्रस्य पञ्चदशाध्यायादारभ्य षोडशाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- मन्त्राधिकारः
- मन्त्ररक्षणोपायः
- राजवृत्तिः
- पञ्चाङ्गमन्त्रः
- दूतप्रणिधिः

UNIT-IV- कौटलीयार्थशास्त्रस्य सप्तदशाध्यायादारभ्य अष्टादशाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- भारद्वाज-विशालाक्षमतानुसारेण राजपुत्ररक्षणम्
- पराशर-पिशुनमतानुसारेण राजपुत्ररक्षणम्
- कौणपदन्त-वातव्याधिमतानुसारेण राजपुत्ररक्षणम्
- कौटिल्यमतानुसारेण राजपुत्ररक्षणम्
- अवरुद्धवृत्तम्

UNIT-V- कौटिलीयार्थशास्त्रस्य एकोनविंशाध्यायादारभ्य प्रथमाधिकरणसमाप्तिपर्यन्तम्

- राजप्रणिधिः
- राजभवननिर्माणम्
- द्वारपालः
- पाकाध्यक्षः
- परिचारकः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1)कौटलीयार्थशास्त्रम्- प.कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, नारायणप्रेस, पुरी, 1986

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1)शुक्रनीति:- चौखम्बासंस्कृतसिरीज्, वाराणससी, 1986

2)Kautilya's political ideas and institution – R.K. Choudhury, Varanasi 1971

Shastri 4th year
Semester- VIII

Course Code : DSE-4

Course Title : आधुनिकहिन्दुविधेः(तृतीय-चतुर्थ-पञ्चमाध्यायाः)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां आधुनिकहिन्दूत्तराधिकारविधिः, दत्तकविधिः, भरणपोषणविधिः विषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 हिन्दूत्तराधिकारविधेः आरभ्य द्वितीयश्रेणीदायादानां धनविभागक्रमं यावत् ।

- हिन्दूत्तराधिकारविधिः
- हिन्दूत्तराधिकारविधेर्धाराः
- हिन्दूत्तराधिकारविधेः प्राधान्यम्
- पुरुषाणां कृते उत्तराधिकारः
- प्रथमश्रेणीदायादाः
- द्वितीयश्रेणीदायादाः
- प्रथमश्रेणीदायादानां धनविभागक्रमः
- द्वितीयश्रेणीदायादानां धनविभागक्रमः

UNIT- 2 सगोत्र-सपिण्डानां मध्ये उत्तराधिकारक्रमादारभ्य दायादानामभावे निर्णयं यावत्।

सगोत्र-सपिण्डानां मध्ये उत्तराधिकारक्रमः

- पुरुषकलना
- हिन्दुनारीणामुत्तराधिकारक्रमः
- गर्भस्थशिशोः स्वत्वम्
- युगपन्मरणे उत्तराधिकारविचारः
- धनग्रहणेऽयोग्याः
- अयोग्यदायादानामुत्तराधिकारः
- दायादानामभावे निर्णयः

- सगोत्र-सपिण्डानां मध्ये उत्तराधिकारक्रमः

UNIT- 3 विभागे केऽशंभाजः इत्यस्मादारभ्य हिन्दुनार्या दत्तकग्रहणक्षमतां यावत्।

- विभागे के अंशभाजाः
- विभागनियमाः
- प्राचीनाधुनिकोत्तराधिकारविधयोः पार्थक्यम्
- हिन्दुदत्तकविधिः भरणपोषणविधिश्च
- हिन्दुदत्तकविधेर्धाराः
- दत्तकग्रहणनियमाः
- यथार्थदत्तकग्रहणस्योपादानानि
- हिन्दुपुरुषस्य दत्तकग्रहणक्षमता
- हिन्दुनार्या दत्तकग्रहणक्षमता

UNIT- 4 को दत्तकदानेऽर्हः इत्यस्मादारभ्य दत्तकपञ्जीकरणप्राविधानं यावत् ।

- को दत्तकदानेऽर्हः
- को दत्तकत्वेन ग्राह्यः
- हिन्दुदत्तकग्रहणस्यान्यतराः संविदः
- दत्तकग्रहणस्य फलम्
- दत्तकस्य पालयित्रोः सम्पत्तिहस्तान्तरक्षमता
- दत्तकपञ्जीकरणप्राविधानम्

UNIT- 5 भार्याया भरणपोषणादारभ्य हिन्दुदेवोत्तरविधिं यावत् ।

- भार्याया भरणपोषणम्
- विधवापुत्रवध्वा भरणपोषणम्
- आश्रितानां संज्ञा
- आश्रितानां भरणपोषणम्
- भरणपोषणस्य परिमाण
- प्राचीनाधुनिकदत्तकविधोः सन्तुलनम्
- हिन्दुदेवोत्तरविधिः

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

१. आधुनिकहिन्दुविधिः- प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रप्रणीतः, भाइना प्रिण्टिंग वार्कस्, पुरी-२०१५

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1.Modern Hindu Law by Dr. Prasa Diwan, Allahabad Law Agency, Allahabad - 1993

2.Mulla Principles of Hindu Law by S.T. Desai, N.M. Tripathi, Bombay -1990

Vocational VALUE BASED

Programme

Shastri 1st year

Semester- I

Course Code : VB-1

Course Title : हिन्दुविवाहविधिः (The Hindu Marriage Act, 1955)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां आधुनिकहिन्दुविवाहविधेः विषये ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1

- हिन्दुविवाहविधिः
- विवाहस्योद्देश्यम्
- विवाहस्य स्वरूपं भेदाश्च
- कन्यादातृक्रमः
- विवाहोत्सवः

Unit – 2

- हिन्दुविवाहविधेर्धाराः
- हिन्दुविवाहस्याभिसन्धयः
- हिन्दुविवाहार्थमुत्सवादिः
- हिन्दुविवाहस्य पञ्जिकरणम्
- दाम्पत्याधिकारस्य प्रत्यास्थापनम्

Unit – 3

- न्यायिकपृथक्करणम्
- असिद्धविवाहाः
- असिद्धयोग्यविवाहाः
- विवाहविच्छेदः

- विवाहविच्छेदकार्यक्रमक्षेत्रे विकल्पव्यवस्था
- परस्परसम्मत्या विवाहविच्छेदः
- विच्छन्नविवाहाः कदा पुनर्विवाहे समर्थाः

Unit – 4

- बहुविवाहे दण्डव्यवस्था
- विवाहस्य केषाञ्चिन्नियमानामुल्लङ्घने दण्डव्यवस्था
- आवेदनपत्राणां स्थानान्तरणक्षमता
- लेख्यसाक्ष्यादिप्रमाणानि
- कार्यप्रणाल्यां साध्यसिद्धिः

Unit – 5

- कार्यानुष्ठानवेलायां भरणपोषणव्यवस्था
- स्थायिनिर्वाहिकाभरणपोषणम्
- सन्तानानामभिरक्षणम्
- सम्पत्तिविनियोगः
- आदेश-साध्यसिद्धयोः प्रवर्तनम्
- प्राचीनाधुनिकविवाहविध्योः सन्तुलनम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. आधुनिकहिन्दुविधिः- प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रप्रणीतः, भाइना प्रिण्टिंग वार्कस् , पुरी-२०१५

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1.Modern Hindu Law by Dr. Prasa Diwan, Allahabad Law Agency, Allahabad - 1993

2.Mulla Principles of Hindu Law by S.T. Desai, N.M. Tripathi, Bombay -1990

Shastri 1st year Semester- II

Course Code : VB-2

Course Title : हिन्दूत्तराधिकारविधिः (The Hindu Succession Act, 1956)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां आधुनिकहिन्दूत्तराधिकारविधिः विषये च ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1

- हिन्दूत्तराधिकारविधिः
- हिन्दूत्तराधिकारविधेर्धाराः
- हिन्दूत्तराधिकारविधेः प्राधान्यम्
- पुरुषाणां कृते उत्तराधिकारः

Unit – 2

- प्रथमश्रेणीदायादाः
- द्वितीयश्रेणीदायादाः
- प्रथमश्रेणीदायादानां धनविभागक्रमः
- द्वितीयश्रेणीदायादानां धनविभागक्रमः
- सगोत्र-सपिण्डानां मध्ये उत्तराधिकारक्रमः

Unit – 3

- पुरुषकलना
- हिन्दुनारीणामुत्तराधिकारक्रमः
- गर्भस्थशिशोः स्वत्वम्
- युगपन्मरणे उत्तराधिकारविचारः
- धनग्रहणेऽयोग्याः
- अयोग्यदायादानामुत्तराधिकारः
- दायादानामभावे निर्णयः

Unit – 4

- विभागे के अंशभाजाः
- विभागनियमाः
- प्राचीनाधुनिकोत्तराधिकारविध्योः पार्थक्यम् ।

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. आधुनिकहिन्दुविधिः- प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रप्रणीतः, भाइना प्रिण्टिंग वार्कस् , पुरी-२०१५

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1.Modern Hindu Law by Dr. Prasa Diwan, Allahabad Law Agency, Allahabad - 1993

2.Mulla Principles of Hindu Law by S.T. Desai, N.M. Tripathi, Bombay -1990

Shastri 2nd year

Semester- III

Course Code : VB-3

Course Title : हिन्दुदत्तकविधिः भरणपोषणविधिश्च (The Hindu Adoptions and Maintenance Act, 1956)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां आधुनिकहिन्दुदत्तकविधिः, भरणपोषणविधिः विषये च ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1

- हिन्दुदत्तकविधेर्धाराः
- दत्तकग्रहणनियमाः

- यथार्थदत्तकग्रहणस्योपादानानि
- हिन्दुपुरुषस्य दत्तकग्रहणक्षमता
- हिन्दुनार्या दत्तकग्रहणक्षमता

Unit – 2

- को दत्तकदानेऽर्हः
- को दत्तकत्वेन ग्राह्यः
- हिन्दुदत्तकग्रहणस्यान्यतराः संविदः
- दत्तकग्रहणस्य फलम्

Unit – 3

- दत्तकस्य पालयित्रोः सम्पत्तिहस्तान्तरक्षमता
- दत्तकपञ्जीकरणप्राविधानम्
- भार्याया भरणपोषणम्
- विधवापुत्रवध्वा भरणपोषणम्

Unit – 4

- आश्रितानां संज्ञा
- आश्रितानां भरणपोषणम्
- भरणपोषणस्य परिमाण
- प्राचीनाधुनिकदत्तकविधोः सन्तुलनम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. आधुनिकहिन्दुविधिः- प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रप्रणीतः, भाइना प्रिण्टिंग वार्कस् , पुरी-२०१५

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1.Modern Hindu Law by Dr. Prasa Diwan, Allahabad Law Agency, Allahabad - 1993

2.Mulla Principles of Hindu Law by S.T. Desai, N.M. Tripathi, Bombay -1990

Shastri 2nd year

Semester- IV

Course Code : VB-4

Course Title : कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम्

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण राजा कथं प्रशिक्षितो भवेत् तथा राष्ट्रस्य सम्यक् परिचालनाय किं किं कुर्यादिति कौटलीयव्यवस्थासम्बन्धं च ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1

- विद्यासमुद्देशः

- त्रयीस्थापना
- वार्त्तादण्डनीतिस्थापना
- वृद्धसंयोगः
- अरिषड्वर्गत्यागः

Unit – 2

- राजर्षिवृत्तम्
- अमात्योत्पत्तिः
- मन्त्रिचयनोपायः
- पुरोहितोत्पत्तिः
- अमात्यानां शौचाशौचज्ञानं

Unit – 3

- गूढपुरुषोत्पत्तिः
- गूढपुरुषप्रणिधिः
- स्वविषये कृत्याकृत्यपक्षरक्षणम्
- परविषये कृत्याकृत्यपक्षरक्षणम्
- मन्त्राधिकारः

Unit – 4

- मन्त्राधिकारः
- दूतप्रणिधिः
- राजप्रणिधिः
- निशान्तप्रणिधिः
- राज्ञः आत्मरक्षणम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1)कौटलीयार्थशास्त्रम्- प.कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, नारायणप्रेस, पुरी, 1986

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1)शुक्रनीतिः- चौखम्बासंस्कृतसिरीज्, वाराणससी, 1986

2)Kautilya's political ideas and institution – R.K. Choudhury, Varanasi 1971

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

मनुस्मृतेः(कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) द्वितीयोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

- I. एकेन वाक्येन सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 5x1 = 5
1. धर्मस्य कानि प्रमाणानि ?
 2. कः मध्यदेशः ?
 3. कदा जातकर्म भवति ?
 4. नामधेयं कदा भवति ?
 5. क्षत्रियस्य नाम कीदृशं स्यात् ?
- II. प्रश्नचतुष्टयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया 4 x 5 = 20
1. आचमनविधिः
 2. भोजनविधिः
 3. वेदाध्ययनविधिः
 4. सन्ध्याविधिः
 5. ब्रह्मर्षिदेशः
- III. प्रश्नत्रयं विस्तारपूर्वकं साधयत 3 x 10 = 30
1. गर्भाधानाद्युपनयनान्तानां संस्काराणां नामानि कालाश्च प्रतिपादयत ।
 2. ब्रह्मचारिधर्मान् संक्षेपेण लिखत ।
 3. धर्मे प्रमाणानि प्रदर्शयत ।
 4. धर्मस्य वेदमूलतां प्रतिपादयत।
 5. इन्द्रियसंयमः प्रतिपाद्य अभिवादनविधि आलोच्य।
- IV. प्रश्नमेकं अतिविस्तारपूर्वकं साधयत । (1 x 20 = 20)
1. ग्रन्थोक्तदिशा संस्कारान् सङ्गृह्णीत।
 2. ग्रन्थोक्तदिशा वेदाभ्यासस्य श्रेष्ठत्वं प्रतिपाद्य गुरोः प्रामाण्यं निरूपयत।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

मनुस्मृतेः(कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) सप्तमोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

- I. एकेन वाक्येन सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 5x1 = 5
1. राजा केषामंशेभ्यः सृष्टः?
 2. साहसं कीदृशं व्यसनम्?
 3. कतिविधं दुर्गम्?
 4. कति उपायाः?
 5. राज्याङ्गानि कति?
- II. प्रश्नचतुष्टयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया 4 x 5 = 20
1. दण्डप्रशंसा
 2. अध्यक्षाः
 3. व्यूहप्रकारः
 4. मन्त्रणाविधिः
 5. दुर्गप्रकाराः
- III. प्रश्नत्रयं विस्तारपूर्वकं साधयत 3 x 10 = 30
1. मनूक्तान् राजधर्मान् प्रतिपादयत ।
 2. यथाग्रन्थं सन्धिविग्रहादिषड्गुणान् प्रतिपाद्य तेषां प्रयोगोपायाश्च प्रतिपादयत।
 3. मनूक्तान् योद्धृधर्मान् प्रतिपादयत।।
 4. कामजव्यसनानि क्रोधजव्यसनानि च विशदयत।
 5. राज्याङ्गानि आलोचयत।
- IV. प्रश्नमेकं अतिविस्तारपूर्वकं साधयत । (1 x 20 = 20)
1. राज्ञः करग्रहणविधिं प्रतिपादयत।
 2. मनूक्तदिशा दूतधर्मान् आलोचयत।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

मनुस्मृतेः(कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) एकादशोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

- I. एकेन वाक्येन सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 5x1 = 5
1. गुरुतल्पगस्य किं फलम्?
 2. वेदनिन्दा केन पापेन समं भवति?
 3. सुरा कतिविधा?
 4. खरं हत्वा किं दातव्यम्?
 5. वृक्षलतादीनां छेदने किं प्रायश्चित्तम्?
- II. प्रश्नचतुष्टयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया 4 x 5 = 20
1. पिपीलिकामध्यचान्द्रायणम्
 2. अवकीर्णप्रायश्चित्तम्
 3. सङ्करीकरणनिमित्तानि
 4. प्राजापत्यकृच्छ्रम्
 5. सुरापानसमानि पापानि
- III. प्रश्नत्रयं विस्तारपूर्वकं साधयत 3 x 10 = 30
1. मनूक्तान् सुरापानप्रायश्चित्तं प्रतिपादयत ।
 2. यथाग्रन्थं ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तं विशदीकुरुत।
 3. यथाग्रन्थं अवकीर्णप्रायश्चित्तं विशदीकुरुत।
 4. प्रायश्चित्तार्थ-सर्वव्रतेषु साधारणकर्तव्यानि विशदीकुरुत।
 5. यथाग्रन्थं गुर्वङ्गनागमनप्रायश्चित्तं विवृणुत।
- IV. प्रश्नमेकं अतिविस्तारपूर्वकं साधयत । (1 x 20 = 20)
1. ग्रन्थोक्तदिशा उपपातकानि निर्दिश्य गोवधप्रायश्चित्तं विवृणुत।
 2. मनूक्तदिशा दूतधर्मान् आलोचयत।

NATIONAL SANSKRIT UNIVERSITY, TIRUPATI

DEPARTMENT OF DHARMAŚASTRA

SHASTRI SYLLABUS

शास्त्री - धर्मशास्त्रविभागः

2nd Elective for Sastri Sammanitha & B.A. Honours

Choice Based Credit System (SHASTRI) Syllabus

Pattern of marks

(Following pattern will be followed for each paper in each semester)

External Assessment = 75 Marks for written Examination

1.Objective Questions (5 out of 5) - 5×1	= 5 Marks
2.Brief Note Questions(4 out of 5) - 4×5	= 20 Marks
3.Analytical Questions(3 out of 5) - 3×10	= 30 Marks
4.Essay Type Questions(1 out of 2)-1×20	= 20 Marks
	Total = 75 Marks
Internal Assessment: (Assignments, Class Test Etc.)	= 25 Marks
Grand Total	= 100 Marks

SASTRI Vocational Course(Value Based Programme)

The pattern of Examination will be as detailed below:

5 × 2 marks	= 10 marks (Objective type)
5 × 4 marks	= 20 marks (Internal Choice)
2 × 10 marks	= 20 marks (out of 5 questions)
Total	= 50 marks

Practical/Assignment B = 50 marks

Grand Total = 50 Marks + 50 Marks = 100 Marks

SHASTRI PROGRAM (ABC Act. Section 6 (e) of 8)

Shastri in Dharmasastra

DEPARTMENT OF DHARMASTRA

Disciplinary Programme
Shastri 1st year Semester-I
Course Code : DSC-1
Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टीकासहितायाः) प्रथमोऽध्यायः
Objectives of the Course :
➤ विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां सृष्टिसम्बद्धभारतीयावधारणायाः, भारतीय कालभेदस्य, प्राणिनां विविधभेदस्य, आचारस्य च महत्त्वविषये ज्ञानं भवेत्।
UNIT- 1 जगदुत्पत्तिवर्णनादारभ्य कामक्रोधादिसृष्टिपर्यन्तम् । (प्रथमाध्यायस्य १ to २५ श्लोकाः)
<ul style="list-style-type: none"> • जगदुत्पत्तिवर्णनम् • ब्रह्मणोत्पत्तिः • ब्रह्मणः स्वरूपम् • देवगणादिसृष्टिः • कोमक्रोधादिसृष्टिः
UNIT- 2 सधर्माधर्मविवेकादारभ्य उद्धिज्जानां गणनापर्यन्तम्। (प्रथमाध्यायस्य २६ to ४६ श्लोकाः)
<ul style="list-style-type: none"> • धर्माधर्मविवेकः • ब्रह्मणादिवर्णसृष्टिः • स्त्रीपुरुषसृष्टिः • पशुपक्ष्यादिसृष्टिः • कृमिकीटाद्युत्पत्तिः
UNIT- 3 वनस्पतिवृक्षयोः स्वरूपादारभ्य दैवाहोरात्रकथनं यावत् । (प्रथमाध्यायस्य ४७ to ६८ श्लोकाः)
<ul style="list-style-type: none"> • वनस्पतिवृक्षयोः स्वरूपम्

- गुच्छगुल्मादीनां स्वरूपम्
- महाप्रलयस्वरूपम्
- मन्वन्तरवर्णनम्
- दैवाहोरात्रकथनम्

UNIT- 4 चतुर्युगप्रमाणादारभ्य ब्राह्मणस्य श्रेष्ठत्वं यावत्।

(प्रथमाध्यायस्य ६९ to ९६ श्लोकाः)

- चतुर्युगप्रमाणम्
- दैवयुगप्रमाणम्
- ब्रह्माहोरात्रप्रमाणम्
- मन्वन्तरप्रमाणम्
- प्रतियुगं धर्मवैलक्षण्यम्

UNIT- 5 ब्रह्मणेषु ब्रह्मवेदिनः श्रेष्ठादारभ्य ग्रन्थार्थानुक्रमणिकापर्यन्तम् ।

(प्रथमाध्यायस्य ९७ to ११९ श्लोकाः)

- ब्रह्मवेदिनां श्रेष्ठत्वम्
- विप्रमहत्त्वम्
- आचारस्य प्राधान्यम्
- आचारभ्रष्टताफलम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन,वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी – २००८

२.वनस्पति विज्ञान – श्रीराम मेहरा एण्ड कम्पनी, आगरा, १९६२

**Shastri 1st year
Semester-I**

Course Code : DSC-2

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) द्वितीयोऽध्यायः

Objectives of the Course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां शैक्षणिक-आचारविषयकमूल्यबोधस्य ज्ञानं भवेत्। अपि च गर्भाधानादारभ्य उपनयनं यावत् सर्वेषां संस्काराणां कालः प्रतिपादितः। एवमेव प्रकारेण मनुस्मृतेः द्वितीयाध्यायस्य न केवलं प्राधान्यं अपि तु अद्यतन समाजे तस्य प्रासङ्गिकतापि अस्ति।

UNIT- 1 धर्मसामान्यलक्षणात् आरभ्य उपनयनसंस्कारपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य १ to ४८ श्लोकाः)

- धर्मसामान्यलक्षणम्
- धर्मप्रमाणानि
- ब्रह्मावर्तादिदेशः
- गर्भाधानादिसंस्काराणां कालः
- व्रत्यलक्षणम्

UNIT-2 ब्रह्मणादीनां भिक्षाचरणात् आरभ्य सन्ध्याहीनस्य शूद्रत्वप्रतिपादनपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य ४९ to १०३ श्लोकाः)

- ब्रह्मणादीनां भिक्षाचरणम्
- काम्यभोजनफलम्
- स्त्रीणां वैवाहिकविधिः
- इन्द्रियसंयमविधिः
- सन्ध्यामहत्त्वम्

UNIT- 3 वेदपाठाशक्तौ सावित्रीमात्रजपात् आरभ्य मुखनिन्दापर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य १०४ to १५८ श्लोकाः)

- नित्यकर्मादौ नाऽनध्यायः
- कीदृशः शिष्योऽध्याप्यः
- गुरोरभिवादननियमः
- आचार्यादिलक्षणम्
- महल्लक्षणम्

UNIT- 4 शिष्याय मधुरवाणीप्रयोक्तव्यात् आरभ्य स्त्रीस्वभावकथनपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य १५९ to २१४ श्लोकाः)

- मधुवाचः प्रयोजनम्
- परद्रोहादिनिषेधः
- वेदाभ्यासस्य श्रेष्ठत्वम्
- गुर्वाज्ञाकारित्वविधानम्
- स्त्रीस्वभावः

UNIT-5 मात्रादिभिरेकान्तवासनिषेधात् आरभ्य द्वितीयोऽध्यायस्य समाप्तिपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य २१५ to २४९ श्लोकाः)

- गुरुशुश्रूषाफलम्
- सन्ध्योपासनमावश्यकम्
- त्रिवर्गमहत्त्वम्
- मातापित्राचार्यमहत्त्वम्
- धर्मोपधर्मभेदः

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

१.मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन,वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी – २००८

२.हिन्दुसंस्कार(डा.राजबली पाण्डेय)- चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी-१९८५

Shastri 1st year

Semester-II

Course Code : DSC-3

Course Title: मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) तृतीयोऽध्यायः

Objectives of the Course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां गृहस्थाश्रमप्रवेशकालः, विवाहभेदाः, ऋतुकालविधिः, गृहस्थाश्रम-सामाजिकमूल्यबोध विषये, दायित्वविषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 ब्रह्मचर्यावधितः आरभ्य दम्पत्योःसंतोषस्य फलं यावत् ।

(तृतीयाध्यायस्य १ to ६० श्लोकाः)

- गृहस्थाश्रमप्रवेशकालः
- अष्टौ धर्म्यस्त्रीविवाहाः
- दारोपगमने नियमः
- नारीपूजनाऽपूजनफलम्
- दाम्पत्योः सन्तोषस्य फलम्

UNIT- 2 स्त्रियोऽलंकरणादिदानादानतः राजस्रातकयोः पूजासंकोचार्थं यावत् ।

(तृतीयोऽध्यायस्य ६१ to १२० श्लोकाः)

- स्त्रियोऽलङ्करणाऽनलङ्कारणयोः फलम्
- पञ्चमहायज्ञानुष्ठानम्
- हीमाद्वृष्ट्याद्युत्पत्तिः
- गृहस्थाश्रमस्य श्रेष्ठता
- अतिथिलक्षणम्

UNIT- 3 स्त्रीणां बलिहरणादारभ्य सोमविक्रयादिभोजनदानेऽनिष्टफलं यावत् ।

(तृतीयोऽध्यायस्य १२१ to १८० श्लोकाः)

- बलिहरणविधिः
- पार्वणादौ श्रोत्रियप्रशंसा
- ब्राह्मण परीक्षणम्

- श्राद्धे निषिद्धब्रह्मणाः

UNIT- 4 पंक्तिपावनविषयादारभ्य होमदानादिकर्मसु चण्डालादिदर्शनदोषकथनं यावत् ।(तृतीयोऽध्यायस्य १८१ to २४० श्लोकाः)

- पंक्तिपावना ब्रह्मणाः
- ब्राह्मण निमन्त्रणम्
- पित्रादीनामुत्तपत्तिक्रमः
- श्राद्धदेशाः
- पार्वणपद्धतिः

UNIT- 5 श्राद्धभोजनेश्वदृष्ट्यादिनिषेधादारभ्य तृतीयोऽध्यायसमाप्तिं यावत् ।
(तृतीयोऽध्यायस्य २४१ to २८६ श्लोकाः)

- श्राद्धभोजने श्वदृष्ट्यादिनिषेधः
- एकोद्दिष्टादिविधिः
- कृष्णपक्षे श्राद्धे प्रशस्ताःतिथयः
- रात्रिश्राद्धनिषेधः
- तर्पणफलम्

Outcomes of the course :

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन,वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी – २००८

2.Modern Hindu Law- by Dr.Prasa Diwan, Alahabad Law Agency, Alahabad, 1993

**Shastri 1st year
Semester-II**

Course Code : DSC-4

Course Title: मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) चतुर्थोऽध्यायः

Objectives of the Course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां सामाजिकमूल्यबोधविषये, गृहस्थाश्रम-स्नातकधर्म-सामाजिक-दायित्वशीलताविषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 ब्रह्मचर्यगार्हस्थ्यकालादारभ्य अधार्मिकग्रामवास-एकाकिगमननिषेधपर्यन्तम्।

(चतुर्थोऽध्यायस्य १ to ६० श्लोकाः)

- ब्रह्मचर्यगार्हस्थ्यकालौ
- जीवनोपायः
- सन्तोषस्य प्रशंसा

- स्नातकव्रतानि
- शास्त्राभ्यासफलम्

UNIT- 2 शूद्रराज्यवासादिनिषेधादारभ्य सामध्वनौ सति वेदान्तरं नाधीयीतपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य ६१ to १२३ श्लोकाः)

- शूद्रराज्यवासादिनिषेधः
- दीर्घसन्ध्योपासनफलम्
- उपाकर्म
- अनध्यायः

UNIT- 3 वेदत्रयदेवताकथनादारभ्य शिष्यादिशासनपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य १२४ to १७५ श्लोकाः)

- वेदत्रयदेवताकथनम्
- शत्रुचोरपरस्त्रीसेवानिषेधः
- आत्माऽवमाननिषेधः
- परवशकर्मत्यागः

शनैरधर्मफलोत्पत्तिः

UNIT- 4 धर्मविरोध्यर्थकामत्यागादारभ्य शूद्रपक्वान्ननिषेधपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य १७६ to २२३ श्लोकाः)

- धर्मविरोध्यर्थकामत्यागः
- पाणिपादचपलनिषेधः
- विवादानिषेधः
- छलेन लिङ्गिवेषधारणे फलम्
- यमान् नियमांश्च सेवेत

UNIT- 5 कदर्यश्रोत्रियवार्धुषिकान्ननिषेधादारभ्य चतुर्थोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(चतुर्थाऽध्यायस्य २२४ to २६० श्लोकाः)

- कदर्यश्रोत्रियवार्धुषिकान्ननिषेधः
- श्रद्धादानफलम्
- विद्यादानप्रशंसा
- धर्मप्रशंसा
- ब्रह्मात्मचिन्तनम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

२.श्राद्धकल्पः (श्रीदत्तोपाध्यायः) – सं.अशोकचाटार्जी शास्त्री, वाराणसेयसंस्कृतविश्वविद्यालयः-
१९७१

Shastri 2nd year
Semester-III

Course Code : DSC-5

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) पञ्चम-षष्ठाध्यायौ

Objectives of the Course :

- विहितपत्रेण भोजनविषयक मूल्यबोधस्य, शुद्धिविषयकमूल्यबोधस्य, आध्यात्मिकविकासाय विविधानां तपसां विषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 पञ्चमोऽध्यायस्य प्रथमश्लोकादारभ्य गुरोर्मरणाशौचपर्यन्तम् ।

(पञ्चमोऽध्यायस्य १ to ६५ श्लोकाः)

- मृत्युप्रापकाः
- मत्स्यभक्षणनिन्दा
- वेदविहिता हिंसा अहिंसा
- प्राणिवधबन्धनपरिहारफलम्
- मांसवर्जनफलम्

UNIT- 2 गर्भस्रावे रजस्वालाशुद्धितः चर्मवंशपात्रशाकफलमूलशुद्धिपर्यन्तम् ।

(पञ्चमाऽध्यायस्य ६६ to ११९ श्लोकाः)

- गर्भस्रावे शुद्धिः रजस्वलाशुद्धिश्च
- विदेशस्थस्याशौचम्
- ब्राह्मणक्षत्रियविट्शूद्राणामाशौचावधयः
- ज्ञानादीनि शुद्धिसाधनानि
- द्रव्यशुद्धिः

UNIT- 3 कम्बलपटवस्त्रादिशुद्धिश्लोकादारभ्य पञ्चमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(पञ्चमाऽध्यायस्य १२० to १६९ श्लोकाः)

- कम्बलपटवस्त्रादिशुद्धिः
- भूमिशुद्धिः
- आचमनविधिः
- व्याभिचारफलम्
- गृहस्थस्य कालावधिः

UNIT- 4 षष्ठाध्यायप्रारम्भादारभ्य भिक्ष्यापात्राणि पर्यन्तम् ।

(षष्ठाऽध्यायस्य १ to ५४ श्लोकाः)

- वानप्रस्थधर्माः
- परिव्रजकधर्माः
- मुक्तलक्षणम्
- परिव्रजकाचारः
- भिक्ष्यापात्राणि

UNIT- 5 एककाले भिक्षाचरणादारभ्य षष्ठाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(षष्ठाऽध्यायस्य ५५ to ९७ श्लोकाः)

- भिक्षाकालः
- इन्द्रियनिग्रहः
- प्राणायामप्रशंसा
- देहस्वरूपम्
- गृहस्थस्य श्रेष्ठत्वम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन,वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

Shastri 2nd year

Semester-III

Course Code : DSC-6

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टीकासहितायाः) सप्तमोऽध्यायः

Objectives of the course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां कस्यचन राज्यस्य शासनविषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 राजधर्मादारभ्य इन्द्रियजयपर्यन्तम् ।

(सप्तमाध्यायस्य १ to ४४ श्लोकाः)

- राजोत्पत्ति प्रशंसा च
- दण्डोत्पत्तिः
- दण्डप्रशंसा
- दण्डमहत्त्वम्
- इन्द्रियजयः

UNIT- 2 कामज-क्रोधजादिव्यसनत्यागादारभ्य सम्मुखमरणे स्वर्गप्राप्तिपर्यन्तम् ।

(सप्तमाध्यायस्य ४५ to ८९ श्लोकाः)

- कामक्रोधजव्यसनत्यागः
- दूतलक्षणम्
- अक्षयनिधिरक्षणम्
- पात्रदानफलम्
- समुखमरणे स्वर्गः

UNIT- 3 कूटास्त्रादिनिषेधादरभ्य श्रोत्रियवृत्तिकल्पनापर्यन्तम् ।

(सप्तमाध्यायस्य ९० to १३६ श्लोकाः)

- संग्रामे कूटास्त्रादिनिषेधः
- अलब्धं लब्धुमिच्छेत्
- राजकर्तव्यम्
- करग्रहणव्यवस्था
- श्रोत्रियवृत्तिकल्पनम्

UNIT- 4 शाकादिव्यवहारिणः स्वल्पकरादारभ्य शत्रुसेविमित्रादीनां सावधानपर्यन्तम् ।

(सप्तमोऽध्यायस्य १३७ to १८६ श्लोकाः)

- शाकादिव्यवहारिणः स्वल्पकरः
- प्रजापालनश्रेष्ठत्वम्
- सभाकालः
- षड्गुणाः
- शत्रुसेविमित्रादौ सावधानम्

UNIT- 5 व्यूहकरणादारभ्य सप्तमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(सप्तमाध्यायस्य १८७ to २२६ श्लोकाः)

- व्यूहकरणम्
- मित्रप्रशंसा
- शत्रुगुणाः
- आत्मरक्षणमहत्त्वम्
- परराष्ट्रनीतिः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन,वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः(अचाराचाराध्यायः)- चौखम्बासंस्कृतसंस्थान,वाराणसी - २००८

Shastri 2nd year
Semester-IV

Course Code : DSC-7

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) अष्टमोऽध्यायः

Objectives of the course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां विचारविभागीयविविधानां तत्त्वानां विषये प्राचीनभारतीयदण्ड-व्यवस्थाविषये च ज्ञानं भवति।

UNIT- 1 राज्ञः व्यवहारदर्शनादारभ्य ब्रह्मणादिसाक्षिप्रश्नपर्यन्तम् ।

(अष्टमाऽध्यायस्य १ to ८८ श्लोकाः)

- व्यवहारदर्शनम्
- अधर्मेण जये सभासदां दोषः
- धर्ममहत्त्वम्
- जातिदेशधर्माऽविरोधेन धर्मस्थापनं
- साक्षिभिः सत्यं वक्तव्यम्

UNIT- 2 असत्यकथने दोषादारभ्य प्रातिभाव्यादिनिषेधपर्यन्तम् ।

(अष्टमाऽध्यायस्य ८९ to १६९ श्लोकाः)

- असत्यकथने दोषः
- सत्यप्रशंसा
- वृथाशपथे दोषः
- अधर्मदण्डनिन्दा
- प्रतिभाव्यादिनिषेधः

UNIT- 3 अग्राह्यमर्थं न गृह्णीयादारभ्य साक्ष्यदानविधिपर्यन्तम् ।

(अष्टमाऽध्यायस्य १७० to २५६ श्लोकाः)

- अग्राह्यमर्थं न गृह्णीयात्
- धर्मेण कार्यकरणे फलम्
- निक्षेपः
- अस्वामिविक्रयः
- सम्भूयसमुत्थानं
- क्रीतानुशयः
- स्वामिपालविवादः
- सीमाविवादः
- साक्ष्यदानविधिः

UNIT- 4 अन्यथाकथने दण्डादारभ्य आततायिहनने दोषाभावपर्यन्तम् ।

(अष्टमाऽध्यायस्य २५७ to ३५१ श्लोकाः)

- अन्यथा कथने दण्डः
- गृहादिहरणे दण्डः
- वाक्पारुष्यदण्डः
- दण्डपारुष्यम्
- स्तेयसाहसलक्षणम्
- आततायिहनने दोषाभावः

UNIT- 5 परदाराभिमर्शने दण्डादारभ्य अष्टमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(अष्टमाऽध्यायस्य ३५२ to ४२० श्लोकाः)

- परदाराभिमर्शने दण्डः
- कन्यादूषणे दण्डः
- ब्राह्मणस्य न वधदण्डः
- तुलादिपरीक्षा
- सम्यग्व्यवहारदर्शनफलम्

पाठ्यक्रमे निद्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभावन, वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

Shastri 2nd year
Semester-IV

Course Code : DSC-8

Course Title : मनुस्मृतेः (कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) नवमोऽध्यायः

Objectives of the course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां विचारविभागीयविविधैः उपकरणैः सह धनविभाग-विषयकं ज्ञानं भवति।

UNIT- 1 स्त्रीपुं धर्मादारभ्य स्त्रीवृत्तिं प्रकल्प्य प्रवसेत् पर्यन्तम् ।

(नवमाऽध्यायस्य १ to ७४ श्लोकाः)

- स्त्रीरक्षा
- नारीदूषणानि
- भार्यामहत्त्वम्
- नियोगप्रकरणम्

UNIT- 2 प्रोषितभर्तृकानियमादारभ्य अनेकमातृकविभागपर्यन्तम् ।

(नवमाऽध्यायस्य ७५ to १५४ श्लोकाः)

- प्रोषितभर्तृकानियमाः
- स्वयंवरकालः
- ज्येष्ठप्रशंसा
- दायभागः

अनेकमातृकविभागः

UNIT- 3 अमूढशूद्रापुत्रस्य भागनिषेधादारभ्य अनपत्यधने मातुरधिकारपर्यन्तम् ।

(नवमाऽध्यायस्य १५५ to २१७ श्लोकाः)

- अमूढशूद्रापुत्रस्य भागनिषेधः
- पुत्रभेदाः
- अनंशाः
- अनपत्यधने मातुरधिकारः

UNIT- 4 ऋणधनयोः समं विभागादारभ्य मिथ्याचिकित्सने दण्डपर्यन्तम् ।

(नवमाऽध्यायस्य २१८ to २८४ श्लोकाः)

- ऋणधनयोः समं विभागः
- द्यूतसमाह्वयः
- ब्राह्मणपीडने दण्डः
- राज्ञः कोशहारकादयो दण्ड्याः
- मिथ्याचिकित्सने दण्डः

UNIT- 5 प्रतिमादिभेदनादारभ्य नवमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(नवमाऽध्यायस्य २८५ to ३३६ श्लोकाः)

- प्रतिमादिभेदने दण्डः
- अभिचारकर्मणि
- राज्ञो युगत्वकथनम्
- ब्राह्मणप्रशंसा
- वैश्य-शूद्रधर्माः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृत भवन, वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

Shastri 3rd year
Semester-V

Course Code : DSC-9

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) दशम-द्वादशाध्यायौ

Objectives of the course :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां कर्मविषयकस्य मूल्यबोधस्य जागरणं तथा विविधकर्माणां तज्जन्यविपाकानां मोक्षप्राप्त्युपायविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 दशमाऽध्यायप्रारम्भात् वर्णसङ्करश्चैष्ठ्यपर्यन्तम् ।

(दशमाऽध्यायस्य १ to ६९ श्लोकाः)

- वर्णानां ब्राह्मणः प्रभुः
- ब्रात्याः
- वर्णसंकराणां कर्माणि
- साधारणधर्माः
- संस्कारेषु अर्हता

UNIT- 2 बीजक्षेत्रयोर्बलाबलादारभ्य दशमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(दशमाऽध्यायस्य ७० to १३१ श्लोकाः)

- बीजक्षेत्रयोर्बलाबले
- ब्राह्मणस्य षट् कर्माणि
- विक्रये वर्ज्यानि
- धर्म्याः सप्त वित्तागमाः
- दश जीवनहेतवः

UNIT- 3 शुभाशुभकर्मफलादारभ्य गुणत्रयात् त्रिविधागतिपर्यन्तम् ।

(द्वादशाध्यायस्य १ to ४० श्लोकाः)

- शुभाशुभकर्मफलम्
- त्रिविधं मानसं कर्म
- जीवात्मपरिचयः
- देहिनः प्रत्यावर्तनम्
- सत्त्वादिलक्षणम्

UNIT- 4 त्रिविधगतिप्रकारादारभ्य वैदिकं कर्म द्विविधं इतिपर्यन्तम् ।

(द्वादशाध्यायस्य ४१ to ८९ श्लोकाः)

- त्रिविधगतिप्रकाराः
- पापेन कुत्सिता गतिः
- विहिताऽकरणफलविपाकः

- शास्त्रनिषिद्धाचरणफलम्
- प्रकृष्टं मोक्षसाधनम्

UNIT- 5 प्रवृत्तनिवृत्तकर्मफलादारभ्य द्वादशोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(द्वादशाऽध्यायस्य ९० to १२६ श्लोकाः)

- प्रवृत्तनिवृत्तकर्मफलम्
- वेदप्रशंसा
- धर्मविदो महत्त्वम्
- आत्ममहत्त्वम्
- परमात्मनो नामान्तरकथनम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभावन, वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

**Shastri 3rd year
Semester-V**

Course Code : DSC-10

Course Title : बौधायनधर्मसूत्रस्य(प्रथमप्रश्नः)

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां शिष्टलक्षणम्-संस्कार-ब्रह्मचर्याश्रमविहितशैक्षणिकाचार-शुद्धि-आशौचनियमा-सम्पत्तेः उत्तराधिकार-भूमेः शुद्धि-पुत्रभेद-विवाहभेद-अनध्यायादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- I प्रथम-द्वितीयाध्यायौ

- शिष्टलक्षणम्
- परिषदीयसदस्य
- ब्रह्मचर्यस्य अवधिः
- उपनयनसंस्कारः
- ब्रह्मचारिधर्मः
- उपदेशयोग्य शिष्यः

UNIT- II तृतीय-चतुर्थ-पञ्चमाऽध्यायानां पुष्प-फलयोः शुद्धतापर्यन्तम्

- स्नातकधर्मः
- शुद्धेः साधनम्
- आचमनविधिः
- नित्यशुद्धद्रव्याणि

UNIT- III पञ्चमाऽध्यायस्य शुद्धद्रव्यतः आरभ्य अध्यायसमाप्तिं यावत्

<p>UNIT- IV</p> <p>UNIT- V</p>	<ul style="list-style-type: none"> • शुद्धे: उपायाः • आशौचनियमाः • उदकदानविधिः • सम्पत्तेः उत्तराधिकारः • पेयापेयदुग्धानि <p>षष्ठ-सप्तम-अष्टमाध्यायाः</p> <ul style="list-style-type: none"> • पवित्रतायाः महत्त्वम् • भूमेः शुद्धिः • यज्ञस्य सामान्यनियमाः • सवर्णपुत्रः <p>नवम-दशम-एकादशाध्यायाः</p> <ul style="list-style-type: none"> • पुत्रभेदाः • वर्णभेदे कर्मभेदः • स्त्रीवधे दण्डः • विवाहभेदाः • अनध्यायः <p>पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः</p> <p>1.बौधायनधर्मसूत्रम्- चौखम्बासंस्कृतसीरिज् आफिस् वाराणसी- 1972</p>
<p>Shastri 3rd year</p> <p>Semester-V</p> <p>Course Code : DSC-11</p> <p>Course Title : गौतमधर्मसूत्रस्य (प्रथमप्रश्नादारभ्य द्वितीयप्रश्नस्य चतुर्थाध्यायः)</p> <p>Objectives of the course :</p> <p>➤ अनेन पत्रेण छात्राणां धर्मप्रमाणानि-ब्रह्मचारीधर्म-गृहस्थधर्म-चत्वारिंशत्संस्कार-अष्टौ आत्मगुणा-वर्णाश्रमधर्म-दण्डव्यवस्थादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।</p>	
<p>UNIT- I</p>	<p>प्रथमप्रश्नस्य प्रथमाध्यायात् तृतीयाध्यायपर्यन्तम्</p> <ul style="list-style-type: none"> • धर्मलक्षणम् • धर्मप्रमाणानि • वर्णानामुपनयनकालः • ब्रह्मचारीधर्माः • वानप्रस्थधर्माः

UNIT- II प्रथमप्रश्नस्य चतुर्थाध्यायात् षष्ठाध्यायपर्यन्तम्

- गृहस्थधर्माः
- विवाहभेदाः
- पञ्च महायज्ञाः
- मधुपर्कविधिः
- अभिवादनविधिः

UNIT- III प्रथमप्रश्नस्य सप्तमाध्यायात् नवमाध्यायपर्यन्तम्

- आपदि वैश्यवृत्या जीवतो ब्राह्मणस्यापण्यानि
- बहुश्रुतलक्षणम्
- चत्वारिंशत्संस्काराः
- अष्टौ आत्मगुणाः
- स्नातकधर्मः

UNIT- IV द्वितीयप्रश्नस्य प्रथमाध्यायात् द्वितीयाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- ब्राह्मणधर्मः
- योद्धृधर्मः
- वैश्यधर्मः
- शूद्रधर्मः
- वर्णाश्रमधर्माः

UNIT- V द्वितीयप्रश्नस्य तृतीयाध्यायात् चतुर्थाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- वाक्पारुष्यम्
- दण्डपारुष्यम्
- दण्डप्रयोगप्रकारः
- वृद्धिव्यवस्था
- साक्षिणः कर्तव्यानि

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1. गौतमधर्मसूत्रम्- निर्णयसागरप्रेस, मुम्बाइ 1949/ प.कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, नारायणप्रेस पुरी 1991

सहायकग्रन्थः

1. आपस्तम्बधर्मसूत्रम्- चौखम्बासंस्कृतसीरिज् आफीस् वाराणसी- 1972

Shastri 3rd year
Semester-VI

Course Code : DSC-12

Course Title : मनुस्मृतेः(कुल्लुकभट्टटीकासहितायाः) एकादशोऽध्यायः

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां पापपुण्यविषयकमूल्यबोधस्य जागरणं तथा विवधानां पापानां तज्जन्यप्रायश्चित्तानां विषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 स्नातकस्य प्रकारादारभ्य प्रायश्चित्तमवश्यं कर्तव्यपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य १ to ५३ श्लोकाः)

- स्नातकस्य प्रकाराः
- कुटुम्बाभरणे दोषः
- देवब्राह्मणस्वहरणे फलम्
- प्रायश्चित्तिसंसर्गनिषेधः
- प्रायश्चित्तस्य अनिर्वार्यता

UNIT- 2 पञ्च महापातकादारभ्य गोवधाद्युपपातकप्रायश्चित्तपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य ५४ to ११७ श्लोकाः)

- पञ्च महापातकानि
- उपपातकानि
- ब्रह्मवधप्रायश्चित्तम्
- सुरापानप्रायश्चित्तम्
- गोवधाद्युपपातकप्रायश्चित्तम्

UNIT- 3 अवकीर्णप्रायश्चित्तादारभ्य अगम्यागमनप्रायश्चित्तपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य ११८ to १७२ श्लोकाः)

- अवकीर्णप्रायश्चित्तम्
- जातिभ्रंशकरप्रायश्चित्तम्
- सङ्करीकरणप्रायश्चित्तम्
- अभक्ष्यभक्ष्यणप्रायश्चित्तम्
- अगम्यागमनप्रायश्चित्तम्

UNIT- 4 वडवारजस्वलादिगमने प्रायश्चित्तादारभ्य प्राजापत्यादिव्रतनिर्णयपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य १७३ to २२१ श्लोकाः)

- वडवारजस्वलादिगमने प्रायश्चित्तम्
- चण्डालीगमने प्रायश्चित्तम्
- पतितसंसर्गप्रायश्चित्तम्
- वेदोदितकर्मादित्यागे प्रायश्चित्तम्

- प्राजापत्यादिव्रतनिर्णयः

UNIT- 5 व्रताङ्गानां उपदेशादारभ्य एकादशोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(एकादशाऽध्यायस्य २२२ to २६५ श्लोकाः)

- व्रताङ्गानि
- पापवृत्तिनिन्दा
- तपःप्रशंसा
- वेदाभ्यासप्रशंसा
- रहस्यप्रायश्चित्तम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृताभवन, वाराणसी - २००९

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - २००८

Shastri 3rd year
Semester-VI

Course Code : DSC-13

Course Title : बौधायनधर्मसूत्रस्य (द्वितीयप्रश्नः)

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां भूणहत्याप्रायश्चित्त-सम्पत्तेः विभाजन-स्त्रीधर्म-विधवाविवाह-पञ्चमहायज्ञ-परिव्राजकधर्मादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 द्वितीयप्रश्नस्य प्रथमाध्यायः

- प्रायश्चित्तविधिः
- भूणहत्याप्रायश्चित्तम्
- महापातकानि
- उपपातकानि
- कृच्छ्रव्रतम्

UNIT- 2 द्वितीयप्रश्नस्य द्वितीयाध्यायः

- सम्पत्तेः विभाजनम्
- पुत्रभेदाः
- कन्यायाः धनम्
- स्त्रीधर्मः
- विधवाविवाहः
- आपद्धर्मः

UNIT- 3 द्वितीयप्रश्नस्य तृतीय-चतुर्थाध्यायौ

- स्नाननयिमाः, स्थानञ्च
- अन्नदानम्
- धनदानविधिः
- कर्तव्याकर्तव्य
- सन्ध्योपासनम्
- प्राणायामः

UNIT- 4 द्वितीयप्रश्नस्यपञ्चम-षष्ठ-सप्तमाध्यायाः

- शरीरशुद्धिः
- तर्पणविधिः
- पञ्च महायज्ञाः
- वानप्रस्थधर्मः
- परिव्राजकधर्मः
- आत्मयज्ञः
- भोजनविधिः

UNIT- 5 द्वितीयप्रश्नस्य अष्टम-नवम-दशमाध्यायाः

- श्राद्धस्य महत्त्वम्
- ऋणस्य त्रिविधत्वम्
- पुत्रोत्पत्तेः महत्त्वम्
- संन्यासेः नियमाः
- संन्यासेः भोजनविधिः
- प्रणवमहिमा

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.बौधायनधर्मसूत्रम्- चौखम्बासंस्कृतसीरिज् आफिस् वाराणसी- १९७२

Shastri 3rd year
Semester-VI

Course Code : DSC-14

Course Title : गौतमधर्मसूत्रस्य(द्वितीयप्रश्नस्य पञ्चमाध्यायादारभ्य ग्रन्थसमाप्तिं यावत्)

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां आशौचव्यवस्था-श्राद्धव्यवस्था-अनध्याय-भक्ष्याभक्ष्यविचार-पञ्चमहापातकादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 द्वितीयप्रश्नस्य पञ्चमाध्यायात् सप्तमाध्यायसमाप्तिं यावत्

- वर्णानामाशौचव्यवस्था
- जननमरणाशौचव्यवस्था

- श्राद्धस्वरूपम्
- श्राद्धेऽभोज्यान्नाः
- अनध्यायाः

UNIT- 2 द्वितीयप्रश्नस्य अष्टमाध्यायात् तृतीयप्रश्नस्य प्रथमाध्याय समाप्तिपर्यन्तम्

- भक्ष्याभक्ष्यविचारः
- स्त्रीधर्माः
- प्रायश्चित्तस्वरूपम्
- प्रायश्चित्तभेदाः
- पावमानानि

UNIT- 3 तृतीयप्रश्नस्य द्वितीयाध्यायात् चतुर्थाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- पञ्च महापातकानि
- उपपातकानि
- ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तम्
- क्षत्रियहत्याप्रायश्चित्तम्
- वैश्यहत्याप्रायश्चित्तम्

UNIT- 4 तृतीयप्रश्नस्य पञ्चमाध्यायात् सप्तमाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- सुरापानप्रायश्चित्तम्
- सुरापानसमानि पापानि
- गुरुतल्पगमनप्रायश्चित्तम्
- रहस्यप्रायश्चित्तम्
- अवकीर्णीप्रायश्चित्तम्

UNIT- 5 तृतीयप्रश्नस्य अष्टमाध्यायात् ग्रन्थसमाप्तिपर्यन्तम्

- कृच्छ्रव्रतम्
- चान्द्रायणव्रतम्
- विभागकालनरूपणम्
- विभागप्रकारः
- पितृधनविभागप्रकारः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. गौतमधर्मसूत्रम्- निर्णयसागरप्रेस्, मुम्बाइ १९४९/ प.कुलमणमिश्रिसम्पादितम्, नारायणप्रेस् पुरी १९९१

सहायकग्रन्थः

१. आपस्तम्बधर्मसूत्रम्- चौखम्बासंस्कृतसीरिज् आफ्सी वाराणसी- १९७२

Shastri 4th year
Semester-VII

Course Code : DSC-15

Course Title : धर्मशास्त्रस्येतिहासः

Objectives of the course :

➤ अनेन पत्रेण छात्राणां धर्मशास्त्रवाङ्मयस्य विषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 पुरुषार्थेषु धर्मस्योपादेयतादारभ्य धर्मलक्षणानि पर्यन्तम्

- पुरुषार्थेषु धर्मस्योपादेयता
- धर्मस्य निर्वचनम्
- धर्मशब्दार्थः
- धर्मभेदाः
- धर्मलक्षणानि

UNIT- 2 धर्मप्रमाणादारभ्य धर्मस्य उपादानपर्यन्तम्

- धर्म प्रमाणानि
- धर्मस्य परिधिः
- धर्मस्य विभागः
- धर्मशास्त्रस्य स्वरूपम्
- धर्मस्योपादानानि

UNIT- 3 धर्मशास्त्रस्य सामान्यपरिचयादारभ्य धर्मशास्त्रस्य महत्त्वपर्यन्तम्

- धर्मशास्त्रस्य सामान्यपरिचयः
- शास्त्रान्तरापेक्षया धर्मशास्त्रस्य प्राधान्यम्
- धर्मशास्त्रस्य शास्त्रत्वम्
- धर्मशास्त्रस्योत्पत्तिम्
- धर्मशास्त्रस्य महत्त्वम्

UNIT- 4 धर्मशास्त्रस्योद्भववादादारभ्य धर्मशास्त्रसाहित्यस्य श्रेणीविभागपर्यन्तम्

- धर्मशास्त्रस्योद्भवः
- शिक्षा-कल्पयोः
- व्याकरण-निरुक्तयोः
- छन्द-ज्योतिषयोः
- धर्मशास्त्रस्य श्रेणीविभागः

UNIT- 5 धर्मशास्त्रवाङ्मयपरिचयादारभ्य धर्मशास्त्राणां रचनाकालपर्यन्तम्

- धर्मशास्त्रवाङ्मयस्य परिचयः
- सूत्रसाहित्यम्
- स्मृतिसाहित्यम्

- निबन्धसाहित्यम्
- धर्मशास्त्राणां रचनाकालः

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

१.धर्मशास्त्र का इतिहास –डा.पाण्डुरङ्ग वामन काणे, अनुवादक अर्जुन चौवे काश्यप,
उत्तरप्रदेश हिन्दी संस्थान, लखनउ, १९६३

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थाः

- १.धर्मशास्त्रस्येतिहासः – प्रो. जयकृष्णमिश्रः, चौखम्बा संस्कृतसीरिज अफिस, वाराणसी।
- २.धर्मशास्त्रस्येतिहासः – प्रो. खगेश्वरमिश्रः, पुरी
- ३.धर्मशास्त्रेतिहासदर्पणः- डॉ. देवीपदरथः, पुरी, २०१५

४. History of Dharmasastra –Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, 1968

**Shastri 4th year
Semester-VII**

Course Code : DSC-16

Course Title : याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) आदितो विवाहप्रकरणान्तम्

Objectives of the Course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां स्मार्तधर्म-संस्कार-ब्रह्मचर्याश्रमविहितशैक्षणिकाचार-गृहस्थाश्रमविहित-सामाजिक-दायित्वकर्तव्यादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 उपोद्धातप्रकरणादारभ्य ब्रह्मचारिप्रकरणस्य शौचनियमपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य १ to १८ श्लोकाः)

- षड्विधस्मार्तधर्मः
- धर्मस्य चतुर्दशस्थानानि
- धर्मस्य कारकज्ञापकहेतुः
- गर्भाधानादिसंस्काराः
- ब्रह्मणादीनामुपनयनकालः

UNIT- 2 ब्रह्मचारिप्रकरणस्य प्राजापत्यादितीर्थादारभ्य ब्रह्मचर्यावधिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य १९ to ३६ श्लोकाः)

- प्राजापत्यादितीर्थः
- आचमनविधिः
- अभिवादनविधिः
- भैक्षचर्याप्रकारः
- गुर्वाचार्यादिलक्षणम्

UNIT- 3 ब्रह्मचारिप्रकरणस्य उपनयनकालस्य च परमावधिम् आरभ्य विवाहप्रकरणस्य कन्यादाने वरनियमपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य ३७ to ५५ श्लोकाः)

- उपनयनकालः
- वेदग्रहणाध्ययनफलम्
- पञ्चमहायज्ञफलम्
- नैष्ठिकब्रह्मचारिधर्मः
- कन्यालक्षणानि

UNIT- 4 विवाहप्रकरणस्य द्विजातीनां शूद्रदारग्रहणनिषेधादारभ्य शास्त्रीयदारसंग्रहफल-पर्यन्तम् ।(आचाराध्यायस्य ५६ to ७८ श्लोकाः)

- कन्यादाने वरनियमः
- ब्रह्मादिविवाहलक्षणं
- कन्यादातृक्रमः
- नियोगविधिः
- द्वितीयपरिणयने हेतवः
- स्त्रीधर्मः

UNIT- 5 ऋतुकालसमयादारभ्य विवाहप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य ७९ to ८९ श्लोकाः)

- स्त्रीणाम् ऋतुकालावधिः
- स्त्रीगमने वर्ज्यदिनानि
- मृतभर्तृकनियमः
- प्रमितभार्यानियमः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१.याज्ञवल्क्यस्मृतिः(मिताक्षरासहिता)-चौखम्बासंस्कृतसंस्थान,वाराणसी,२००८/

नागप्रकाशन, दिल्ली, १९८५

पाठ्यक्रमेसहायकग्रन्थः

१.आचारमयूखः- नीलकण्ठभट्टकृतः,भगवन्तभास्करग्रन्थमाला, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान , दिल्ली-१९८६

Shastri 4th year
Semester-VII

Course Code : DSC-17

Course Title : बौधायनधर्मसूत्रस्य(तृतीय-चतुर्थप्रश्नौ)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां बानप्रस्थभेद-वैखानसनियम-चान्द्रायणव्रत-विविधप्रायश्चित्तानि-विविधकृच्छ्रव्रतादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- I तृतीयप्रश्ने प्रथमाध्यायतः पञ्चमाध्यायपर्यन्तम्

- वृत्तिः
- बानप्रस्थस्य भेदाः
- वैखानसनियमाः
- ब्रह्मचारेः प्रायश्चित्तविधिः
- अघमर्षणसूत्रस्य प्रयोगः

UNIT- II तृतीयप्रश्ने षष्ठाध्यायतः अष्टमाध्यायपर्यन्तम्

- यवस्य प्रशस्तिः
- कुष्माण्डमन्त्रप्रयोगः
- व्रते निषिद्धकर्माणि
- चान्द्रायणव्रतम्

UNIT- III तृतीयप्रश्ने नवमाध्यायतः चतुर्थप्रश्ने प्रथमाध्यायपर्यन्तम्

- अनश्रपारायणविधिः
- प्रायश्चित्तस्य विवादः
- कन्याहरणम्
- भ्रूणघ्नी स्त्री
- योगस्य महत्त्वम्
- ओंकारस्य महत्त्वम्

UNIT- IV चतुर्थप्रश्ने द्वितीय-तृतीय-चतुर्थाध्यायाः

- विविधप्रायश्चित्तानि
- अघमर्षणसूक्तस्य महत्त्वम्
- रहस्यप्रायश्चित्तम्
- पापनाशकमन्त्राः
- प्रमादस्य प्रायश्चित्तम्

UNIT- V चतुर्थप्रश्नस्य पञ्चमाध्यायतः ग्रन्थसमाप्तिं यावत्

- विविधानि कृच्छ्रव्रतानि
- चान्द्रायणव्रतम्
- जपेन पापशुद्धिः

- जपः दानञ्च
- गणहोमविधिः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1. बौधायनधर्मसूत्रम्- चौखम्बासंस्कृतसीरिज् आफिस् वाराणसी- 1972

Shastri 4th year
Semester-VIII

Course Code : DSC-18

Course Title : धर्मशास्त्रेतिहासः (प्रमुखधर्मसूत्राणां, स्मृतिकारणां, निबन्धकाराणां परिचयः)

Objectives of the Course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां प्रमुख सूत्र-स्मृति-भाष्यनिबन्धकाराणां देशकालकृतयः विषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- I धर्मसूत्रेषु गौतमादारभ्य देवलपर्यन्तम्

- गौतमः
- बौधायनः
- आपस्तम्बः
- वसिष्ठः
- देवलः

UNIT- II स्मृतिकारेषु मनु-याज्ञवल्क्यादारभ्य अङ्गिरपर्यन्तम्

- मनुः
- याज्ञवल्क्यः
- पराशरः
- नारदः
- अङ्गिराः

UNIT- III स्मृतिकारेषु शङ्खादारभ्य शातातपपर्यन्तम्

- शङ्खः
- कात्यायनः
- हारीतः
- काश्यपः
- शातातपः

UNIT- IV**भाष्यनिबन्धकारेषु विज्ञानेश्वरादारभ्य शूलपाणिपर्यन्तम्**

- विज्ञानेश्वरः
- नन्दपण्डितः
- मित्रमिश्रः
- अपरार्कः
- शूलपाणिः

UNIT- V**भाष्यनिबन्धकारेषु कुल्लुकभट्टादारभ्य जीमूतवाहनपर्यन्तम्**

- कुल्लुकभट्टः
- माधवाचार्यः
- कमलाकरभट्टः
- नीलकण्ठभट्टः
- जीमूतवाहनः

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

1. धर्मशास्त्र का इतिहास – डा. पाण्डुरङ्ग वामन काणे, अनुवादक अर्जुन चौवे काश्यप, उत्तरप्रदेश हिन्दी संस्थान, लखनउ, 1963

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थाः

1. धर्मशास्त्रस्येतिहासः – प्रो. जयकृष्णमिश्रः, चौखम्बा संस्कृतसिरीज अफिस, वाराणसी।

2. धर्मशास्त्रस्येतिहासः – प्रो. खगेश्वरमिश्रः, पुरी

3. धर्मशास्त्रेतिहासदर्पणः – डॉ. देवीपदरथः, पुरी, 2015

4. History of Dharmasastra – Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, 1968

Shastri 4th year
Semester-VIII

Course Code : DSC-19

Course Title : याज्ञवल्क्यस्मृतेराचाराध्यायस्य (मिताक्षरासहितस्य) वर्णजातिविवेकप्रकरणादाचाराध्यायसमाप्तिं यावत्

Objectives of the Course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां वर्णजातिव्यवस्था-स्नातक-गृहस्थादिधर्म-भक्षाभक्ष-दान-श्राद्ध-शासनव्यवस्था-विचारव्यवस्थादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 वर्णजातिविवेकप्रकरणादारभ्य स्नातकधर्मप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य ९० to १६६ श्लोकाः)

- वर्णजातिविवेकप्रकरणम्
- गृहस्थधर्मप्रकरणम्
- स्नातकधर्माः
- उपाकर्मोत्सर्जनयोः कालः
- अनध्यायाः

UNIT- 2 भक्ष्याभक्ष्यप्रकरणादारभ्य दानप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य १६७ to २१६ श्लोकाः)

- भक्ष्याभक्ष्यप्रकरणम्
- द्रव्यशुद्धिप्रकरणम्
- भूशुद्धिप्रकारम्
- दानप्रकरणम्
- गोदानफलम्

UNIT- 3 श्राद्धप्रकरणम् ।

(आचाराध्यायस्य २१७ to २७० श्लोकाः)

- श्राद्धस्य स्वरूपं कालञ्च
- श्राद्धे वर्ज्याः ब्रह्मणाः
- अग्नौकरणविधिः
- एकोद्दिष्टपार्वणश्राद्धयोर्भेदः
- सपिण्डीकरणविधिः
- कामनापूर्वकं तिथिविशेषे नक्षत्रविशेषे च श्राद्धकर्तुः फलविशेषः

UNIT- 4 गणपतिकल्पप्रकरणादारभ्य राजधर्मप्रकरणस्य धनरक्षणप्रकारपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य २७१ to ३१७ श्लोकाः)

- विनायकोपस्पृष्टस्य लक्षणम्
- स्नपनविधिः
- ग्रहशान्तिप्रकरणम्

- राजधर्माः
- राज्ञा मन्त्रिपुरोहितादीनां नियुक्तिप्रकारः

UNIT- 5 राजधर्मप्रकरणस्य लेख्यकरणादारभ्य राजधर्मप्रकरणसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(आचाराध्यायस्य ३१८ to ३६८ श्लोकाः)

- लेख्यप्रकरणम्
- प्रजापालनफलम्
- चतुर्विधोपायाः
- राज्याङ्गानि
- दण्डभेदाः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (मिताक्षरासहिता)नागप्रकाशन, दिल्ली-१९८५ /चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी- २००८

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. आचारमयूखः- नीलकण्ठभट्टकृतः, भगवन्तभास्करग्रन्थमाला, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान , दिल्ली - १९८६

Interdisciplinary

Programme

**Shastri 1st year
Semester- I**

Course Code : GE-1

Course Title : पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथमाध्यायस्य नवमीकण्डिकान्तम्

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां पाकयज्ञ-संस्कारादीनां विषये कर्मकाण्डीयज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 पारस्करगृह्यसूत्रस्य कुशकण्डिकानिरूपणादारभ्य अवसथ्याधानप्रयोग-
पर्यन्तम् ।(पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथम-द्वितीय कण्डिकाः)

कुशकण्डिकानिरूपणम्

आवसथ्याधाननिरूपणम्

पुण्याहवाचनप्रयोगः

नान्दीश्राद्धम्

आधाने अशौचम्

UNIT- 2 मधुपर्कविधिः

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य तृतीयकण्डिकाः)

अर्धनिरूपणम्

अर्हणप्रकारः

यजमानः पादौ प्रक्षालणविधिः

यजमानप्रदत्तमर्घ्यजलम्

UNIT- 3 पाकयज्ञभेदाः

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य चतुर्थकण्डिकाः)

पाकयज्ञभेदाः

अग्निस्थापनम्

विवाहकालः

कन्यादानम्

विवाहविधिः

UNIT- 4 विवाहविधेः आरभ्य शिलारोहणपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य पञ्चम-षष्ठ-सप्तम कण्डिकाः)

विवाह-होम

लाजा-होम

अशमारोहणम्

UNIT- 5 सप्तपदीप्रक्रमादारभ्य नवमकण्डिकासमाप्तिपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य अष्टम-नवम कण्डिकाः)

सप्तपदी

वाग्दानविधिः

कन्यादानम्

औपासनहोमः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. पारस्करगृह्यसूत्रम् -प्र. कुलमणिमिश्रसम्पादितम् ,श्रीनारायणप्रेस,पुरी -१९८२

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.आपस्तम्बधर्मसूत्रम् -चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी - १९६९

२.आश्वलायनगृह्यसूत्रम् -चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी – २००३

Shastri 1st year

Semester- II

Course Code : GE- 2

Course Title : पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथमाध्यायस्य दशमीकण्डिकातः समाप्तिं यावत्

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां नित्यनैमित्तिकहोम-नामकरणादिसंस्काराणां विधिविषयकं ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 पारस्करगृह्यसूत्रस्य नैमित्तिकहोमादारभ्य ऋतुशान्तिप्रयोगपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य १० -११ कण्डिकाः)

वधूप्रवेशे नैमित्तिकानि कर्माणि

चतुर्थिकर्म

गर्भाधानम्

ऋतुशान्ति

UNIT- 2 पक्षादिकर्मणः आरभ्य सीमन्तोन्नयनप्रयोगपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य १२,१३,१४,१५ कण्डिकाः)

पक्षादिकर्म

गर्भाधारणोपायाः

पुंसवनम्

सीमोन्तोन्नयनम्

UNIT- 3 सोष्यन्तीकर्माणः आरभ्य सूतिकास्नानपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य १६ कण्डिकाः)

सोष्यन्तीकर्म

जातकर्म

मूलशान्तिः

दत्तकपुत्रपरिग्रहविधिः

UNIT- 4 नामकरणादारभ्य प्रवासादागतस्य पुत्रादिदर्शनविधिपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य १७, १८ कण्डिकाः)

नामकरणम्

बहिर्निष्क्रमणम्

कर्णवेधः

प्रवासादागतस्य पुत्रादिदर्शनविधिः

UNIT- 5 अन्नप्राशनादारभ्य प्रथमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य १९ कण्डिकाः)

अन्नप्राशनम्

अन्नप्राशनप्रयोगः

वर्धापनविधिः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. पारस्करगृह्यसूत्रम् - कुलमणिमिश्रसम्पादितम् ,श्रीनारायणप्रेस,पुरी-१९८२

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

१.आपस्तम्बधर्मसूत्रम् - चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी, १९६९

२.आश्वलायनगृह्यसूत्रम् -चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी, २००३

Shastri 2nd year
Semester- III

Course Code : GE-3

Course Title : निर्णयसिन्धोः(प्रथमपरिच्छेदस्य आदितो एकादशीनिर्णयपर्यन्तम्)

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां विविधानां कालविषये तदनुसारं दैवपित्रादिकर्म-व्रत-निषेधादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I मङ्गलचरणादारभ्य संक्रान्तिनिर्णयपर्यन्तम्

- अब्दभेदाः
- अयननिर्णयः
- ऋतुनिर्णयः
- मासनिर्णयः
- संक्रान्तिनिर्णयः

UNIT-II- प्रथमपरिच्छेदस्य मासभेदादारभ्य मलमासे व्रतविशेषपर्यन्तम्

- मलमासनिर्णयः
- क्षयमासस्वरूपम्
- मलमासे कार्याकार्यनिरूपणम्
- मलमासे मृतानां श्राद्धविचारः
- मलमासे व्रतविशेषः

UNIT-III- पक्षनिर्णयादारभ्य एकभक्तनिरूपणपर्यन्तम्

- पक्षनिर्णयः
- तिथिनिर्णयः
- युग्मवाक्यम्
- नक्तम्
- एकभक्तम्

UNIT-IV- नक्तव्रतकालादारभ्य व्रतादिसन्निपातेनिर्णयपर्यन्तम् ~

- नक्तव्रतकालः
- व्रतारम्भकालः
- प्रतिमास्वरूपविचारः
- स्त्रीव्रते विशेषः

- व्रतादिसन्निपाते निर्णयः

UNIT-V- प्रतिपन्निर्णयादारभ्य एकादशीनिर्णयपर्यन्तम्~

- प्रतिपदादिनिर्णयः
- द्वितीयानिर्णयः
- चतुर्थीनिर्णयः
- षष्ठीनिर्णयः
- एकादशीनिर्णयः

निर्द्धारितग्रन्थः

१. निर्णयसिन्धुः- निर्णयसागरप्रेस, मुम्बाइ - १९८२/

प्रो. किशोरचन्द्रमहापात्रेण सम्पादितः, नारायणप्रेस, पुरी-१९९५

सहायकग्रन्थः

१. कालदीपः - प्र. कुलमणिमिश्रेण सम्पादितः - नारायणप्रेस, पुरी-१९८२

Shastri 2nd year
Semester- IV

Course Code : GE-4

Course Title : निर्णयसिन्धुः (अरुणोदयस्वरूप-विचारात् प्रथमपरिच्छेदसमाप्तिं यावत्)

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां विविधानां कालविषये तदनुसारं दैवपित्रादिकर्म-व्रत-निषेधादिविषयेषु ज्ञानं भवेत्। तथैव इष्टिविषये ग्रहणविषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT - I अरुणोदयस्वरूपविचारादारभ्य एकादश्यां श्राद्धविचारपर्यन्तम्

- अरुणोदयस्वरूपविचारः
- वैष्णवस्वरूपम्
- एकादश्याः अष्टादशभेदाः
- एकादश्युपवासाधिकारिणः
- एकादश्यां श्राद्धविचारः

UNIT-II- द्वादशीनिर्णयादारभ्य पौर्णमास्यामावास्यानिर्णयपर्यन्तम्

- द्वादशीनिर्णयः
- त्रयोदशीनिर्णयः
- चतुर्दशीनिर्णयः

- पौर्णमासीनिर्णयः
- अमावास्यानिर्णयः

UNIT-III- इष्टिकालनिर्णयादारभ्य पिण्डपितृयज्ञविचारपर्यन्तम्

- इष्टिकालनिर्णयः
- प्रकृतिविकृतीष्टिनिर्णयः
- शेषपर्वणीष्टीविशेषविचारः
- आधाननक्षत्रविचारः
- पिण्डपितृयज्ञविचारः

UNIT-IV- ग्रहणनिर्णयादारभ्य ग्रहणे रामगोपालादिदीक्षाविचारपर्यन्तम्

- ग्रहणनिर्णयः
- ग्रहणे स्नानविचारः
- ग्रहणे दानविचारः
- ग्रहणे श्राद्धविचारः
- ग्रहणे रामगोपालादिदीक्षाविचारः

UNIT-V- ग्रहणशान्तिविचारादारभ्य समुद्रस्नानविधिविचारपर्यन्तम्

- ग्रहणशान्ति
- कुरुक्षेत्रप्रतिग्रहे प्रायश्चित्तम्
- ग्रहणदर्शने मतान्तरखण्डनम्
- समुद्रस्नानविधिः

निर्द्धारितग्रन्थः

१.निर्णयसिन्धुः- निर्णयसागरप्रेस,मुम्बाइ - १९८२/

प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रेणसम्पादितः,नारायणप्रेस,पुरी-१९९५

सहायकग्रन्थः

१.कालदीपः -प्र.कुलमणिमिश्रेण सम्पादितः - नारायणप्रेस, पुरी-१९८२

Shastri 3rd year
Semester- V

Course Code : OE-1

Course Title : धर्मशास्त्रस्येतिहासः

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां प्रमुख सूत्र-स्मृति-भाष्यनिबन्धकाराणां देशकालकृतयः विषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT- I धर्मसूत्रेषु गौतमादारभ्य देवलपर्यन्तम्

- गौतमः
- बौधायनः
- आपस्तम्बः
- वसिष्ठः
- देवलः

UNIT- II स्मृतिकारेषु मनु-याज्ञवल्क्यादारभ्य अङ्गिरपर्यन्तम्

- मनुः
- याज्ञवल्क्यः
- पराशरः
- नारदः
- अङ्गिराः

UNIT- III स्मृतिकारेषु शङ्खादारभ्य शातातपपर्यन्तम्

- शङ्खः
- कात्यायनः
- हारीतः
- काश्यपः
- शातातपः

UNIT- IV भाष्यनिबन्धकारेषु विज्ञानेश्वरादारभ्य शूलपाणिपर्यन्तम्

- विज्ञानेश्वरः
- नन्दपण्डितः
- मित्रमिश्रः
- अपरार्कः
- शूलपाणिः

UNIT- V भाष्यनिबन्धकारेषु कुल्लुकभट्टादारभ्य जीमूतवाहनपर्यन्तम्

- कुल्लुकभट्टः
- माधवाचार्यः
- कमलाकरभट्टः

- नीलकण्ठभट्टः
- जीमूतवाहनः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1.धर्मशास्त्र का इतिहास –डा.पाण्डुरङ्ग वामन काणे, अनुवादक अर्जुन चौवे काश्यप, उत्तरप्रदेश हिन्दी संस्थान, लखनउ, 1963

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थाः

- 1.धर्मशास्त्रस्येतिहासः– प्रो. जयकृष्णमिश्रः, चौखम्बा संस्कृतसिरीज अफिस, वाराणसी।
- 2.धर्मशास्त्रस्येतिहासः – प्रो. खगेश्वरमिश्रः, पुरी
- 3.धर्मशास्त्रेतिहासदर्पणः- डॉ. देवीपदरथः, पुरी, 2015

4. History of Dharmasastra –Bhandarkar Oriental Research Institute,Poona, 1968

Shastri 3rd year
Semester- V

Course Code : OE-2

Course Title : षोडशसंस्काराः

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां प्रमुख षोडशसंस्काराणां कालविषये, क्रियामाण कर्माणां विषयेषु च ज्ञानं भवेत्।

Unit- 1

- संस्कारशब्दार्थाः
- संस्कारभेदाः
- संस्काराणां कालाः

Unit- 2 प्राग्जन्मसंस्काराः

- गर्भाधानम्
- पुंसवनम्
- सीमन्तोन्नयनम्

Unit-3 शैशवसंस्काराः

- जातकर्मसंस्काराः
- नामकरणसंस्काराः
- निष्क्रमणसंस्काराः

- अन्नप्राशनसंस्काराः
- चूडाकरणसंस्काराः
- कर्णवेधसंस्काराः

Unit-4 : शैक्षणिकसंस्काराः

- अक्षरारम्भसंस्काराः
- उपनयनसंस्काराः
- वेदारम्भसंस्काराः
- केशान्तसंस्काराः
- समावर्तनसंस्काराः

Unit-5

- विवाहसंस्काराः
- अन्त्येष्टिसंस्काराः

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

1.संस्काराणां पर्यालोचनम्,

Shastri 3rd year
Semester- VI

Course Code : OE-3

Course Title : राजधर्मविमर्शः

Objectives of the course :

- अनेन पत्रेण छात्राणां विविधानां राजधर्मविषयकानां ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1 उपक्रमः

- धर्मस्वरूपम्
- धर्मभेदः
- धर्मप्रमाणानि
- स्मार्तधर्मेषु राजधर्मस्यान्तर्भावः
- राजधर्मस्याधारभूतग्रन्थाः

Unit – 2 राजधर्मः

- राज्ञः कर्तव्यानि
- राज्ञः दैनन्दिनकृत्यम्

- राज्ञः आत्मरक्षणोपायाः
- राज्ञः व्यवहारदर्शनविधिः

Unit – 3 सप्ताङ्गानि

- राजा
- अमात्यः
- राष्ट्रम्
- दुर्गम्
- कोशः
- बलम्
- सुहृत्

Unit – 4 षाड्गुण्यम्

- सन्धिः
- विग्रहः
- यानम्
- आसनम्
- द्वैधीभावः
- संश्रयः

Unit – 5 उपायाः

- साम
- भेदः
- दानम्
- दण्डः
- उपेक्षा

निर्द्धारितग्रन्थः

1. राजधर्मविमर्शः,

सहायकग्रन्थौ

1. कौटलीयार्थशास्त्रम्- प. कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, नारायणप्रेस, पुरी, 1986

2. शुक्रनीतिः- चौखम्बासंस्कृतसिरीज्, वाराणससी, 1986

Shastri 3rd year
Semester- VI

Course Code : OE-4

Course Title : जैमिनीन्यायमालाविस्तरस्य विंशत्यधिकरणानि

Objectives of the course :

- उपदिष्टेन पत्रेण विविधानां शास्त्रीयसमस्यानां मीमांसादृष्ट्या विचारनिर्णयादिविषये ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1 वेदप्रामाण्याधिकरणम्, विधेः स्वतः प्रामाण्याधिकरणम्, स्मृत्यधिकरणं च।

- वेदप्रामाण्याधिकरणम्
- विधेः स्वतः प्रामाण्याधिकरणम्
- अर्थवादप्रामाण्याधिकरणम्
- स्मृत्यधिकरणम्

Unit – 2 श्रुतेः प्राबल्याधिकरणम्, आचारप्रामाण्याधिकरणम्, होलाकाधिकरणम्, आकृत्यधिकरणम् च।

- श्रुतेः प्राबल्याधिकरणम्
- आचारप्रामाण्याधिकरणम्
- होलाकाधिकरणम्
- आकृत्यधिकरणम्

Unit – 3 उद्भिदधिकरणम्, चित्राधिकरणम्, अग्निहोत्राधिकरणम्, वाजपेयाधिकरणम् च।

- उद्भिदधिकरणम्
- चित्राधिकरणम्
- अग्निहोत्राधिकरणम्
- वाजपेयाधिकरणम्

Unit – 4 प्रोक्षण्यधिकरणम्, वैश्वदेवाधिकरणम्, ज्योतिराधिकरणम्, यावज्जिवाधिकरणम्

- प्रोक्षण्यधिकरणम्
- वैश्वदेवाधिकरणम्
- ज्योतिराधिकरणम्
- यावज्जिवाधिकरणम्

Unit – 5 ग्रहैकत्वाधिकरणम्, श्येनाधिकरणम्, वैश्वानराधिकरणम्, निषादस्थपत्यधिकरणम्

- ग्रहैकत्वाधिकरणम्
- श्येनाधिकरणम्
- वैश्वानराधिकरणम्
- निषादस्थपत्यधिकरणम्

निर्द्धारितग्रन्थः

१. जैमिनीन्यायमालाविस्तरः, सरस्वतीमुद्रणालयः, कलिकाता- 1883

सहायकग्रन्थौ

१. जैमिनीन्यायमालाविस्तरः, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, वाराणसी- 1989

२. जैमिनीन्यायमालाविस्तरः, प्रो. किशोरचन्द्रमहापात्रः, कन्सेप्टकम्प्यूटर, पुरी- 2010

Shastri 4th year

Semester- VII

Course Code : DSE-1

Course Title : कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम् (1-10 प्रकरणम्)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण राजा कथं प्रशिक्षितो भवेत् तथा राष्ट्रस्य सम्यक् परिचालनाय किं किं कुर्यादिति कौटलीयव्यवस्थासम्बन्धं च ज्ञानं भवेत्।

UNIT-I कौटलीयार्थशास्त्रस्य विनयाधिकरणादारभ्य त्रयीस्थापनापर्यन्तम्

- समग्रेऽर्थशास्त्रे प्रतिपादितविषयाणां ज्ञानम्
- विद्यासमुद्देशः
- अन्वीक्षिकीस्थापना
- त्रयीस्थापना
- वर्णाश्रमधर्मः

UNIT-II- कौटलीयार्थशास्त्रस्य वार्त्तादण्डनीतिस्थापनादारभ्य वृद्धसंयोगपर्यन्तम्

- वार्त्तास्थापना
- दण्डनीतिस्थापना
- ब्रह्मचर्याश्रमः
- गृहस्थाश्रमः
- वृद्धसंयोगः

UNIT-III- कौटलीयार्थशास्त्रस्य इन्द्रियजयादारभ्य राजर्षिवृत्तपर्यन्तम्

- काम-क्रोधत्यागः
- लोभ-मानत्यागः
- मद-हर्षत्यागः
- योगक्षेमसाधनम्
- राजर्षिवृत्तम्

UNIT-IV- कौटलीयार्थशास्त्रस्य अमात्योत्पत्त्यादारभ्य मन्त्रिपुरोहितोत्पत्तिपर्यन्तम्

- भारद्वाज-विशालाक्षमतानुसारेण अमात्योत्पत्तिः

- पराशर-पिशुनमतानुसारेण अमात्योत्पत्तिः
- कौणपदन्त-वातव्याधिमतानुसारेण अमात्योत्पत्तिः
- बहुदन्तीपुत्र-कौटिल्यमतानुसारेण अमात्योत्पत्तिः
- मन्त्रीपुरोहितोत्पत्तिः

UNIT-V- कौटिलीयार्थशास्त्रस्य अमात्यानां शौचाशौचज्ञानादारभ्य दशमाध्याय

समाप्तिपर्यन्तम्

- अमात्यानां शौचाशौचज्ञानम्
- धर्मोपधा
- अर्थोपधा
- कामोपधा
- भयोपधा

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1)कौटिलीयार्थशास्त्रम्- प.कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, नारायणप्रेस, पुरी, 1986

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1)शुक्रनीतिः- चौखम्बासंस्कृतसिरीज्, वाराणससी, 1986

2)Kautilya's political ideas and institution – R.K. Choudhury, Varanasi 1971

Shastri 4th year
Semester- VII

Course Code : DSE-2

Course Title : आधुनिकहिन्दुविधेः(प्रथम-द्वितीयोऽध्यायौ)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां आधुनिकहिन्दुविवाहविधेः विषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 आधुनिकहिन्दुविधेरुत्पत्तिक्रमविकासादारभ्य स्वाधीनतापरवर्तिकालिकविधीन् यावत् ।

- आधुनिकहिन्दुविधेरुत्पत्तिं क्रमविकासञ्च
- हिन्दुशब्दस्य व्युत्पत्तिः
- आधुनिकहिन्दुविधेः स्वरूपम्
- हिन्दुविधेः स्रोतासिं

- आधुनिकहिन्दुविधेः प्रचलनकालः
- स्वाधीनतापूर्वकालिकविधयः
- स्वाधीनतापरवर्तिकालिकविधयः

UNIT- 2 आधुनिकहिन्दुविधेः शाखाभ्यः आरभ्य विवाहोत्सवं यावत् ।

- आधुनिकहिन्दुविधेः शाखाः
- हिन्दुविधौ नारीणां स्थानम्
- हिन्दुविवाहविधिः
- विवाहस्योद्देश्यम्
- विवाहस्य स्वरूपं भेदाश्च
- कन्यादातृक्रमः
- विवाहोत्सवः

UNIT- 3 हिन्दुविवाहविधेर्धाराभ्यः आरभ्य असिद्धयोग्यविवाहं यावत् ।

- हिन्दुविवाहविधेर्धाराः
- हिन्दुविवाहस्याभिसन्धयः
- हिन्दुविवाहार्थमुत्सवादिः
- हिन्दुविवाहस्य पञ्चिकरणम्
- दाम्पत्याधिकारस्य प्रत्यास्थापनम्
- न्यायिकपृथक्करणम्
- असिद्धविवाहाः
- असिद्धयोग्यविवाहाः

UNIT- 4 विवाहविच्छेदादारभ्य आवेदनपत्राणां स्थानान्तरणक्षमतां यावत् ।

- विवाहविच्छेदः
- विवाहविच्छेदकार्यक्रमक्षेत्रे विकल्पव्यवस्था
- परस्परसम्मत्या विवाहविच्छेदः
- विच्छन्नविवाहाः कदा पुनर्विवाहे समर्थाः
- असिद्धयोग्यविवाहजनितसन्तानानां वैधता
- बहुविवाहे दण्डव्यवस्था
- विवाहस्य केषाञ्चिन्नियमानामुल्लङ्घने दण्डव्यवस्था

- आवेदनपत्राणां स्थानान्तरणक्षमता

UNIT- 5 लेख्यसाक्ष्यादिप्रमाणादारभ्य प्राचीनाधुनिकविवाहविध्योः सन्तुलनम् यावत् ।

- लेख्यसाक्ष्यादिप्रमाणानि
- कार्यप्रणाल्यां साध्यसिद्धिः
- कार्यानुष्ठानवेलायां भरणपोषणव्यवस्था
- स्थायिनिर्वाहिकाभरणपोषणम्
- सन्तानानामभिरक्षणम्
- सम्पत्तिविनियोगः
- आदेश-साध्यसिद्ध्योः प्रवर्तनम्
- प्राचीनाधुनिकविवाहविध्योः सन्तुलनम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. आधुनिकहिन्दुविधिः- प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रप्रणीतः, भाइना प्रिण्टिंग वार्कस् , पुरी-२०१५

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1.Modern Hindu Law by Dr. Prasa Diwan, Allahabad Law Agency, Allahabad - 1993

2.Mulla Principles of Hindu Law by S.T. Desai, N.M. Tripathi, Bombay -1990

Shastri 4th year
Semester- VIII

Course Code : DSE-3

Course Title : कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम्(11-21 प्रकरणम्)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण राजा कथं प्रशिक्षितो भवेत् तथा राष्ट्रस्य सम्यक् परिचालनाय किं किं कुर्यादिति कौटलीयव्यवस्थासम्बन्धं च ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I कौटलीयमर्थशास्त्रस्य एकादशोध्यायादारभ्य द्वादशाध्यायसमाप्तपर्यन्तम्

- कापटिकगुढपुरुषः
- उदास्थितगुढपुरुषः
- गृहपतिकगुढपुरुषः
- वैदेहक-तापसगुढपुरुषः
- गुढपुरुषप्रणिधिः

UNIT-II- कौटलीयार्थशास्त्रस्यरु त्रयोदशाध्यायादारभ्य

चतुर्दशाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- स्वविषये कृत्याकृत्यपक्षरक्षणम्
- परविषये कृत्याकृत्यपक्षोपग्रहः
- क्रुद्धवर्गः
- भीतवर्गः
- लुब्धमानिवर्गौ

UNIT-III- कौटलीयार्थशास्त्रस्य पञ्चदशाध्यायादारभ्य षोडशाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- मन्त्राधिकारः
- मन्त्ररक्षणोपायः
- राजवृत्तिः
- पञ्चाङ्गमन्त्रः
- दूतप्रणिधिः

UNIT-IV- कौटलीयार्थशास्त्रस्य सप्तदशाध्यायादारभ्य अष्टादशाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम्

- भारद्वाज-विशालाक्षमतानुसारेण राजपुत्ररक्षणम्
- पराशर-पिशुनमतानुसारेण राजपुत्ररक्षणम्
- कौणपदन्त-वातव्याधिमतानुसारेण राजपुत्ररक्षणम्
- कौटिल्यमतानुसारेण राजपुत्ररक्षणम्
- अवरुद्धवृत्तम्

UNIT-V- कौटिलीयार्थशास्त्रस्य एकोनविंशाध्यायादारभ्य प्रथमाधिकरणसमाप्तिपर्यन्तम्

- राजप्रणिधिः
- राजभवननिर्माणम्
- द्वारपालः
- पाकाध्यक्षः
- परिचारकः

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1)कौटलीयार्थशास्त्रम्- प.कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, नारायणप्रेस, पुरी, 1986

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1)शुक्रनीति:- चौखम्बासंस्कृतसिरीज्, वाराणससी, 1986

2)Kautilya's political ideas and institution – R.K. Choudhury, Varanasi 1971

Shastri 4th year
Semester- VIII

Course Code : DSE-4

Course Title : आधुनिकहिन्दुविधेः(तृतीय-चतुर्थ-पञ्चमाध्यायाः)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां आधुनिकहिन्दूत्तराधिकारविधिः, दत्तकविधिः, भरणपोषणविधिः विषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT- 1 हिन्दूत्तराधिकारविधेः आरभ्य द्वितीयश्रेणीदायादानां धनविभागक्रमं यावत् ।

- हिन्दूत्तराधिकारविधिः
- हिन्दूत्तराधिकारविधेर्धाराः
- हिन्दूत्तराधिकारविधेः प्राधान्यम्
- पुरुषाणां कृते उत्तराधिकारः
- प्रथमश्रेणीदायादाः
- द्वितीयश्रेणीदायादाः
- प्रथमश्रेणीदायादानां धनविभागक्रमः
- द्वितीयश्रेणीदायादानां धनविभागक्रमः

UNIT- 2 सगोत्र-सपिण्डानां मध्ये उत्तराधिकारक्रमादारभ्य दायादानामभावे निर्णयं यावत्।

सगोत्र-सपिण्डानां मध्ये उत्तराधिकारक्रमः

- पुरुषकलना
- हिन्दुनारीणामुत्तराधिकारक्रमः
- गर्भस्थशिशोः स्वत्वम्
- युगपन्मरणे उत्तराधिकारविचारः
- धनग्रहणेऽयोग्याः
- अयोग्यदायादानामुत्तराधिकारः
- दायादानामभावे निर्णयः

- सगोत्र-सपिण्डानां मध्ये उत्तराधिकारक्रमः

UNIT- 3 विभागे केऽशंभाजः इत्यस्मादारभ्य हिन्दुनार्या दत्तकग्रहणक्षमतां यावत्।

- विभागे के अंशभाजाः
- विभागनियमाः
- प्राचीनाधुनिकोत्तराधिकारविधयोः पार्थक्यम्
- हिन्दुदत्तकविधिः भरणपोषणविधिश्च
- हिन्दुदत्तकविधेर्धाराः
- दत्तकग्रहणनियमाः
- यथार्थदत्तकग्रहणस्योपादानानि
- हिन्दुपुरुषस्य दत्तकग्रहणक्षमता
- हिन्दुनार्या दत्तकग्रहणक्षमता

UNIT- 4 को दत्तकदानेऽर्हः इत्यस्मादारभ्य दत्तकपञ्जीकरणप्राविधानं यावत् ।

- को दत्तकदानेऽर्हः
- को दत्तकत्वेन ग्राह्यः
- हिन्दुदत्तकग्रहणस्यान्यतराः संविदः
- दत्तकग्रहणस्य फलम्
- दत्तकस्य पालयित्रोः सम्पत्तिहस्तान्तरक्षमता
- दत्तकपञ्जीकरणप्राविधानम्

UNIT- 5 भार्याया भरणपोषणादारभ्य हिन्दुदेवोत्तरविधिं यावत् ।

- भार्याया भरणपोषणम्
- विधवापुत्रवध्वा भरणपोषणम्
- आश्रितानां संज्ञा
- आश्रितानां भरणपोषणम्
- भरणपोषणस्य परिमाण
- प्राचीनाधुनिकदत्तकविधोः सन्तुलनम्
- हिन्दुदेवोत्तरविधिः

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

१. आधुनिकहिन्दुविधिः- प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रप्रणीतः, भाइना प्रिण्टिंग वार्कस्, पुरी-२०१५

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1.Modern Hindu Law by Dr. Prasa Diwan, Allahabad Law Agency, Allahabad - 1993

2.Mulla Principles of Hindu Law by S.T. Desai, N.M. Tripathi, Bombay -1990

Vocational VALUE BASED

Programme

Shastri 1st year

Semester- I

Course Code : VB-1

Course Title : हिन्दुविवाहविधिः (The Hindu Marriage Act, 1955)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां आधुनिकहिन्दुविवाहविधेः विषये ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1

- हिन्दुविवाहविधिः
- विवाहस्योद्देश्यम्
- विवाहस्य स्वरूपं भेदाश्च
- कन्यादातृक्रमः
- विवाहोत्सवः

Unit – 2

- हिन्दुविवाहविधेर्धाराः
- हिन्दुविवाहस्याभिसन्धयः
- हिन्दुविवाहार्थमुत्सवादिः
- हिन्दुविवाहस्य पञ्जिकरणम्
- दाम्पत्याधिकारस्य प्रत्यास्थापनम्

Unit – 3

- न्यायिकपृथक्करणम्
- असिद्धविवाहाः
- असिद्धयोग्यविवाहाः
- विवाहविच्छेदः

- विवाहविच्छेदकार्यक्रमक्षेत्रे विकल्पव्यवस्था
- परस्परसम्मत्या विवाहविच्छेदः
- विच्छन्नविवाहाः कदा पुनर्विवाहे समर्थाः

Unit – 4

- बहुविवाहे दण्डव्यवस्था
- विवाहस्य केषाञ्चिन्नियमानामुल्लङ्घने दण्डव्यवस्था
- आवेदनपत्राणां स्थानान्तरणक्षमता
- लेख्यसाक्ष्यादिप्रमाणानि
- कार्यप्रणाल्यां साध्यसिद्धिः

Unit – 5

- कार्यानुष्ठानवेलायां भरणपोषणव्यवस्था
- स्थायिनिर्वाहिकाभरणपोषणम्
- सन्तानानामभिरक्षणम्
- सम्पत्तिविनियोगः
- आदेश-साध्यसिद्धयोः प्रवर्तनम्
- प्राचीनाधुनिकविवाहविध्योः सन्तुलनम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. आधुनिकहिन्दुविधिः- प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रप्रणीतः, भाइना प्रिण्टिंग वार्कस्, पुरी-२०१५

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1.Modern Hindu Law by Dr. Prasa Diwan, Allahabad Law Agency, Allahabad - 1993

2.Mulla Principles of Hindu Law by S.T. Desai, N.M. Tripathi, Bombay -1990

Shastri 1st year Semester- II

Course Code : VB-2

Course Title : हिन्दूत्तराधिकारविधिः (The Hindu Succession Act, 1956)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां आधुनिकहिन्दूत्तराधिकारविधिः विषये च ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1

- हिन्दूत्तराधिकारविधिः
- हिन्दूत्तराधिकारविधेर्धाराः
- हिन्दूत्तराधिकारविधेः प्राधान्यम्
- पुरुषाणां कृते उत्तराधिकारः

Unit – 2

- प्रथमश्रेणीदायादाः
- द्वितीयश्रेणीदायादाः
- प्रथमश्रेणीदायादानां धनविभागक्रमः
- द्वितीयश्रेणीदायादानां धनविभागक्रमः
- सगोत्र-सपिण्डानां मध्ये उत्तराधिकारक्रमः

Unit – 3

- पुरुषकलना
- हिन्दुनारीणामुत्तराधिकारक्रमः
- गर्भस्थशिशोः स्वत्वम्
- युगपन्मरणे उत्तराधिकारविचारः
- धनग्रहणेऽयोग्याः
- अयोग्यदायादानामुत्तराधिकारः
- दायादानामभावे निर्णयः

Unit – 4

- विभागे के अंशभाजाः
- विभागनियमाः
- प्राचीनाधुनिकोत्तराधिकारविधयोः पार्थक्यम् ।

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. आधुनिकहिन्दुविधिः- प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रप्रणीतः, भाइना प्रिण्टिंग वार्कस् , पुरी-२०१५

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1.Modern Hindu Law by Dr. Prasa Diwan, Allahabad Law Agency, Allahabad - 1993

2.Mulla Principles of Hindu Law by S.T. Desai, N.M. Tripathi, Bombay -1990

Shastri 2nd year

Semester- III

Course Code : VB-3

Course Title : हिन्दुदत्तकविधिः भरणपोषणविधिश्च (The Hindu Adoptions and Maintenance Act, 1956)

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां आधुनिकहिन्दुदत्तकविधिः, भरणपोषणविधिः विषये च ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1

- हिन्दुदत्तकविधेर्धाराः
- दत्तकग्रहणनियमाः

- यथार्थदत्तकग्रहणस्योपादानानि
- हिन्दुपुरुषस्य दत्तकग्रहणक्षमता
- हिन्दुनार्या दत्तकग्रहणक्षमता

Unit – 2

- को दत्तकदानेऽर्हः
- को दत्तकत्वेन ग्राह्यः
- हिन्दुदत्तकग्रहणस्यान्यतराः संविदः
- दत्तकग्रहणस्य फलम्

Unit – 3

- दत्तकस्य पालयित्रोः सम्पत्तिहस्तान्तरक्षमता
- दत्तकपञ्जीकरणप्राविधानम्
- भार्याया भरणपोषणम्
- विधवापुत्रवध्वा भरणपोषणम्

Unit – 4

- आश्रितानां संज्ञा
- आश्रितानां भरणपोषणम्
- भरणपोषणस्य परिमाण
- प्राचीनाधुनिकदत्तकविधोः सन्तुलनम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. आधुनिकहिन्दुविधिः- प्रो.किशोरचन्द्रमहापात्रप्रणीतः, भाइना प्रिण्टिंग वार्कस् , पुरी-२०१५

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1.Modern Hindu Law by Dr. Prasa Diwan, Allahabad Law Agency, Allahabad - 1993

2.Mulla Principles of Hindu Law by S.T. Desai, N.M. Tripathi, Bombay -1990

Shastri 2nd year

Semester- IV

Course Code : VB-4

Course Title : कौटलीयार्थशास्त्रस्य प्रथमाधिकरणम्

Objectives of the course :

- विहितेन पत्रेण राजा कथं प्रशिक्षितो भवेत् तथा राष्ट्रस्य सम्यक् परिचालनाय किं किं कुर्यादिति कौटलीयव्यवस्थासम्बन्धं च ज्ञानं भवेत्।

Unit – 1

- विद्यासमुद्देशः

- त्रयीस्थापना
- वार्त्तादण्डनीतिस्थापना
- वृद्धसंयोगः
- अरिषड्वर्गत्यागः

Unit – 2

- राजर्षिवृत्तम्
- अमात्योत्पत्तिः
- मन्त्रिचयनोपायः
- पुरोहितोत्पत्तिः
- अमात्यानां शौचाशौचज्ञानं

Unit – 3

- गूढपुरुषोत्पत्तिः
- गूढपुरुषप्रणिधिः
- स्वविषये कृत्याकृत्यपक्षरक्षणम्
- परविषये कृत्याकृत्यपक्षरक्षणम्
- मन्त्राधिकारः

Unit – 4

- मन्त्राधिकारः
- दूतप्रणिधिः
- राजप्रणिधिः
- निशान्तप्रणिधिः
- राज्ञः आत्मरक्षणम्

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

1)कौटलीयार्थशास्त्रम्- प.कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, नारायणप्रेस, पुरी, 1986

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थौ

1)शुक्रनीतिः- चौखम्बासंस्कृतसिरीज्, वाराणससी, 1986

2)Kautilya's political ideas and institution – R.K. Choudhury, Varanasi 1971

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

मनुस्मृतेः(कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) द्वितीयोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

- I. एकेन वाक्येन सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 5x1 = 5
1. धर्मस्य कानि प्रमाणानि ?
 2. कः मध्यदेशः ?
 3. कदा जातकर्म भवति ?
 4. नामधेयं कदा भवति ?
 5. क्षत्रियस्य नाम कीदृशं स्यात् ?
- II. प्रश्नचतुष्टयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया 4 x 5 = 20
1. आचमनविधिः
 2. भोजनविधिः
 3. वेदाध्ययनविधिः
 4. सन्ध्याविधिः
 5. ब्रह्मर्षिदेशः
- III. प्रश्नत्रयं विस्तारपूर्वकं साधयत 3 x 10 = 30
1. गर्भाधानाद्युपनयनान्तानां संस्काराणां नामानि कालाश्च प्रतिपादयत ।
 2. ब्रह्मचारिधर्मान् संक्षेपेण लिखत ।
 3. धर्मे प्रमाणानि प्रदर्शयत ।
 4. धर्मस्य वेदमूलतां प्रतिपादयत।
 5. इन्द्रियसंयमः प्रतिपाद्य अभिवादनविधि आलोच्य।
- IV. प्रश्नमेकं अतिविस्तारपूर्वकं साधयत । (1 x 20 = 20)
1. ग्रन्थोक्तदिशा संस्कारान् सङ्गृह्णीत।
 2. ग्रन्थोक्तदिशा वेदाभ्यासस्य श्रेष्ठत्वं प्रतिपाद्य गुरोः प्रामाण्यं निरूपयत।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

मनुस्मृतेः(कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) सप्तमोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

-
- I. एकेन वाक्येन सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 5x1 = 5
1. राजा केषामंशेभ्यः सृष्टः?
 2. साहसं कीदृशं व्यसनम्?
 3. कतिविधं दुर्गम्?
 4. कति उपायाः?
 5. राज्याङ्गानि कति?
- II. प्रश्नचतुष्टयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया 4 x 5 = 20
1. दण्डप्रशंसा
 2. अध्यक्षाः
 3. व्यूहप्रकारः
 4. मन्त्रणाविधिः
 5. दुर्गप्रकाराः
- III. प्रश्नत्रयं विस्तारपूर्वकं साधयत 3 x 10 = 30
1. मनूक्तान् राजधर्मान् प्रतिपादयत ।
 2. यथाग्रन्थं सन्धिविग्रहादिषड्गुणान् प्रतिपाद्य तेषां प्रयोगोपायाश्च प्रतिपादयत।
 3. मनूक्तान् योद्धृधर्मान् प्रतिपादयत।।
 4. कामजव्यसनानि क्रोधजव्यसनानि च विशदयत।
 5. राज्याङ्गानि आलोचयत।
- IV. प्रश्नमेकं अतिविस्तारपूर्वकं साधयत । (1 x 20 = 20)
1. राज्ञः करग्रहणविधिं प्रतिपादयत।
 2. मनूक्तदिशा दूतधर्मान् आलोचयत।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

मनुस्मृतेः(कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) एकादशोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

- I. एकेन वाक्येन सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 5x1 = 5
1. गुरुतल्पगस्य किं फलम्?
 2. वेदनिन्दा केन पापेन समं भवति?
 3. सुरा कतिविधा?
 4. खरं हत्वा किं दातव्यम्?
 5. वृक्षलतादीनां छेदने किं प्रायश्चित्तम्?
- II. प्रश्नचतुष्टयस्य संक्षिप्तटिप्पणी प्रदेया 4 x 5 = 20
1. पिपीलिकामध्यचान्द्रायणम्
 2. अवकीर्णप्रायश्चित्तम्
 3. सङ्करीकरणनिमित्तानि
 4. प्राजापत्यकृच्छ्रम्
 5. सुरापानसमानि पापानि
- III. प्रश्नत्रयं विस्तारपूर्वकं साधयत 3 x 10 = 30
1. मनूक्तान् सुरापानप्रायश्चित्तं प्रतिपादयत ।
 2. यथाग्रन्थं ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तं विशदीकुरुत।
 3. यथाग्रन्थं अवकीर्णप्रायश्चित्तं विशदीकुरुत।
 4. प्रायश्चित्तार्थ-सर्वव्रतेषु साधारणकर्तव्यानि विशदीकुरुत।
 5. यथाग्रन्थं गुर्वङ्गनागमनप्रायश्चित्तं विवृणुत।
- IV. प्रश्नमेकं अतिविस्तारपूर्वकं साधयत । (1 x 20 = 20)
1. ग्रन्थोक्तदिशा उपपातकानि निर्दिश्य गोवधप्रायश्चित्तं विवृणुत।
 2. मनूक्तदिशा दूतधर्मान् आलोचयत।
